

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**JÄÄKÄRIKOMPPANIAN KÄYTTÖ JOUKKOJENHALLINTATEHTÄVIIN
KRIISINHALLINTAOPERAATIOISSA**

Pro gradu -tutkielma

Kadettialikersantti
Jani Karlsson

Kadettikurssi 92
Panssariopintosuunta

Maaliskuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Kadettikurssi 92	Linja Jalkaväkilinja
Tekijä Kadettialikersantti Jani Karlsson	
Tutkielman nimi JÄÄKÄRIKOMPPANIAN KÄYTTÖ JOUKKOJENHALLINTATEHTÄVIIN KRIISINHALLINTAOPERAATIOISSA	
Oppiaine, johon työ liittyy Taktiikka	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MpKK:n kirjasto)
Aika Maaliskuu 2009	Tekstisivuja 56 Liitesivuja 16
TIIVISTELMÄ <p>Tutkimus on luonteeltaan taktiikan tieteenalaan ja erityisesti sotilaalliseen joukkojenhallintaan liittyvää kvalitatiivista perustutkimusta. Tutkimuksen aihe jakautuu kahteen pääkokonaisuuteen, jotka ovat sotilaalliseen joukkojenhallintaan vaikuttavat taustatekijät sekä joukkojenhallintatilanteiden ominaispiirteet kriisinhallintaoperaatioissa. Tutkimuksen kohteena on jääkärikomppanian joukkojenhallintakyky kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa.</p> <p>Sotilaallinen kriisinhallinta on suomalainen yleiskäsite, jolla tarkoitetaan turvallisuuspoliittisista ja humanitaarisista syistä sotilaallisin keinoin toteutettavaa rauhanturvaamista, sotilaallista väliintuloa ja muuta tilanteen hallintaa. Suomen osallistuminen kriisinhallintaoperaatioihin perustuu ylläpidettäviin kansainvälisiin valmiusjoukkoihin, jotka varustetaan ja koulutetaan operaatiokohtaisten vaatimusten mukaisesti.</p> <p>Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa on käytetty asiakirja- ja kirjallisuustutkimusta. Tutkittaessa suomalaista sotilaallista joukkojenhallintataktiikka ja sen ongelmia kyseinen aineistonkeruumenetelmä sopi käytettäväksi parhaiten, koska suurin osa lähdeaineistosta on ulkomaalaislähtöistä. Asiakirja- ja kirjallisuustutkimuksella on luotu tutkimuksessa käytettävä pääaineisto sekä hypoteesit, jotka pyrittiin pääosin kvalitatiivisella tutkimusotteella varmentamaan. Näin kyettiin säilyttämään tutkimuksessa saavutettujen tutkimustulosten luotettavuus.</p> <p>Tutkimuksen pääkysymys oli:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Miten jääkärikomppaniaa tulisi käyttää joukkojenhallintatilanteissa?	

Pääkysymykseen haettiin vastauksia seuraavien alakysymysten kautta:

- Mitkä ovat häiriköivän väkijoukon ominaispiirteet ja toimintamallit?
- Miten sotilaallinen joukkojenhallinta on kehittynyt nykytilaansa?
- Mitä havaintoja voimassaolevien toimintamallien ja käyttöperiaatteiden toimivuudesta on tehty erilaisissa joukkojenhallintatilanteissa?
- Mitkä ovat olleet selkeimmät puutteet joukkojenhallinnassa kokonaisuutena?

Tutkimuksessa hallitsevana suuntauksena on käytetty kvalitatiivista tutkimusotetta, koska tutkimus ei käsittele numeerista materiaalia. Kerättyä aineistoa on analysoitu ja tulkittu teoriasidonnaisella analyysillä. Teoriasidonnaisessa analyysissä aikaisempi tieto vaikuttaa aineiston valintaan ja analyysiin, jolloin tutkimus ei ole teoriaa testaava, vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukova

Tutkimuksessa ilmeni, että jääkärikomppania soveltuu käytettäväksi joukkojenhallintaan kriisinhallintaoperaatioissa osana suurempaa joukkokokonaisuutta tai itsenäisenä yksikkönä tarvittavilla vahvennuksilla. Itsenäisenä joukkojenhallintaosastona jääkärikomppaniaa tulisi käyttää joko mellakoivan väkijoukon eristämiseen, asteittaiseen voimannäyttöön tai väkijoukon hajaannuttamiseen pyrkivään asteittaiseen voimankäyttöön.

Itsenäisenä joukkojenhallintaosastona toimivaa jääkärikomppaniaa tulisi aina vahventaa tehtävän ja olosuhteiden mukaan. Joukkojenhallinnassa jääkärikomppaniaa tulisi ensisijaisesti käyttää kootusti, koska komppaniaa pienempien osastojen käyttö joukkojenhallintaan on tutkimuksen mukaan kyseenalaista. Mikäli operaatioalueella toimii paikallisviranomaisia, on heidän kanssaan sovittava yhteistoiminnasta. Paikallisviranomaisia voidaan käyttää tarvittaessa eristystehtäviin sekä kiinniotto- ja pidätystehtäviin jolloin niihin ei tarvitse sitoa jääkärikomppanian osia.

Tutkimuksen laatua olisi parantanut sisällönanalyysin metodien käyttö järjestelmällisesti työn alusta saakka. Järjestelmällisempien menetelmien käyttö olisi vaatinut tutkijalta vielä parempaa esiyymmärrystä aiheesta. Tutkimukselle olisi ollut eduksi, mikäli tutkija olisi pystynyt perehtymään ulkomaisten ohjesääntöjen taustalla olevaan tieteelliseen tutkimukseen.

AVAINASANAT

Jääkärikomppania, joukkojenhallinta, kriisinhallintaoperaatio

JÄÄKÄRIKOMPANIAN KÄYTTÖ JOUKKOJENHALLINTATEHTÄVIIN KRIISINHALLINTAOPERAATIOISSA

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimusongelma, tutkimusmenetelmät ja viitekehys	2
1.3 Aikaisemmat tutkimukset ja keskeinen lähdemateriaali	6
1.4 Lähdekritiikki	7
1.5 Käsitteiden määrittely	8
1.5.1 Jääkärikomppania	8
1.5.2 Sotilaallisen kriisinhallinnan käsite	10
1.5.3 Joukkojenhallinta käsitteenä	12
1.6 Tutkimuksen rajaukset	15
2. JOUKKOJENHALLINNAN LÄHTÖKOHDAT	15
2.1 Väkijoukon ominaispiirteet	16
2.1.1 Kokoontumisvaihe	18
2.1.2 Toimintavaihe	19
2.1.3 Hajaantumisasihe	20
2.1.4 Yhteisölliset vaikutteet	22
2.2 Väkijoukon käyttäytymisestä	23
2.3 Suomalaisen sotilaallisen joukkojenhallinnan juuret	24
2.4 Johtopäätökset	25
3. VOIMANKÄYTTÖ, TOIMINTAOHJEET JA KOULUTUS	26
3.1 Voimankäytön säännökset	26
3.1.1 Rikoslain 4:4 §	27
3.1.2 Rikoslain 45:26 a §	28
3.1.3 Rauhanturvaamislain 2 §	28
3.2 Joukkojenhallinnan yleiset periaatteet	29
3.2.1 Tiedustelu ja dokumentointi	30
3.2.2 Käytettävät voimakeinot	32
3.2.3 Johtaminen joukkojenhallintatilanteessa	35
3.2.4 Huolto	36
3.2.5 Tiedottaminen, arviointi ja jälkihuolto	37
3.3 Joukkojenhallintakoulutus	38
3.4 Johtopäätökset	41

4. JÄÄKÄRIKOMPPANIAN KÄYTTÖ	
JOUKKOJENHALLINTATILANTEISSA	42
4.1 Vastustajan vaikutus joukkojenhallintaan	43
4.2 Toimintaympäristön ja tehtävän vaikutus joukkojenhallintaan	46
4.3 Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkärikomppania	49
4.4 Jääkärikomppaniasta joukkojenhallintayksiköksi	51
5. POHDINTA	53
5.1 Tutkimustulokset ja johtopäätökset	53
5.2 Tarkastelu ja jatkotutkimustarpeet	55
LÄHTEET	57
KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO	60
LIITTEET	61

JÄÄKÄRIKOMPPANIAN KÄYTTÖ JOUKKOJENHALLINTATEHTÄVIIN KRIISINHALLINTAOPERAATIOISSA

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Suomalainen rauhanturvajoukko on joutunut kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa joukkojenhallintatilanteisiin, joissa on käytetty voimakeinoja mukaan lukien ampuma-aseita ainakin vuosina 1999, 2001 ja 2004. Toiminta näissä ja muissa joukkojenhallintatilanteissa kuten esimerkiksi suurissa kansainvälisissä harjoituksissa on ollut kirjavaa, mikä johtuu selkeän yhtenäisen toimintamallin ja ohjeistuksen puutteesta. ”Kosovon parin vuoden takaisista mellakoista kävi ilmi, että KFOR:ssa korostui sotilaallinen perspektiivi joukkojenhallinnan sijaan.”¹

Jääkärikomppaniaa ei ole alun perin suunniteltu käytettäväksi joukkojenhallintaan. Kuitenkin juuri jääkärikomppania on ollut rauhanturva- ja kriisinhallintaoperaatioissa palvelleiden perusyksiköiden organisaatioalustana jo pitkään. Tosin jokaisessa operaatiossa sen kokoonpano ja kalusto ovat hieman vaihdelleet eri operaatioiden ominaispiirteistä ja erityisvaatimuksista johtuen.

Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon käynnistäessä joukkojenhallintakoulutuksen 2000-luvun alussa jouduttiin aluksi toimimaan hyvin puutteellisilla varusteilla ja koulutusperusteilla. Joukkojenhallinnan perusteet, yleiset taktiset periaatteet, koulutus ja varusteet ovat kuitenkin kehittyneet huomattavasti vajaassa kymmenessä vuodessa. Edelleenkin ei tosin ole mitään tutkittua tietoa siitä, kuinka jääkärikomppaniaa tulisi kouluttaa ja varustaa käytettäväksi joukkojenhallintaan kriisinhallintaoperaatioissa.

---

¹ Keskinen Taisteluosaston apulauskomentaja ja suomalaisen rauhanturvajoukon, SRJK:n, komentaja Eversti Jukka Tuonosen lausunto Sinibaretti-lehden numerossa 2/2006 ilmestyneessä artikkelissa ”SRJK Panostaa joukkojenhallintaan ja liikkuvuuteen.” Artikkelin kirjoitti Kari Vilkkö.

Tutkimukseni käsittelee jääkärikomppanian käyttöä joukkojenhallintatehtäviin taoperaatiossa. Tutkimuksen tarkoituksena on määrittää, mitä kehitystarpeita ja heikkouksia tämän hetken jääkärikomppanian käyttöperiaatteissa on jotta sitä voitaisiin tehokkaasti käyttää joukkojenhallintatilanteissa, sekä pohtia keinoja tilanteen parantamiseksi taktiikan näkökulmasta tulevaisuudessa. Johtuen käsiteltävän aiheen haasteellisuudesta sekä tutkimuksen rajatusta laajuudesta, taktisesti syväluotaavia ja tyhjentäviä tutkimustuloksia ei tässä tutkimuksessa ole mahdollista tuoda esiin. Tutkimus kuitenkin pyrkii antamaan paremman kokonaiskuvan joukkojenhallintatilanteiden erityispiirteistä yhtenä tehtävänä kriisinhallintaoperaatioiden tehtäväkentässä, sekä kuinka niihin tulisi jääkärikomppanialla varautua. Konkreettisia ratkaisumalleja ei varsinaisesti tuoda esiin.

1.2 Tutkimusongelma, tutkimusmenetelmät ja viitekehys

Tutkimuksessa selvitetään miten jääkärikomppanian kyky joukkojenhallintaan vastaa tällä hetkellä kansainvälisen kriisinhallintaympäristön sille asettamia vaatimuksia ja miten sitä tulisi mahdollisesti kehittää.

Tutkimuksen pääkysymys on:

- Miten jääkärikomppaniaa tulisi käyttää joukkojenhallintatilanteissa?

Pääkysymykseen haetaan vastauksia seuraavien alakysymysten kautta:

- Mitkä ovat häiriköivän väkijoukon ominaispiirteet ja toimintamallit?
- Miten sotilaallinen joukkojenhallinta on kehittynyt nykytilaansa?
- Mitä havaintoja voimassaolevien toimintamallien ja käyttöperiaatteiden toimivuudesta on tehty erilaisissa joukkojenhallintatilanteissa?
- Mitkä ovat olleet selkeimmät puutteet joukkojenhallinnassa kokonaisuutena?

Tutkimukseni kuuluu operaatiotaidon ja taktiikan tutkimusalueeseen. Taktiikka on oppi tai oppirakennelma taistelun käymisestä. Taktiikan olennaisin sisältö on suomalaisten määritelmien mukaan toimintamenetelmien valinta ja toiminnan organisoiminen taistelutehtävän täyttämiseksi.² Tässä tutkimuksessa ei käsitellä varsinaisia taistelutehtäviä johtuen kriisinhallintaoperaation toimintaympäristöstä, jossa operatiivisen toiminnan luokittelu sodanajan operatiivisen toiminnan kaltaiseksi olisi erittäin harhaanjohtavaa. Joukkojenhallintatehtävä voidaan kuitenkin mieltää olevan peruspiirteiltään taistelutehtävän kaltainen, jolloin perusteet

---

² Iskanius, Markku: Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät, Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, n:o 1/1997 s. 34

operaatiotaidon ja taktiikan tutkimukselle täytyvät.

Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytetään asiakirja- ja kirjallisuustutkimusta. Tutkittaessa suomalaista sotilaallista joukkojenhallintataktiikka ja sen ongelmia kyseinen aineistonkeruumenetelmä sopii käytettäväksi parhaiten, koska suurin osa lähdeaineistosta on ulkomaalaislähtöistä. Asiakirja- ja kirjallisuustutkimuksella luodaan tutkimuksessa käytettävä pääaineisto sekä hypoteesit, jotka pyritään pääosin kvalitatiivisella tutkimusotteella varmentamaan. Näin säilytetään tutkimuksessa saavutettujen tutkimustulosten luotettavuus.

Tutkimukset jaetaan yleisesti kvantitatiivisiin eli määrällisiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin tutkimuksiin. Näitä suuntauksia ei ole pystytty erottamaan kahdeksi toisistaan täysin poikkeavaksi paradigmaksi. Ne ovat lähestymistapoja, joita on käytännössä vaikea tarkkarajaisesti erottaa toisistaan. Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen eroja on pyritty luokittelemaan kahdella tavalla: korostamalla eroja tutkimuskäytänteissä, josta käytetään nimeä pragmaattinen painostus, sekä periaatteellisissa eli epistemologisissa kysymyksissä. Pääosin ne nähdään kuitenkin toisiaan täydentäviksi lähestymistavoiksi, eikä niinkään kilpaileviksi suuntauksiksi.³

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa korostetaan yleispäteviä syyn ja seurauksen lakeja. Tähän johtaa niin sanottu realistinen ontologia, jonka mukaan todellisuus rakentuu objektiivisesti todettavista tosiasioista.⁴ Kvalitatiiviselle tutkimukselle taas on tyypillistä kokonaisvaltainen tiedonhankinta, jossa aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tällöin tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittaviensa kanssa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon.⁵

Tässä tutkimuksessa hallitsevana suuntauksena käytetään kvalitatiivista tutkimusotetta, koska tutkimus ei käsittele numeerista materiaalia. Kvalitatiivinen suuntaus on myös tutkimuksen aihepiirin ja luonteen kannalta sopiva suuntaus käytettäväksi. Kerättyä aineistoa analysoidaan ja tulkitaan teoriasidonnaisella analyysillä. Teoriasidonnaisessa analyysissä aikaisempi tieto vaikuttaa aineiston valintaan ja analyysiin, jolloin tutkimus ei ole teoriaa testaava, vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukova.⁶

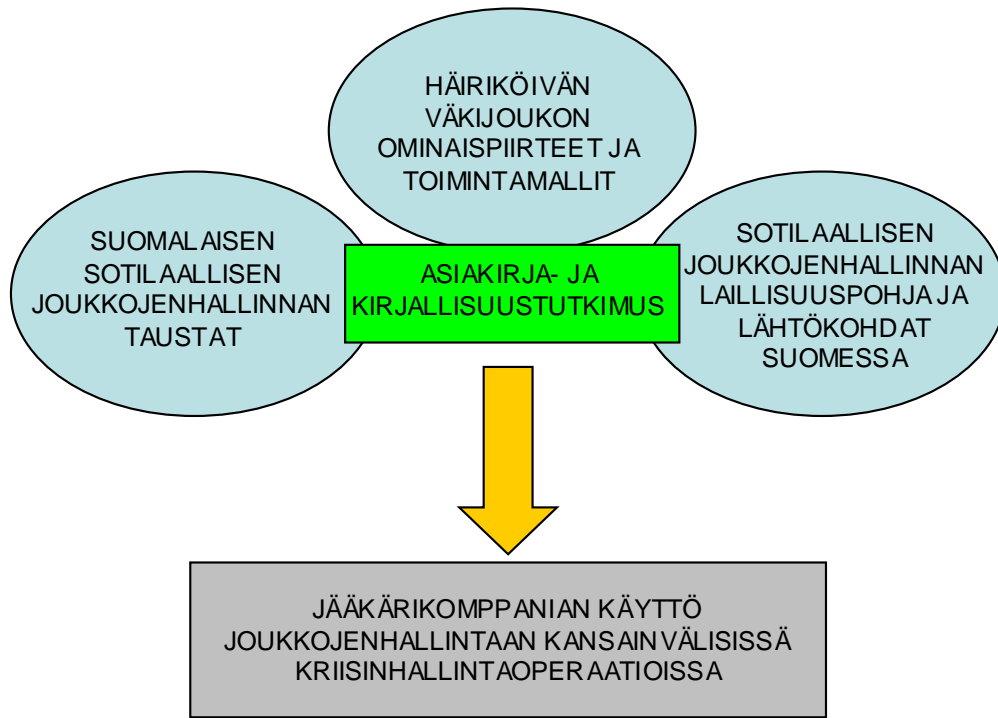
³ Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, Tammi 2007, Helsinki s. 132

⁴ sama s. 135

⁵ sama s. 160

⁶ Huttunen, Mika ja Metteri, Pasi: Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2 Nro 1/2008 s. 52

Kuva 1: Tutkimusasetelma

Tutkimuksen ensimmäisessä luvussa luodaan tutkimuksen tieteellinen pohja perehtymällä tieteellisen kirjoittamisen perusteisiin sekä tutkittavan aihepiirin taustoihin ja käsitteisiin. Kyseisessä luvussa tutkija perehtyy erilaisten tutkimusmenetelmien merkityksiin aiheesta kirjoitettujen oppaiden avulla. Luvussa avataan myös laajemmin tutkimuksen tärkeimpiä käsitteitä vertailemalla eri lähteiden määritelmiä, jonka jälkeen niistä muodostetaan tässä tutkimuksessa käytettävien käsitteiden selkeät määritelmät. Ensimmäisessä luvussa esitellään lisäksi tärkeimmät tutkimuksessa käytetyt lähteet, sekä suoritetaan lähdekritiikki, joka perustuu tutkijan omiin havaintoihin ja mielipiteisiin.

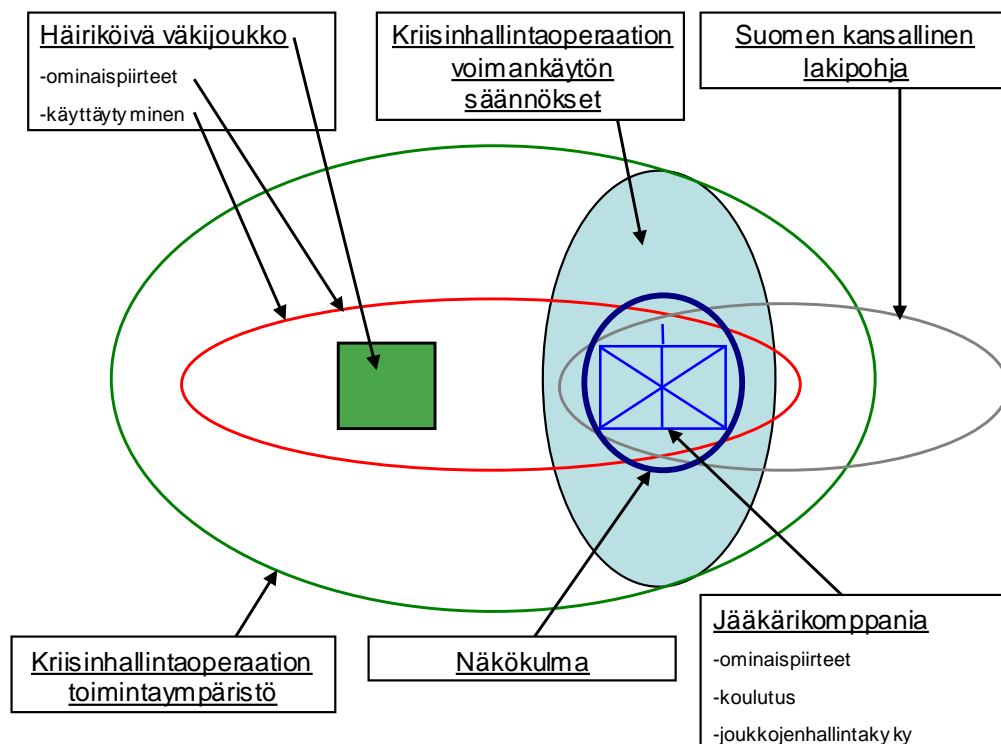
Toisessa luvussa esitellään nykyaikaisen joukkojenhallinnan lähtökohdat. Luku rakentuu pääosin vastustajan, eli tässä tapauksessa mellakoivan väkijoukon, ominaispiirteiden ymmärtämisestä ja toimintamallien määrittelemisestä. Tähän tutkija käytti melkoisesti aikaa perehtyen Suomessa ja ulkomailla kirjoitettuihin joukkojenhallintaoppaisiin sekä ihmisten käyttäytymistä väkijoukossa käsitteleviin tutkimuksiin. Näitä lähteitä analysoimalla voitiin muodostaa tutkimukselle välttämätön kokonaiskuva mellakoivasta väkijoukosta vastustajana.

Kolmas luku käsittelee joukkojenhallinnan laillisuus pohjaa, toimintaohjeita ja koulutusta. Luvussa tutkija tutustui Suomen kansallisiin lakeihin ja asetuksiin, jotka määrittelevät tarvittavat lakiperusteet voimankäytölle ja sitä kautta myös joukkojenhallinnalle kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa. Luvussa on myös tutkittu joukkojenhallinnan periaatteita ja kou-

lutusta perehtymällä jälleen Suomessa ja ulkomailla kirjoitettuihin oppaisiin ja ohjesääntöihin. Tehtyjen havaintojen tueksi tutkija tarkasteli muodostettuja johtopäätöksiä myös omien joukkojenhallintakokemustensa näkökulmasta, joskin niiden painoarvoa ei voidakaan pitää tutkimuksessa merkittävänä.

Neljännessä luvussa edeltävien lukujen johtopäätöksistä muodostetaan kriisinhallintaoperaatioissa suoritettavien joukkojenhallintatehtävien asettamat vaatimukset joukkojenhallintaosaston käytölle. Näitä vaatimuksia tarkastellaan ensin Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkärikomppanian näkökulmasta, jolloin jo olemassa olevaa kokemusta ja tietoa sotilaallisesta joukkojenhallinnasta voidaan hyödyntää. Tehtyjä havaintoja sovelletaan lopuksi jääkärikomppaniaan SWOT-analyysin avulla sen joukkojenhallintakyvyn määrittelemiseksi.

Tutkimuksen viidennessä ja viimeisessä luvussa tutkimustulokset ja johtopäätökset kiteytetään vastaamalla tutkimuksen pääkysymykseen. Lisäksi pohditaan tutkimuksen onnistumista tutkijan näkökulmasta sekä tarkastellaan kriittisesti tutkimustulosten validiteettia. Tarkastelussa otetaan huomioon lähdekritiikki, sekä tutkimuksen laajuuden asettamat rajoitteet johtopäätösten tieteelliseen luotettavuuteen. Lisäksi viidennessä luvussa tuodaan esiin tarpeet lisätutkimuksille käsitellystä aiheesta.

Kuva 2: Tutkimuksen viitekehys ja näkökulma

1.3 Aikaisemmat tutkimukset ja keskeinen lähdemateriaali

Teemu Nurmelan vuodelta 2007 oleva esiupseerikurssin tutkielma, *Sotilaallisen kriisinhallintajoukon taistelutilaan vaikuttavat tekijät*, määrittelee tässä tutkimuksessa tarvittavalla tarkkuudella suomalaisen kriisinhallintajoukon toimintaympäristön käsitteitä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä ja ulottuvuuksia. Tutkielman kuudes luku, *Kriisinhallintajoukon taistelutila käytännössä*, antaa kattavan, ajantasaisen ja operaatioiden kesken yleispätevän analyysin tämän päivän kriisinhallintaympäristön vaikutuksesta alueella toimivaan kriisinhallintajoukkoon. On kuitenkin huomioitava, että tutkielman hyvästä tieteellisestä laadusta huolimatta kaikki kyseisen alan asiantuntijat eivät yhdy tutkielman johtopäätöksiin.

Suomalaisen rauhanturvajoukon joukkojenhallintakykyä on tutkittu aikaisemmin vain yhdessä opinnäytetyössä. Reijo Kortteuksen opistoupseerien jatkokurssin opinnäytetyö, *Voimankäyttö joukkojenhallintatehtävissä kriisinhallintaoperaatioissa*, sivuaa tämän tutkimuksen aihepiiriä perehtyessään yleisesti rauhanturvajoukon voimankäytön säännöksiin ja siihen miten ne tulisi ottaa huomioon jo joukon koulutusvaiheessa. Opinnäytetyö on kuitenkin laajuudeltaan ja käyttökelpoisuudeltaan erittäin suppea, josta johtuen sen käyttöarvo tässä tutkimuksessa jäikin verrattain vähäiseksi.

Varsinaisesta jääkärikomppanian kootusta toiminnasta joukkojenhallintatilanteissa ei ole aikaisempia opinnäytetöitä tehty. Kuitenkin juuri komppanian kokoista osastoa pidetään joukkojenhallinnan perusyksikkönä.⁷ Tutkimukseni tästä aiheesta on siis näin ollen perustellusti, sekä tarpeellinen, että ajankohtainen. Joukkojenhallinta on kuitenkin tullut jäädäkseen rauhanturvajoukon tehtävien kirjoon. Sen tarpeellisuus nousee esiin varsinkin sotatilaa alemmissa kriisin muodoissa joissa operaatioalueen väestön tyytymättömyys ja turhautuneisuus vallitseviin olosuhteisiin saattaa näkyä katukuvassa väkivaltaisina mellakoina.

Joukkojenhallinnan periaatteiden tutkimuksessa ja määrittelyssä Porin Prikaati on toiminut Puolustusvoimissa edelläkävijänä ja asiantuntijatahona siellä annettavan Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukkokoulutuksen johdosta. Tutkimuksessa käytetäänkin tästä syystä Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon joukkojenhallintaa käsitteleviä oppituntimateriaaleja ja koulutussuunnitelmia tämän hetken sotilaallisen joukkojenhallintaosaamisen määrittelemiseen.

---

⁷ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 11

Vuonna 2005 myös kansainvälisiin kriisinhallintaoperaatioihin valmistava rotaatiokoulutus siirtyi Porin Prikaatiin. Lisäksi Porin Prikaati toimii Euroopan Unionin taisteluosaston Suomen osastojen perustamis- ja pääkoulutuspaikkana. Porin Prikaatin laatimat, Porin Prikaatin koulutusohje: *Joukkojenhallinta kriisinhallintaoperaatioissa 2005* sekä *Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos)* ovat tällä hetkellä ainoat käyttöön hyväksytyt ohjeet joukkojenhallinnasta.

Ehdoton joukkojenhallinnan asiantuntija Suomessa on kuitenkin poliisi. Poliisin julkaisemien ohjeiden, kuten *Joukkojenhallintapsykologia* ja *Joukkojenhallinnasta*, käytön ongelmaksi tässä tutkimuksessa muodostuu kuitenkin niiden turvaluokitustaso. Lisäksi on huomioitava, että poliisin joukkojenhallintaorganisaatiot, -välineet ja taktiikka poikkeavat jonkin verran kriisinhallintaoperaatioissa käytettävistä sotilaallisista vastineistaan.

Tutkimuksessa on perehdytty ulkomaisista lähteistä oppaisiin ja sopimuksiin kuten *Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support: Peace Support Operations Tactical Manual* sekä *North Atlantic Treaty Organisation: Standardization Agreement*. Vertailemalla näiden lähteiden määrittelemiä toimintaohjeita Puolustusvoimissa voimassa oleviin vastineisiin on mahdollista muodostaa tutkimuksen kannalta tuloksellisia johtopäätöksiä. Lisäksi Yhdysvaltain armeijan kenttäohjesäännön joukkojenhallintaa käsittelevästä *FM 19-15 Civil Disturbances* on tutkittu jo valmiita toimintamalleja ja käyttöperiaatteita komppanian kokoisella osastolla.

Tutkittaessa väkijoukon käyttäytymistä mielenosoituksissa ja mellakoissa päälähdemateriaalina tutkimuksessa käytetään Yhdysvaltain Merijalkaväen tilaamaa, Pennstate Institute for Non-Lethal Defence Technologiesiin kuuluvan Human Effects Advisory Panelin laatimaa raporttia *Crowd Behavior, Crowd Control and the Use of Non-Lethal Weapons*. Vuonna 2001 tehty raportti käsittelee helposti ymmärrettävällä tavalla syitä väkijoukon kokoontumiseen, käyttäytymiseen ja hajaantumiseen. Raportti on kuitenkin koottu pääsääntöisesti Yhdysvalloissa tehdyistä havainnoista, joten analyysin tueksi tarvitaan myös muita aiheesta kirjoitettuja lähteitä.

1.4 Lähdekritiikki

Tutkimuksen kannalta suurimmaksi ongelmaksi lähteiden osalta saattaa muodostua suomalaisesta, sotilaallisesta joukkojenhallinnasta kirjoitetun materiaalin vähäinen määrä. Pääosa lähdemateriaalista on jouduttu kokoamaan ulkomaisista lähteistä. Tämä muodostaa ongelman ennen kaikkea siksi, että ulkomaisia asevoimia sitovat aivan erilaiset kansalliseen lainsäädäntöön pohjautuvat voimankäytön säännökset joukkojenhallinnassa kuin meillä Suomessa.

Myös joukkojenhallinnassa käytettävät organisaatiot eroavat maiden välillä. Lisäksi on myös hyvä muistaa väärinymmärrysten ja käänkösvirheiden mahdollisuus tutkittaessa ja analysoitaessa vieraskielistä lähdemateriaalia.

Edelleen voidaan suhtautua varauksella väkijoukon käyttäytymisestä ja ihmisen käyttäytymisestä väkijoukossa tehtyihin tutkimuksiin, jotka kaikki perustuvat Yhdysvalloissa tehtyihin havaintoihin. Vaikka kaikissa näissä tutkimuksissa vakuutetaan yksilöiden sosiaalisten ja kulttuurillisten taustojen merkityksen olevan lähes olematon käsiteltäessä kollektiivista käyttäytymistä, ei varsinaisia tieteellisiä todisteita ollut saatavilla.

Lähdekritiikkiä käsitellessä on myös tuotava esiin tutkijan omakohtaisten kokemusten ja ennakoasenteiden vaikutus tutkimuksen johtopäätösten objektiivisuuden kannalta. On muistettava, että vaikka palvellessani Suomen Kansainvälisessä Valmiusjoukossa vuosina 2002 – 2005 olin mukana joukkojenhallintakoulutuksen kehittämisessä ja osallistuin moniin joukkojenhallintaharjoituksiin Suomessa ja ulkomailla, en kuitenkaan ole koskaan osallistunut todelliseen joukkojenhallintatilanteeseen todellisessa mellakassa. Kuitenkin eräänlaiset ennakkokäsitykset ja työympäristössä syntyneet mielipiteet ovat vaarassa ohjata tutkimusta kohti puutteellisia tai liian yksipuolisia johtopäätöksiä.

1.5 Käsitteiden määrittely

1.5.1 Jääkärikomppania

Tutkimuksen kannalta oleellisten käsitteiden määrittelyssä jääkärikomppaniaa on tarkoituksemukaista tarkastella Puolustusvoimissa laadittujen oppaiden näkökulmasta. Yksinkertaisesti ilmaistuna jääkärikomppania on pataljoonaan kuuluva yksikkö. Yhdessä pataljoonan alaisuudessa olevat jääkärikomppaniat muodostavat pataljoonan iskuvoiman. Komppania taistelee yleensä pataljoonan osana kiinteässä yhteistoiminnassa pataljoonan muiden osien kanssa, mutta vahvennettu jääkärikomppania voi myös taistella erillisessä suunnassa. Jääkärikomppanioille voidaan käskää puolustus- viivytyshyökkäys- tai muita tehtäviä. Jääkärikomppanian vahvuus on yleensä 150 - 200 henkilöä.⁸ Valmiusyhtymien jääkärikomppanioiden organisaatiokaavio esitellään tutkimuksen liitteessä 1.

---

⁸Jääkärikomppanian opas (JkOpas) 1989 luonnos s. 17 sekä Komppanian opas (KOpas) 2002 luonnos s. 7

”Taistelujen luonne vaatii jääkärikomppanialta:

- jatkuvaa selvillä oloa tilanteesta ja rintamavastuussa oltaessa keskeytämätöntä tiedustelua ja kosketuksen ylläpitoa viholliseen*
- taistelukelpoisuuden ja -valmiuden ylläpitämistä ja kehittämistä*
- jatkuvaa valmiutta aloittaa taistelu ja toiminta heti tehtävänannon jälkeen*
- joukkueiden ja tulen nopeaa, yllättävää ja keskitettyä käyttöä*
- taitoa suojautua vihollisen tulelta*
- kykyä toimia joukkotuhoaineiden uhan alueella tai niitä käytettäessä*
- oman toiminnan suojaamista ja salaamista*
- valmiutta ja kykyä taistella vihollisen selustassa tarvittaessa eristettynäkin*
- kykyä tarvittaessa valmisteluiden jälkeen siirtyä sissitoimintaan*
- yhteistoimintaa tukevien joukkojen kanssa*
- taistelualueella olevan väestön huomioonottamista”⁹*

Jääkärikomppanian taistelu perustuu hyvään maastoliikkuvuuteen, epäsuoran tulen käyttöön, kykyyn taistella käsi- ja tulitukiasein sekä kertasingoin lähietäisyydeltä jonka johdosta se soveltuu käytettäväksi kaikkiin taistelulajeihin. Maastoliikkuvuuteen vaikuttaa luonnollisesti käytettävä ajoneuvokalusto. Telakuorma-autoin varustettu jääkärikomppania kykenee siirtymään välttämätön huolto mukanaan maastossa kaikissa olosuhteissa, kun taas panssariajoneuvoilla liikkuva jääkärikomppania vaatii aina vähintään pyöräuran.¹⁰

Jääkärikomppania eroaa jalkaväkikomppaniasta siten, että vaikka jalkaväkikomppania soveltuu myös käytettäväksi kaikkiin taistelulajeihin, se soveltuu kuitenkin parhaiten puolustustaisteluun. Sen taistelu perustuu kykyyn taistella lähietäisyydeltä käsiasein ja kertasingoin sekä epäsuoran tulen käyttöön. Jalkaväkikomppania taistelee, kuten jääkärikomppaniakin, yleensä pataljoonan osana.¹¹ Iskuportaana toimivia jääkäri- tai jalkaväkikomppanioita tuetaan yleensä muiden aselajien joukoilla, kuten panssarintorjunta-, ja pioneerijoukoilla. Muut aselajit tukevat jalkaväen taistelua ja tiivis yhteistyö aselajien välillä on välttämätöntä taistelujen onnistumiseksi.¹²

Pataljoonan komentaja käskää yleensä komppanialle vastualueen, jonka valvonnasta ja taistelutoiminnasta komppania vastaa. Joskus komppanialle kuitenkin saatetaan määrätä vain toimintasuunta tai ryhmitysalue. Painopistesuunnassa komppanialle käsketään yleensä pie-

⁹ JkOpas s. 17-18

¹⁰ KOpas s. 7

¹¹ sama s. 8

¹² JkOpas, s. 27-29

nempi vastuualue kuin sivusuunnassa. Tämän jälkeen komppanian päällikkö káskee omille joukkueilleen vastualueet tai toimintasuunnat. Jääkärikomppaniaa voidaan vahventaa alistamalla sille joukkoja, joista komppanian päällikön on myös huolehdittava. Yleisimmät komppanian vahvennukset ovat: tulenjohtoryhmä, sinkoryhmä, pioneeriryhmä, raskassinkojoukkue, panssarivaunujoukkue ja kranaatinheitinkomppanian tulijoukkue.¹³

Jääkärikomppaniaa voidaan myös tukea materiaalilla tai välineillä. Komppanian alueella voi myös toimia pataljoonan tai prikaatin eri joukkoja, joita ei alisteta komppanialle. Komppanian päällikön tulee tällöin olla yhteistyössä näiden joukkojen johtajien kanssa suunnitellessaan toimintaa ja ottaa huomioon, että nämä joukot voivat siirtyä pois komppanian alueelta niiden tehtävän päätyttyä tai muututtua. Suunnittelussa päällikön on hyvä tietää, onko joukko alistettu vain tietyksi ajaksi, tehtävällä vai toimiiko joukko vain komppanian päällikön vastuualueella. Tärkeää on myös tietää komentajan taistelujatus tämän joukon kohdalla, eli mitä komentaja haluaa tällä joukolla saavutettavan.¹⁴

1.5.2 Sotilaallisen kriisinhallinnan käsite

Jotta voitaisiin määritellä sotilaallisen kriisinhallintaoperaation käsite tutkimuksen perustaksi, on vertailtava melko erilaisia näkemyksiä rauhanturvaamisesta ja kriisinhallinnasta. Tutkimuksen rajatun laajuuden vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista uppoutua käsitteiden ja määritelmien syvällisempään tarkasteluun. Käsitetutkimus sotilaallisesta kriisinhallinnasta perustuu siksi tältä osin lähteisiin, joissa on jo valmiiksi yhdistelty erilaisia lähestymistapoja tähän aihepiiriin. Rajanveto rauhanturvaamisen ja muiden siihen liittyvien käsitteiden välillä on erittäin häilyvä, ja se riippuu käyttäjästä ja käyttäjän tarkoituksesta.¹⁵

Konflikti on ristiriita, joka aiheutuu kahden tai useamman osapuolen sovittamattomista tavoitteista. Konfliktin asteina voidaan pitää epäsovua, kiistaa, kriisiä ja sotaa. **Kriisi** on kahden tai useamman osapuolen poliittinen, taloudellinen tai sotilaallinen ristiriita, johon liittyy sodan uhka. Kriisin syvyyttä voidaan arvioida sodan syttymisen todennäköisyydellä. Kriisin esivaiheessa toimijat joutuvat jännittyneessä tilanteessa tekemään ratkaisuja, jotka joko syventävät tai lieventävät kriisiä. Sen jälkivaiheelle on ominaista uhkan ja sodan todennäköisyyden väheneminen. Kriiseille on tunnusomaista tilannesidonnaisuus, informaation kasvu järjestelmissä ja rajoitettu aika tehdä päätöksiä. *Sota* on konfliktin voimakkain tila, ja se voi olla laaja tai

¹³ KOpas s. 11-12 sekä JkOpas s. 41

¹⁴ KOpas s. 12-14

¹⁵ Nurmela Teemu: Sotilaallisen kriisinhallintajoukon taistelutilaan vaikuttavat tekijät, Maanpuolustuskorkeakoulu, Esiupseerikurssin tutkielma, EUK 59, 2007 s. 2

rajoitettu, tavanomainen, kemiallinen tai ydinasein käytävä sota. Sodassa kahden tai useamman osapuolen järjestäytyneet asevoimat ottavat yhteen säännöllisellä tavalla.¹⁶

Rauhanturvaaminen, englanniksi *peacekeeping*, on käsite, jolla yleisimmin tarkoitetaan Yhdistyneiden Kansakuntien periaatteiden ja sitoumuksien mukaisia, rauhaa ylläpitäviä tai aikaansaavia toimia. Se edellyttää kansainvälisen yhteisön yksimielisyyttä, osapuolten suostumusta, tarpeettoman voimankäytön välttämistä sekä yleisesti laillista ja puolueetonta toimintaa. **Rauhanturvaoperaatio** perustuu yleensä YK:n peruskirjan kuudennen luvun mukaiseen mandaattiin ja osapuolten suostumukseen, ja sitä edeltää aselepo tai tulitaukosopimus. **Laajennettu rauhanturvaaminen** on ollut poliittisessa retorikassa käytetty termi niissä tilanteissa, joissa ei haluta tai voida puhua suoranaisestä rauhaan pakottamisesta.¹⁷

*”Peacekeeping = Operations generally undertaken under Chapter VI of the UN Charter and conducted with the consent of all Parties to a conflict to monitor and facilitate implementation of a peace agreement.”*¹⁸

Rauhaan pakottaminen, englanniksi *peace enforcement*, eroaa rauhanturvaamisesta sikäli, että se mahdollistaa rauhan ja turvallisuuden palauttamisen ilman konfliktin osapuolten suostumusta. Tällöin käynnistyvän toiminnan perustana on yleisimmin YK:n peruskirjan seitsemäs luku. Rauhaan pakottaminen merkitsee vahvemman sotilaallisen voiman käyttämistä kuin rauhanturvaamisessa, ja yleensä voimankäyttö kohdistuu johonkin konfliktin osapuolista sen pakottamiseksi toimimaan halutulla tavalla. Näin ollen **rauhaanpakottamisoperaatioissa** kolmannen osapuolen puolueettomuuden aste jää pienemmäksi kuin rauhanturvaamisessa, ja siltä edellytetään parempaa sotilaallista kykyä kuin rauhanturvaoperaatioissa.¹⁹

*”Peace enforcement = Operations undertaken under Chapter VII of the UN Charter. They are coercive in nature and are conducted when the consent of all Parties to a conflict has not been achieved or might be uncertain. They are designed to maintain or re-establish peace or enforce the terms specified in the mandate.”*²⁰

Sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio on Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukainen yleiskäsite kansainvälisille rauhaa tukeville operaatioille. Selonteko ei erottele toisistaan rauhanturvaamisoperaatioita ja rauhaanpakottamisoperaatioita. Se korostaa sotilaal-

¹⁶ Rantapelkonen, Jari: Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen, Strategi-an laitos, Julkaisusarja 1 N:o 17, 2000 s. 22–23 sekä Nurmela s. 2-3

¹⁷ Rantapelkonen s. 35–58 sekä Nurmela s. 3

¹⁸ NATO STANAG AJP-3 Allied Joint Operations. NATO/NSA, 2002, Glossary-11.

¹⁹ Rantapelkonen s. 35–58 sekä Nurmela s. 3

²⁰ NATO STANAG AJP-3 Allied Joint Operations, Glossary-11.

lisen kriisinhallintakyvyn kehittämisessä monimuotoisuutta, valmiutta nopeaan toimeenpääntöön ja kykyä osallistua vaativiin kriisinhallintatehtäviin.²¹ Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta mahdollistaa Suomen osallistumisen ”*Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston valtuuttamaan tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen*”. Laki mahdollistaa ”*tehtävän kannalta välttämättömien voimakeinojen*” käytön.²²

Kenttäohjesäännön yleinen osa vuodelta 2007 määrittelee sotilaallisen kriisinhallinnan seuraavasti: ”*Sotilaallisella kriisinhallinnalla tarkoitetaan turvallisuuspoliittisista ja humanitaarisista syistä sotilaallisin keinoin toteutettavaa rauhanturvaamista, sotilaallista väliintuloa ja muuta tilanteen hallintaa.*” Kenttäohjesäännön mukaan Suomen osallistuminen kriisinhallintaoperaatioihin perustuu ylläpidettäviin kansainvälisiin valmiusjoukkoihin, jotka varustetaan ja koulutetaan operaatiokohtaisten vaatimusten mukaisesti. Haasteena mainitaan nopean liikkeellelähden ja haastavien tehtävien asettamat erityisvaatimukset. Kenttäohjesääntö ei ota kantaa sotilaallisen kriisinhallinnan voimankäytösääntöihin. Siinä kuvataan kotimaiset johdosuhteet ja poliittisen ohjauksen rakenteet ja todetaan kriisinhallintajoukkojen olevan operatiivisesti operaation toimeenpanijan johdossa.²³

1.5.3 Joukkojenhallinta käsitteenä

Suomessa joukkojenhallintaa on määritelty käsitteenä sekä poliisin että Puolustusvoimien toimesta. Vuoden 2005 Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktisen ohjeen luonnoksen mukaan ”*Joukkojenhallinta on toimintaa, jolla huolehditaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilymisestä ja häiriöiden sattuessa vahinkojen minimoinnista tilanteissa, joissa väkeä koontuu.*”²⁴ Pääesikunnan Kansainvälisen osaston mukaan lisäksi ”*Joukkojenhallinnassa vastustajana on mellakoiva väkijoukko, joka koostuu pääsääntöisesti kaikenikäisistä ja molempia sukupuolia olevista siviileistä. Joukossa saattaa olla myös paikallisen poliisin, miliisin, puolisolitaallisten joukkojen ja asevoimien henkilöstöä. Mellakoitsijoista valtaosa on normaalia paikallista väestöä, jota pienehkö kiihottajien joukko johtaa. Rikolliset ainekset saattavat li-*

²¹ Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston kanslia, Helsinki, 2004 s. 28.

²² Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 31.3.2006/211 sekä Nurmela s. 4

²³ Kenttäohjesääntö, Yleinen osa. Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet. Pääesikunta / suunnitteluosasto, Helsinki, 2007 s. 68–69 sekä Nurmela s. 4

²⁴ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 4

säksi käyttää syntynyttä tilanne hyväkseen.”²⁵ On huomioitava, että joissain tilanteissa väkijoukossa on myös lapsia.²⁶

Joukkojenhallintaa vaativat tilanteet ovat monimuotoisia. Ne alkavat yleensä rauhanomaisesti, mutta saattavat nopeasti muodostua väkivaltaisiksi. Tällöin vääränlainen tilanteenarviointi saattaa johtaa kaikkien osapuolten kannalta hallitsemattomaksi väkivaltaisuudeksi. Verrattain rauhallinenkin väkijoukko voidaan kiihottaa vihamieliseksi väärin mitoitettulla voimankäytöllä, kun taas samaisen väkijoukon toimintakyvyn aliarvioiminen ja alimitoitettun joukkojenhallintaosaston käyttö vaarantaa joukon omasuojan.²⁷ Tilanteissa, joissa ihmisiä kokoontuu siten, että yleinen järjestys ja turvallisuus voi vaarantua tai häiriintyä, on joukkojenhallinnan yleisenä toimintaperiaatteena pyrkimys ehkäistä ennakolta järjestyshäiriöt. Yleensä tähän riittävät tiedusteluun pohjautuvat ennakkovalmistelut sekä joukkojenhallintaosaston näkyvä läsnäolo. Ongelmia aiheuttavat ne tilanteet, joista ei selviydytä yllä mainituin toimenpitein.²⁸ Tässä tutkimuksessa perehdytään sekä järjestyshäiriöiden ennaltaehkäisyyn että selvittämiseen.

Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon joukkojenhallintakoulutuksessa joukkojenhallintatilanteet jaetaan viiteen pääryhmään: **Väenkokouksella** tarkoitetaan suurehkon väkijoukon kokoontumista ilman ennakoilmoitusta. **Mielenosoituksella** tarkoitetaan uhmakasta ja huomiota herättävää mielipiteiden ja vaatimusten esittämistä. **Järjestyshäiriöllä** tarkoitetaan pienen väkijoukon aiheuttamaa järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumista. **Mellakalla** tarkoitetaan suurehkon väkijoukon yhteisymmärryksessä suorittamaa väkivaltaa tai omaisuuden tuhoamista sekä aktiivista tai passiivista toimintaa tehtävänsä suorittavaa kriisinhallintajoukkoa vastaan. **Paniikitilanteella** tarkoitetaan tilannetta, jossa kokoontuneen väkijoukon käyttäytyminen muuttuu syystä tai toisesta paniikiksi.²⁹ Tätä pääryhmäjakoja käytetään määrittelemään joukkojenhallintatilanteet myös tässä tutkimuksessa, jossa painopiste muodostuu mellakan tarkastelemiseen joukkojenhallintaosaston tehtäväympäristönä.

Mellakoiva väkijoukko koostuu tavallisesti useista eri tavoin käyttäytyvistä ihmisryhmistä. Tästä syystä ulospäin täysin järjestyneeltä näyttävä väkijoukko ei yleensä kykene organisoi-
tuun toimintaan.³⁰ Useimmiten aggressiivinen ja aseistettu ihmisryhmä muodostaa mellakoi-

²⁵ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004, "JOUHA-menetelmät, ohjeistus ja materiaali kansainvälisissä tehtävissä"

²⁶ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 5

²⁷ NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Peace Support Operations, Techniques and Procedures, Chapter 7 Crowd Control s. 7–2 sekä PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004

²⁸ Porin Prikaatin Kansainvälisessä Valmiusjoukkokoulutuksessa käyttämä opetusmateriaali

²⁹ sama

³⁰ Kortteus, Reijo: Voimankäyttö joukkojenhallintatehtävissä kriisinhallintaoperaatioissa, Maasotakoulu, Opin-
näytetyö, Jatkokurssi, 2006 s. 11

van väkijoukon eturintaman.³¹ Väkijoukon muodostaman ihmismassan keskellä yksi tai useampi johtaja tai agitaattori ylläpitää joukon tuhtunutta tunnetilaa ja ihmismassan ydintä. Mellakoivan väkijoukon koostumus ei yleensä ole pysyvä vaan ihmisiä siirtyy tapahtumien edetessä joukosta pois samalla kun uusia ihmisiä liittyy joukkoon. Väkijoukon taustalla oleskelee aina myös uteliaiden ja ulkopuolisten henkilöiden muodostama ihmisryhmä.³²

Useimmiten mellakoiva väkijoukko muodostaa sen toimintaa rajoittavaa joukkojenhallintaosastoa huomattavasti suuremman joukon. 250:tä rauhanturvaajaa vastassa saattaa olla jopa 10 000–15 000 aseistautunutta ja väkivaltaista mielenosoittajaa. Aseinaan mellakoitsijat käyttävät yleisimmin erilaisia lyömäaseita kuten metalliputkia, keppejä, pamppuja ja teräaseita sekä heittoaseita kuten kiviä, polttopulloja ja käsikranaatteja. Lisäksi osalla joukosta saattaa olla mukanaan ampuma-aseita kuten ritsoja, jousia tai tuliaseita. Mellakoitsijat voivat myös käyttää naamioita ja erilaisia suojavälineitä toimintansa suojaamiseen ja henkilöllisyytensä salaamiseen.³³

Erilaisia syitä mellakointiin on useita. Väkivallan varsinaisena kohteena saattaa olla toinen etninen ryhmä, paikalliset viranomaiset kuten poliisi, poliittinen tai uskonnollinen ryhmä tai jopa alueella toimiva kriisinhallintajoukko.³⁴ Toisaalta mellakoinnin syy voi olla niinkin arkinen kuin pahan liikenneruuhkan aiheuttama turhautuneisuus.³⁵

Median käyttö liittyy myös usein väkivaltaisiin mellakoihin. Joukkoviestimet pyrkivät joskus vaikuttamaan jonkin toimintaan osallistuneen osapuolen laillisuusperusteisiin tai korostamaan rauhanturvaajien liiallista voimankäyttöä paikallisväestöä kohtaan.³⁶ ”Väkivaltaisiin mellakoihin liittyy usein tarkoitushakuinen median käyttö, jolla pyritään edistämään jonkin toimintaan osallistuneen ryhmän etua. Median käyttöön liittyy mahdollisesti joukkojenhallintaosastojen toiminnan tarkoitushakuista arvostelua, käytettyjen voimakeinojen liioittelua tai suoranaista mustamaalausta.”³⁷

³¹ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004

³² Kortteus, s. 11

³³ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004 sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 5

³⁴ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 5

³⁵ Kortteus, s. 11

³⁶ Porin Prikaatin Kansainvälisessä Valmiusjoukkokoulutuksessa käyttämä opetusmateriaali

³⁷ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004

Yleisesti ottaen joukkojenhallinnan toimintaperiaatteena on pyrkimys ehkäistä ennakoita tilanteen muuttuminen vakavaksi sekä varautua ennalta tiedossa oleviin tapahtumiin samalla valmistautuen yllättäviä tilanteita varten. Syntyneiden vahinkojen lieventämiseen, kuten esimerkiksi ensiapuun, on aina varauduttava.³⁸

1.6 Tutkimuksen rajaukset

Tutkimuksessa tarkastellaan jääkärikomppanian joukkojenhallintakykyä puhtaasti taktiikan näkökulmasta. Tarkoitus ei ole perehtyä yksittäisten miesten kokemuksiin, vaan tarkastella erilaisia toimintamalleja joukkojenhallinnassa komppaniatasolla. Tutkimuksen painopiste ei myöskään ole suorittaa analyysiä joukkojenhallinnasta taisteluteknisellä tasolla. Tarkoituksena ei ole tuoda esille vain objektiivista faktaa vaan myös suorittaa kehittävää analyysiä niiden pohjalta. Kuten edellä mainittiin, johtuen käsiteltävän aiheen haasteellisuudesta sekä tutkimuksen rajatusta laajuudesta taktisesta näkökulmasta syväluotaavia ja tyhjentäviä tutkimustuloksia ei tässä tutkimuksessa ole siis tarkoituksena tuoda esiin. Tutkimus kuitenkin pyrkii antamaan paremman kokonaiskuvan joukkojenhallintatilanteiden erityispiirteistä yhtenä tehtävänä kriisinhallintaoperaatioiden tehtäväkentässä, sekä kuinka niihin tulisi jääkärikomppaniialla varautua.

Organisaatorakenteeltaan käsiteltävä jääkärikomppania vastaa yleisperiaateiltaan Porin ja Kainuun jääkäriprikaatien jääkärikomppanioiden kokoonpanoja. Käsiteltäessä joukkojenhallintaa kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa, valmiusyhtymien jääkärikomppaniat nousevat muita jääkärikomppanioita todennäköisimmiksi perusyksiköiksi. Lisäksi samasta syystä tutkimuksen ulkopuolelle rajataan panssarijääkärikomppaniat. Niiden käyttäminen joukkojenhallintaan kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa on ainakin vielä tällä hetkellä melkoisen epätodennäköistä.

2. JOUKKOJENHALLINNAN LÄHTÖKOHDAT

Suomalaisen sotilaallisen joukkojenhallintataidon nykytilaan on johtanut useat eri tekijät. Tarve sille on noussut esiin vasta verrattain viimeaikaisten kriisinhallintakokemusten myötä, eikä siihen olla näin ollen toimintaperiaatteiden, koulutuksen tai varusteidenkaan osalta varauduttu. Luotaessa sotilaallista joukkojenhallintakykyä sitä kiireesti tarvitsemille kriisinhallintajoukoille, ei kaikkia taustavaikuttajia ole riittäväällä tarkkuudella ehditty ottaa huomioon.

---

³⁸ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004

Merkittävimpanä puutteena nousee esiin vähäinen tietämys vastustajana toimivan väkijoukon ominaispiirteistä ja toimintatavoista.

2.1 Väkijoukon ominaispiirteet

Jotta voitaisiin tuloksellisesti tarkastella joukkojenhallintatilanteissa käytettävää taktiikkaa, on ensin perehdyttävä yksittäisen ihmisen käyttäytymiseen väkijoukossa sekä väkijoukon toimintaan kokonaisuutena. Vaikka joukkojenhallinnassa ei voidakaan käyttää termiä vihollinen sanan varsinaisessa merkityksessä, on mellakoiva väkijoukko kuitenkin joukkojenhallintaosaston tehtävän toteuttamisen kannalta vastustaja.

Yhä edelleen varsinkin sotilaallisessa joukkojenhallinnassa syyllistytään stereotyyppiseen ajattelutapaan väkijoukon muodostumisesta, toiminnasta ja hajaantumisesta.³⁹ Ilmiö on yleismaailmallinen ja se on selkeästi nähtävissä myös suomalaisessa sotilaallisessa joukkojenhallintaajattelussa. Tohtori Clark McPhailin mukaan tämä johtune 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun tutkijoiden luomista teorioista, joissa käsitellään väkijoukon massamaista käyttäytymistä. Heidän mukaansa suuressa väkijoukossa yksittäinen ihminen menettäisi itsehillintänsä ja toimisi spontaanisti ja irrationaalisesti, ilman luontaista kiinnijäämisen pelkoa. Myös yksilön sosiaalisella asemalla ja taustalla uskottiin olevan merkittävä vaikutus väkivaltaisen käyttäytymisen todennäköisyyteen.⁴⁰

Nykypäivän sotilaallisessa joukkojenhallintataktiikassa toiminta perustuu vieläkin laajalti näihin ajattelumalleihin. Esimerkiksi Yhdysvaltain armeijan kenttäohjesäännön mukaan väkijoukkoon kuulumisen tekee yksilöistä helposti vastuuntunnottomia ja mahdollistaa näin ollen avoimuuden ainakin jonkin asteiseen normaalista poikkeavaan käytökseen. Sen mukaan väkijoukossa toimivat yksilöt tuntevat moraalisen vastuun siirtyneen yksittäisiltä ihmisiltä väkijoukolle kokonaisuutena. Yksilöt voisivat näin ollen ikään kuin piiloutua väkijoukon sekaan unohtaen oman arvomaailmansa. Tämä tarkoittaisi siis sitä, että vain hyvin kurinalaiset ja hyvän itsetunnon omaavat ihmiset kykenevät toimimaan itsenäisesti riippumatta muun väkijoukon toiminnasta.⁴¹

---

³⁹ Institute for Non-Lethal Defence Technologies, Human Effects Advisory Panel: Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Pennstate 2001, Objective 1 s. 12

⁴⁰ Clark McPhail, *Studies in Symbolic Interaction: Stereotypes of Crowds and Collective Behaviour: Looking Backward, Looking Forward*, 1997, Supplement, s. 37

⁴¹ Field Manuals, FM 19-15 Civil Disturbances, Department of the Army, Washington DC, 1985, Chapter 2, The Participants

Nämä stereotyyppit ovat kuitenkin viimeisimpien tutkimusten mukaan osoittautuneet heellisiksi. Sosiologi Carl Couch haastoi vanhan ajattelumallin ensimmäisenä vuonna 1968.⁴² Seuranneiden vuosikymmenten aikana lukuisat sosiaalitutkijat ovat vahvistaneet hänen kriittisen ja eriävän ajattelutapansa.⁴³ 2000-luvun alusta alkaen heidän teoriansa ovat myös alkaneet löytää tiensä sotilaallisen joukkojenhallinnan oppaisiin ja ohjesääntöihin. Suomalaisessa sotilaallisessa joukkojenhallinnassa tämä kehitys ei vielä ole tätä tutkimusta tehtäessä selkeästi nähtävissä.

Lyhyesti tiivistettynä tutkijoiden nykyisen ajattelumallin mukaan:

- Väkijoukot eivät ole homogeenisiä kokonaisuuksia. Kaikki joukon jäsenet eivät toimi yhteisymmärryksessä keskenään.
- Väkijoukko ei myöskään muodostu vain yksittäisistä yksilöistä, vaan enimmäkseen pienryhmistä, jonka jäsenet ovat jo ennestään tuttuja toisilleen.
- Yksilöiden motivaatio ja motiivit toimia väkijoukon mukana eivät ole yhteneviä.
- Väkijoukko harvoin toimii täysin kollektiivisesti. Mikäli näin tapahtuu, toiminta on lyhytaikaista.
- Osallistuminen väkijoukon toimintaan ei alenna yksilön luontaista harkintakykyä.
- Poliittiset, sosiologiset ja taloudelliset taustatekijät eivät automaattisesti vaikuta väkijoukon mellakointi-intensiteettiin tai yksilöiden osallistumisaktiivisuuteen mielenosoituksissa.⁴⁴

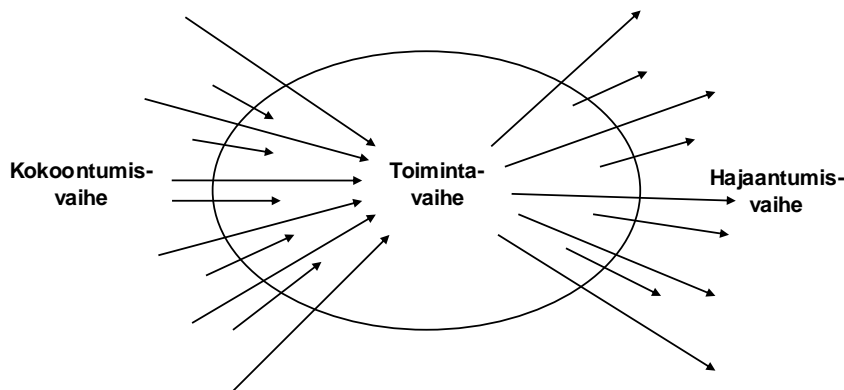
Kuten edellä osoitettiin, väkijoukko muodostuu siis yksilöiden ja pienryhmien kokoontumisesta. Pienryhmät taas koostuvat yleisemmin ystäväistä ja perheenjäsenistä. Yksin kokoontumiseen osallistuneet ihmisetkin ovat tuttuja saman naapuruston ja yhteisön asukkaiden kesken. Täysin tuntemattomia ja ulkopuolisia yksilöitä ei väkijoukossa juurikaan ole. Tällaisen väkijoukon muodostuminen on prosessi, joka voidaan jakaa kolmeen osaan: kokoontumisvaiheeseen, toimintavaiheeseen ja hajaantumisvaiheeseen. Sotilaallisessa joukkojenhallinnassa toiminnan painopisteenä on yleensä ollut vaikuttaa väkijoukkoon siten, että se saataisiin siirtymään hajaantumisvaiheeseen. Kuitenkin erilaisten kokoontumismallien ymmärtäminen ja vaikuttaminen väkijoukkoon jo kokoontumisvaiheessa lisää mahdollisuuksia tilanteen rauhanomaiseen laukaisemiseen.⁴⁵

⁴² McPhail, s. 37 sekä Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s. 12

⁴³ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s. 12

⁴⁴ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control, Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) sekä FM 19-15. Oheinen lista on näistä lähteistä koottu luettelo yhtenevistä teorioista.

⁴⁵ Sisäasianministeriön koulutusmoniste, Joukkojenhallinnasta, 1999, kohta 3 Tiedustelusta, sekä Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s. 14

Kuva 3: Väkijoukon muodostumisen kolmivaiheinen prosessi⁴⁶

2.1.1 Kokoontumisvaihe

Väkijoukon kokoontuminen ei tapahdu sattumanvaraisesti. Ihmiset eivät koskaan kerääny samalle alueelle osoittamaan mieltä tai mellakoimaan ilman jonkinlaista ärsykettä. Kokoontumisprosessin käynnistymiseen johtaa yleensä jompikumpi seuraavista tekijöistä: valmisteltu tai valmistelematon mobilisointi. Molemmat tekijät vaativat kuitenkin jonkinlaisen viestintäjärjestelmän, jolla ihmiset saadaan liikkeelle. Ne eroavat toisistaan kuitenkin siten, että valmisteltu mobilisointi käynnistetään johdetusti yhdestä selkeästä lähteestä, jolla on selkeä ja omasta mielestään oikeutettu tavoite. Valmistelematon mobilisointi taas tapahtuu hallitsemattomasti. Tällainen kokoontumisprosessi käynnistetään ihmiseltä toiselle kulkevalla tiedottamisella, eikä se aina pohjautu väkijoukon yhteiseen selkeään tavoitteeseen. Juuri tästä johtuen valmistelemattomaan kokoontumisprosessiin osallistuvat varmimmin lähellä kokoontumispaikkaa asuvat henkilöt.⁴⁷

Näitä kahta tekijää ei kuitenkaan voida yksiselitteisesti erottaa toisistaan. Esimerkiksi kirkonkellojen käyttäminen kylän väestön mobilisointiin saattaa edustaa kumpaa tahansa tekijää. Mobilisoinnin käynnistäminen kyllä tapahtuu yhdestä selkeästä lähteestä, mutta väkijoukon kokoontumisen yhteinen tavoite ei välttämättä ole kaikille osallistujille selvä. Ratkaisevana tekijänä on siis se onko toiminnasta sovittu ja ilmoitettu etukäteen. Joka tapauksessa itse tapahtuman aikana tilanteen määrittäminen valmistelluksi tai valmistelemattomaksi mobilisoinniksi on hyvin vaikeaa.

⁴⁶ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s. 13

⁴⁷ Joukkojenhallinnasta, kohta 3 Tiedustelusta, sekä Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s. 14

2.1.2 Toimintavaihe

Väkijoukon ja siinä toimivien yksilöiden käyttäytymistä toimintavaiheessa on vaikea ennustaa. Siihen vaikuttavat mm. sellaisten sosiaalisten tekijöiden kuten johtajuuden, moraalisten asenteiden ja sosiaalisen yhtenäisyyden olemassaolo tai puuttuminen. Lisäksi siihen vaikuttavat psykologisina tekijöinä tunteiden, vastuuntunottomuuden sekä jäljittelevän käyttäytymisen määrä ja intensiteetti.⁴⁸ Vaikka väkijoukko ei siis olekaan yhtenäinen, yhteisesti ajatteleva ja toimiva kokonaisuus, jonkin asteista kollektiivista täyttäytymistä saattaa esiintyä. Tällaisen käyttäytymisen määrä ja kestävyys riippuu pitkälti siitä, minkälainen kokoontuminen on kyseessä, sekä siitä kuinka hyvin kokoontumista johdetaan.

Johtajuudella sosiaalisena tekijänä on ratkaiseva merkitys väkijoukon käyttäytymisen luonteeseen. Väkijoukon jäsenet haluavat, että heitä johdetaan, sillä epätietoisuus luo turhautumista ja hämmennystä. Tällöin ensimmäinen saatavilla oleva, selkeitä ohjeita jakava ja luontaisen auktoriteetin omaava henkilö kelpaa johtajaksi. Niinpä taitava agitaattori kykenee käyttämään hyväkseen väkijoukon turhautunutta tilaa ja lisäämään väkivaltaista käyttäytymistä. Tämä pätee myös päinvastaiseen tilanteeseen. Kokenut ja karismaattinen johtaja saa väkijoukon rauhoittumaan vedoten yksilöiden maltillisuuteen.⁴⁹

Aihetta on tutkittu empiirisesti melko vähän, mutta Yhdysvalloissa vuosittain järjestettävässä *March of Life* mielenosoituksessa paikalla olleet tutkijat ovat havainneet, että ajoittain noin 50–75 % kaikista paikallaolijoista osallistui kollektiiviseen toimintaan. Tällaista toimintaa saattoi olla esimerkiksi yhtä aikaa paikallaan seisominen tai yhtenevän rintamasuunnan säilyttäminen. Ajoittain alle 50 % paikallaolijoista kantoi samanaikaisesti kylttejä tai banderolleja, ja alle 50 % paikallaolijoista osallistui yhtenäiseen rukoiluun, huuteluun tai laulamiseen.⁵⁰

Huomattavasti aktiivisinta väkijoukon osallistuminen kollektiiviseen toimintaan on uskonnollisissa kokoontumisissa. Tämä näyttäisi johtuvan siitä, että uskonnollisissa tai ääri-ideologisissa tilaisuuksissa osallistujia sitoo selkeimmät ja kurinalaisimmat yhtenäisohjeet ja määräykset oman sanomansa levittämisestä. Tästäkin huolimatta kollektiivinen käyttäytyminen saavuttaa kuitenkin ajoittain vain noin 80 – 90 % paikallaolijoista. Vain ani harvoin saavutetaan sataprosenttinen kollektiivisuus väkijoukon käyttäytymisessä.⁵¹

⁴⁸ FM 19-15, Chapter 2 The Participants

⁴⁹ sama

⁵⁰ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s. 15

⁵¹ sama

Tutkimukset kyseenalaistavat väkijoukon yhtenäisen käyttäytymisen myös mahdollisissa joukkojenhallintatilanteissa. Niiden mukaan kollektiivista toimintaa tapahtuu harvoin, ja mikäli niin tapahtuu, tällaiset käyttäytymismallit ovat hyvin yksinkertaisia ja lyhytaikaisia. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta toiminnasta voidaan esimerkiksi pitää yksilöiden käyttäytymistä jääkiekko-ottelun katsomossa. Sopivien tilanteiden tullen omaa suosikkijoukkuetta kannustetaan tai tuomarille osoitetaan mieltä kollektiivisesti, mutta tilanteen normalisoituessa jokainen palaa taas omiin toimiinsa, kuten oluen juontiin ja vierustoverin kanssa käytävään spekulointiin ottelun kulusta.⁵²

2.1.3 Hajaantumisvaihe

Väkijoukon hajaantumisvaihe on syystä tai toisesta käynnistyneen prosessin viimeinen vaihe. Hajaantumisvaiheessa kokoontuneet ihmiset poistuvat yhteiseltä kokoontumisalueelta yhteen tai useampaan suuntaan. Väkijoukko voi tutkimusten mukaan siirtyä toimintavaiheesta hajaantumisvaiheeseen kolmella eri tavalla. Hajaantumisvaihe voi toteutua rutiininomaisesti, hätäntyneesti tai pakotetusti.⁵³

Rutiininomainen hajaantuminen on yleensä sovittu etukäteen. Sopiminen mahdollistaa sen, että osallistujat voivat sovittaa arkiaskareiden hoidon ja kokoontumisen omaan ohjelmaansa. Toisaalta rutiininomainen hajaantuminen saattaa toteutua itsestäänkin ilman ennalta sovittua aikaa, sillä ihmiset tyydyttävät tiettyjä perustarpeitansa vaistomaisesti. Arkiaskareiden hoito ja niiden vaatimat ajankohdat vaikuttavat tutkimusten mukaan suuresti mielenosoitusten ja mellakoiden osanottajamääriin. Näin tapahtui ainakin mellakoissa Los Angelesissa 1965, Detroitissa 1967, Washingtonissa 1968 ja Miamissa 1982. Tutkijat havaitsivat osallistujamäärien vähenevän tavanomaisten työskentely-, ruokailu ja lepoaikojen mukaan. Useimmat mellakat alkoivat virka-ajan jälkeen ja viikonloppuisin.⁵⁴

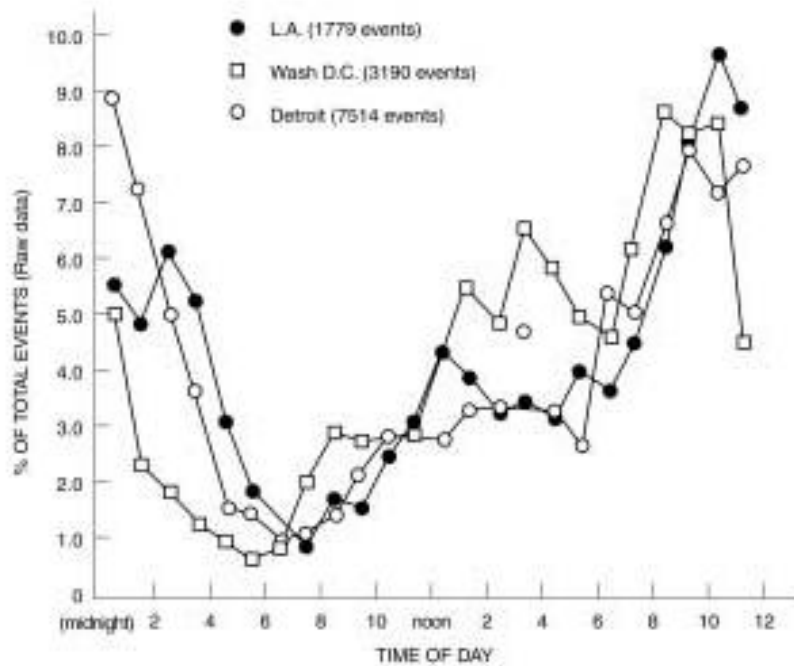
Kuvasta 4 voidaan helposti todeta arkirutiinien vaikutus mellakoiden osanottajamääriin, joskin on syytä muistaa, että kyseinen seuranta on suoritettu ainoastaan Yhdysvalloissa tapahtuneissa mellakoissa. Työ- ja virka-aikojen noudattaminen ei välttämättä toteudu samalla intensiteetillä kolmansien valtioiden väestön kesken. Kaavion vaaka-akselilta luetaan vuorokaudenaika alkaen keskiyöstä päättyen keskiyöhön ja pystyakselilta tapahtumien esiintyminen prosentteina suhteutettuna tapahtumien kokonaismäärään. Mellakoiden esiintyminen näyttäisi

⁵² Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s. 15

⁵³ sama

⁵⁴ sama s. 15-16

kaavion perusteella olevan vähäisintä aamun kello kuuden ja iltapäivän kello kuudentoista välillä.

Kuva 4: Mellakoiden esiintyminen vuorokaudenaikaan suhteutettuna Los Angelesissa 1965, Detroitissa 1967 ja Washingtonissa 1968.⁵⁵

Väkijoukon hätäntynyt hajaantuminen voi tulla kysymykseen esimerkiksi ammuskelun, räjähdysten tai tulipalon sattuessa. Paniikinomaiseksi hajaantuminen saattaa muodostua silloin kun väkijoukon jäsenet:

- tuntevat, että vaara on niin voimakas, että ainoa keino on pakeneminen
- luulevat, että poistumisreitit ovat rajalliset tai että niitä on vain yksi
- eivät kykene hajaantumaan nopeasti jouduttuaan altistuneiksi joukkojenhallintakemikaaleille ja tuntevat joutuneensa hengenvaaraan⁵⁶

Hätäntyneeseen hajaantumiseen liittyy myös useita stereotyyppioita väkijoukon käyttäytymisestä joita media on virheellisellä uutisoinnillaan lisännyt. Tällaiset käyttäytymismallit, kuten lamaannuttava pelko, massapaniikki ja irrationaalinen toiminta, on osoitettu virheelliseksi viimeisten viiden vuosikymmenen aikana tehdyissä tutkimuksissa yksilöiden ja väkijoukon käyttäytymisestä hätätilanteissa.⁵⁷

⁵⁵ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s.16-17

⁵⁶ FM 19-15, Chapter 2 The Participants

⁵⁷ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s.17

Väkijoukon pakotettu hajaantuminen on ollut viimepäiviin asti varsinkin sotilaallisen kojenhallinnan päätavoite ja tarkoitus. Myös poliisin joukkojenhallintataktiikka tähtäsi hyvin pitkään mellakoivan väkijoukon pakotettuun hajaannuttamiseen ja poistamiseen paikalta. Kuitenkin 1970-luvulta alkaen on ympäri maailmaa pyritty vaikuttamaan väkijoukon muodostumisprosessiin jo kokoontumisvaiheessa. Tämä on ollut selkeästi havaittavissa poliisin joukkojenhallintaoppaiden ja -ohjesääntöjen muutoksina etenkin Yhdysvalloissa.⁵⁸

2.1.4 Yhteisölliset vaikutteet

Mellakoiden esiintymisen syihin liittyy myös yleinen harhaluulo siitä, että vallitsevalla yhteiskuntarakenteella olisi suuri merkitys ihmisten mellakointialttiuteen. Usein luullaan, että yhteiskunnat, joissa esiintyy merkittäviä sosiologisia, poliittisia ja väestörakenteellisia rasitteita, ovat todennäköisempiä kokemaan mellakointia; mitä enemmän rasitteita sitä useammin mellakoita. Empiiriset todisteet eivät kuitenkaan tue tätä käsitystä. Tohtori Seymour Spilermanin Yhdysvalloissa tekemät tutkimukset yhteiskunnallisen taustan vaikutuksista mellakoinnin ilmenemiseen osoittavat, että yhteisöjen sosiologiset tai poliittiset tekijät eivät ole suoranaisesti vaikuttaneet mellakointialttiuteen.⁵⁹

Kyseessä on kuitenkin ainoa löytämäni tutkimus aiheesta, mikä on sikäli harmillista, että aikaan saadut tulokset ja johtopäätökset koskivat vain Yhdysvaltojen sisäisiä yhteiskuntarakenteita ja niiden vaikutuksia. On kuitenkin erittäin todennäköistä, että jos vertailtaisiin erilaisia valtioita ja niiden sosiologisten, poliittisten ja väestörakenteellisten rasitteiden välisiä eroja ja niiden vaikutusta mellakoiden esiintymisintensiteettiin, tulokset olisivat jokseenkin erilaisia. Suomalaista sotilaallista joukkojenhallintaa silmällä pitäen olisikin tärkeämpää vertailla esimerkiksi Balkanin alueen, Pohjois-Afrikan sekä Lähi-idän alueiden väestöjen yhteiskuntarakenteiden vaikutusta ihmisten mellakointialttiuteen. Tämä siitä syystä, että kyseiset alueet ovat tällä hetkellä ja lähitulevaisuudessa suomalaisen kriisinhallintajoukon tärkeimpiä toiminta-alueita.

⁵⁸ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s.17

⁵⁹ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 1 s.17 sekä Spilerman, Seymour: Structural characteristics of cities and the severity of racial disorders, American Sociological Review, Institute for Research on Poverty, University of Wisconsin, 1976 Vol. 41:771-793

2.2 Väkijoukon käyttäytymisestä

Joukkojenhallintatilanteissa mellakoiva väkijoukko saattaa käyttää yllättävänkin monipuolisia toimintamalleja päämääriensä saavuttamiseksi. Nämä toimintamallit voivat olla suunniteltuja tai suunnittelemattomia, väkivaltaisia tai väkivallattomia riippuen kokoontumisen päämäärän tärkeydestä.⁶⁰

Väkivallattomat toimintamallit vaihtelevat nimittelystä erilaisten barrikadien rakentamiseen. Mielenosoittajat saattavat puhutella joukkojenhallintaosastoa yrittäen harhauttaa, luoda epä-tietoisuutta tai voittaa heidät puolelleen. He saattavat myös käyttää solvauksia, siveettömiä merkkejä ja eleitä sekä pilkkaa saadakseen joukkojenhallintaosaston suuttumaan ja näin ollen suorittamaan toimenpiteitä väkijoukkoa vastaan, joita myöhemmin voidaan esittää tuomittaviksi liiallisena voimankäyttönä. Joskus naisia, lapsia ja vanhuksia saatetaan käyttää väkijoukon eturintamassa. Tällä taas pyritään saamaan joukkojenhallintaosasto tuntemaan sympatiaa ja vähentämään heidän haluaan voimankäyttöön. Mikäli voimankäyttöön tästä huolimatta ryhdytään, väkijoukon agitaattorit pitävät huolen siitä, että tapahtumat tallennetaan myöhemmää propagandaa varten. Väkivallattomiin toimintamalleihin kuuluvat vielä sellaiset passiivisen vastarinnan muodot kuten liikkumattomat ihmismuurit ja itsensä kahlitseminen. Nämä toimenpiteet eivät välttämättä aiheuta joukkojenhallintaosastossa välttämättömiä vastatoimenpiteitä. Mikäli kuitenkin annetun tehtävän toteuttaminen vaatii aktiivisen puuttumisen tilanteeseen ja ihmisten fyysisen siirtelyn on jälleen toimittava erittäin hienovaraisesti, jotta joukkojenhallintaosaston toimintaa ei voitaisi pitää liiallisena voimankäyttönä.⁶¹

Mellakoivan väkijoukon väkivaltaiset toimintamallit saattavat sisältää tuhoisiakin fyysisiä hyökkäyksiä ihmisiä ja omaisuutta vastaan, tuhopolitoja sekä räjähteiden käyttöä. Väkivaltaisten iskujen monimuotoisuus rajoittuu vain väkijoukon jäsenten asenteisiin ja kekseliäisyyteen, johtajien osaamiseen sekä saatavilla olevaan materiaaliin. Käytettävä välineistö vaihtelee itse tehdyistä aseista aina teollisesti valmistettuihin aseisiin ja räjähteisiin. Mikäli väkivaltaisuus on suunnittelematonta, mellakoitsijat käyttävät yleisimmin heittovälineitä kuten kiviä, tiiliä, pulloja ja kaikkea muuta mitä käteensä saavat.⁶²

---

⁶⁰ FM 19-15, Chapter 2 The Participants

⁶¹ sama

⁶² FM 19-15, Chapter 2 The Participants sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 5

Mikäli taas väkivaltaisuus on suunnitelmallista, aseet on tuotu kokoontumiseen osallistujien mukana. Tällöin niitä saatetaan käyttää joko suunnitelmallisesti kohteet tarkoin valikoiden tai massamaisesti joukkojenhallintaosastoa vastaan. Joukkojenhallintaosaston yrittäessä käyttää koiria väkijoukkoa vastaan, kokeneet mellakoitsijat särkevät suuria määriä lasipulloja maahan väkijoukon ja joukkojenhallintaosaston väliin, jolloin koirien käyttö estyy. Varsinaiset ampujat voivat toimia väkijoukon keskeltä sekä ympäröivistä rakennuksista tai vastaavista suojista. Myös aseet vaihtelevat itse tehdyistä kertalaukausaseista tehokkaiisiin kiväärrikaliiperisiin aseisiin. Tarkka-ampujilla saatetaan pyrkiä saamaan joukkojenhallintaosasto hätäntymään ja avaamaan tuli väkijoukkoa kohti, jolloin jälleen heitä voidaan syyttää epäpätevydestä ja törkeästä liiallisesta voimankäytöstä. Tuhoisimpina toimenpiteinä äärimmäisen väkivaltaisissa mellakoissa on käytetty katujen kyllästämistä palavilla nesteillä ja sen jälkeen sytyttämistä tuleen joukkojenhallintaosaston ollessa kohdalla. Myös räjähteitä on käytetty monipuolisesti erilaisten ansoitusten yhteydessä.⁶³

Mellakoitsijat ovat myös osoittaneet kykenevänsä toimintaan, jota voidaan luokitella liikenedistämiseksi ja suluttamiseksi heidän omaan toimintaansa liittyen. Tasamaalla he saattavat ohjata ajoneuvoja joukkojenhallintaosastoa tai heidän pystyttämäänsä tiesulkuja kohti hypäten itse ulos juuri ennen törmäystä. Ylärinteestä mellakoitsijoiden tiedetään myös ohjanneen ajoneuvoja, kärryjä, tynnyreitä ja palavia nesteitä alhaalla olevia joukkojenhallintaosastoja kohti. Ajoneuvoja ja rakennuksia saatetaan sytyttää tuleen joukkojenhallintaosaston etenemisreitillä. Tällä taktiikalla saatetaan pyrkiä suluttamisen lisäksi pyrkiä salaamaan ja harhauttamaan väkijoukon varsinainen toiminta kuten omaisuuden tuhoaminen, ryöstely ja tarkka-ampujatoiminta.⁶⁴

2.3 Suomalaisen sotilaallisen joukkojenhallinnan juuret

Suomessa ja suurimmassa osassa muistakin maailman valtioista joukkojenhallinta on ennen kaikkea poliisin tehtävä. Poliisilla on tähän tehtävään Suomen mittakaavassa tarvittava kalusto ja koulutus. Puolustusvoimilla ei ole näin ollen ollut tarvetta kouluttaa ja ylläpitää juuri joukkojenhallintaan tarkoitettua joukkoa. Perinteisiä virka-aputehtäviä varten ylläpidetyt osastot ovat olleet riittäviä.

---

⁶³ FM 19-15, Chapter 2 The Participants

⁶⁴ sama

Vuonna 1956 Suomi liittyi mukaan kansainväliseen rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatyöhön osallistuessaan YK:n UNEF eli *United Nations Emergency Force* - rauhanturvaoperaatioon Siinaila. Tuosta hetkestä alkoi nyt jo yli viisikymmentä vuotta kestänyt menestyksekkäs suomalainen rauhanturvahistoria, jonka aikana ja osittain voidaan myös sanoa, jonka kautta Puolustusvoimat on kehittynyt ja kokenut huomattavia muutoksia. Juuri kansainvälistyminen ja sen mukanaan tuoma kehitys on johtanut joukkojenhallintakoulutuksen aloittamiseen myös Puolustusvoimissa. Vuonna 1996 perustetun Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon saamat kokemukset vuodesta 1999 lähtien NATO-johtoisesta KFOR-operaatiosta Kosovosta sekä myöhemmin myös muualta maailmasta ovat luoneet tarpeen sotilaalliselle joukkojenhallinnalle. Kehitystyötä joukkojenhallintakyvyn luomiseksi on kuitenkin pyritty tekemään jo olemassa oleville organisaatioille, joita ei alun perin ole luotu vastaamaan joukkojenhallintatilanteiden vaatimuksia. Sen vuoksi tämän päivän ohjeistus, kalusto ja käyttöperiaatteet ovat edelleen osittain puutteellisia. Tästä hyvänä esimerkkinä on juuri tässä tutkimuksessa käsiteltävä jääkärikomppania, joka on siis jo pitkään toiminut rauhanturva- kriisinhallintaoperaatioissa palvelleiden perusyksiköiden organisaatioalustana.

2.4 Johtopäätökset

Suurinta osaa tiedosta jota on pidetty faktana väkijoukon käyttäytymisestä, ei ole koskaan todistettu empiirisesti. Voimassa olleet teoriat on kaiken lisäksi luotu 1800 ja 1900 lukujen taitteessa. Tieto ja tutkimustulokset ovat siis yli sata vuotta vanhoja. Tämä tarkoittaa sitä, että joukkojenhallinnan suunnitteluprosessia ja taktista ajattelua on syytä tarkistaa. Vastustajan toiminta ja sen vaikutukset ovat kuitenkin merkittäviä tekijöitä joukkojenhallinnan käyttöperiaatteiden ja taktisen ajattelun kehittämisessä. Uusien ajattelumallien mukaan joukkojenhallinnassa toiminnan painopiste on lisääntynyt tiedustelun, suunnittelun ja ennaltaehkäisyn osaluilla. Tämä tarkoittaa siis sitä, että perinteiseen väkijoukon pakotettuun hajaannuttamiseen tähtäävän toiminnan korostamista on vähennettävä. Pakotettuun hajaantumisen on pyrittävä vain silloin kun väkijoukon kokoontumisvaihe toteutuu suunnittelemattomasti jolloin sen ennaltaehkäiseminen on hyvin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta.

Erilaisten kokoontumismallien ymmärtäminen ja vaikuttaminen väkijoukkoon jo kokoontumisvaiheessa lisää mahdollisuuksia tilanteen rauhanomaiseen laukaisemiseen. Lisäksi väkijoukon johtajiin on voitava vaikuttaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta heitä voidaan käyttää hyväksi joukkojenhallintaosaston tahdon toteuttamiseen. Tämä on kuitenkin edelleen mahdollista pääasiassa vain silloin kun väkijoukko kokoontuu suunnitelmallisesti.

Myös väkijoukon monimuotoisuus, sen sisältämät pienryhmät ja ennen kaikkea näiden kiihköiden asettamat vaatimukset joukkojenhallintaosaston toiminnalle on otettava huomioon joukkojenhallintataktiikassa. Mellakoivan väkijoukon käyttämät väkivallattomat ja väkivaltaiset taktiikat ja toimintamallit on tunnettava etukäteen ja toimintaa niitä vastaan on harjoitettava, sillä molemmissa on omat riskinsä. Väkivallatonta ja passiivista vastarintaa harjoittavaa väkijoukkoa vastaan toimittaessa on varmistuttava siitä, etteivät käytettävät voimakeinot ylitä liiallisen voimankäytön rajaa. Väkivaltaista vastarintaa kohdattaessa esille nousevat taas joukkojenhallintaosaston omasuojakysymykset. Kaikki tämä on eritoten ajankohtaista suomalaisessa sotilaallisessa joukkojenhallinnassa, joka on vielä varsin nuorta. Edelleenkin Puolustusvoimissa joudutaan toimimaan varsin monimuotoisilla ohjeistuksilla, sekä organisaatioilla, joita ei ole alun perin suunniteltu joukkojenhallintaan.

On myös muistettava, että suurin osa edellä esitetyistä tutkimustuloksista ja havainnoista on tehty Yhdysvalloissa tapahtuneista väkijoukon kokoontumisista ja mellakoista. Jokaisessa operaatiossa ja toimintaympäristössä on huomioitava alueelliset erityispiirteet ja paikallisen väestön sosiaaliset rakenteet sekä vallitseva kulttuuri. Maailmanlaajuisesti täysin yleispätevää analyysiä ihmisten käyttäytymisestä on mahdotonta luoda.

3. VOIMANKÄYTTÖ, TOIMINTAOHJEET JA KOULUTUS

Joukkojenhallintaa ja sen laillisuutta kriisinhallintaoperaatioissa ohjaavat Suomen kansallisen lainsäädännön ohella kansainväliset humanitäariset lait sekä operaatiokohtaiset voimankäytön säännökset. Huoli sivullisista siviiliuhreista, median paikallaolo sekä epäedullisten taktisten päätösten mahdolliset vaikutukset koko operaation kriisinhallintaprosessiin korostuvat etenkin laajoissa asutuskeskuksissa.⁶⁵

3.1 Voimankäytön säännökset

Sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa palvelevaa sotilasta sitovat voimankäytön osalta sekä kansalliset asetukset, että operatiolle vahvistetut voimankäytön säännökset, englanniksi *Rules of Engagement*, lyhennettynä ROE. Näiden perusteella määritetään mitkä ovat palvelustehtävän kannalta tarpeellisia voimakeinoja. Suomen kansallisten asetusten osalta voimankäy-

⁶⁵ NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control s. 7–2

tön säännökset kriisinhallintaoperaatiossa nojaavat kolmeen lainkohtaan. Nämä lainkohdat ovat Rikoslain 4:4 §, Rikoslain 45:26 a § sekä Rauhanturvaamislain 2 §.⁶⁶

Joukkojenhallinnassa noudatetaan operaatiossa voimassa olevia voimankäytön säännöksiä ja operaatiota varten laadittuja toimintaohjeita. Voimankäytön päätöstaso on kussakin operaatiossa määritettävä erikseen ottaen huomioon kyseisen operaation voimankäytön säännökset ja käytössä olevat voimankäyttövälineet. Voimankäytöstä päättää operaation komentaja, joka voi kuitenkin delegoida päätösoikeuden edelleen. Tällöin yksittäiseen tehtävään liittyen rauhanturvajoukon komentaja päättää voimankäyttöoikeuden.⁶⁷

Kriisinhallintaoperaatiossa palvelevalla sotilaalla on palvelustehtävää suorittaessaan oikeus käyttää tehtävän kannalta välttämättömiä voimakeinoja. Voimakeinoja voidaan käyttää vain siinä määrin ja siihen saakka kun ne ovat tehtävän kannalta tarpeen, hyväksyttävässä suhteessa operaation tavoitteeseen nähden ja operaatiolle vahvistettujen voimankäyttösääntöjen mukaisia. Operaation suorittamiseksi tarpeelliset, mahdollisesti kysymykseen tulevat voimakeinot suunnitellaan operaatiokohtaisilla ohjeilla ja voimankäytön säännöksillä.⁶⁸

3.1.1 Rikoslain 4:4 §

Hätävarjelua käsittelevän lainkohdan mukaan: ”*Aloitettun tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu, jollei teko ilmeisesti ylitä sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet.*

Jos puolustuksessa on ylitetty hätävarjelen rajat (hätävarjelen liioittelu), tekijä on kuitenkin rangaistusvastuusta vapaa, jos olosuhteet olivat sellaiset, ettei tekijältä kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon hyökkäyksen vaarallisuus ja yllätyksellisyys sekä tilanne muutenkin.”⁶⁹

⁶⁶ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 6

⁶⁷ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004

⁶⁸ sama

⁶⁹ Rikoslain 4:4 §

Lakia voidaan siis tulkita siten, että Suomen kansalaisena rauhanturvaajalla on oikeus lustaa itseään oikeudetonta hyökkäystä tai jopa juuri alkamaisillaan olevaa hyökkäystä vastaan niin palvelustehtävässä kuin vapaa-ajallakin. Turvautuminen hätävarjeluun edellyttää kuitenkin, että uhkaavaa tilannetta on ensin pyritty kaikin mahdollisin keinoin välttämään.

Mikäli voimakeinojen käyttöön ajaututaan, on kuitenkin noudatettava kolmea voimankäyttöä säätelevää periaatetta. Minimivoiman periaatteen mukaan on aina käytettävä alinta tilanteen laukaisevaa voimatasoa. Välttämättömyysperiaatteen mukaan voimakeinojen käytön on oltava ainoa jäljellä oleva keino tilanteen selvittämiseksi. Suhteellisuusperiaatteen mukaan voimakeinojen tulee olla yleisesti hyväksyttävässä suhteessa esillä olevaan uhkaan nähden.⁷⁰

3.1.2 Rikoslain 45:26 a §

Vartiotehtävässä toteutettavaa voimankäyttöä käsittelevän lainkohdan mukaan: ”*Jos vartio-, päivystys- tai poliisitehtävää suorittava sotilas kohtaa vastarintaa, hänellä on oikeus käyttää sellaisia vastarinnan murtamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus. Edellä mainituin edellytyksin vartiomiehellä on oikeus voimakeinojen käyttöön myös, kun joku hänen pysähtymiskäskystään huolimatta lähestyy vartioitavaa aluetta, jonne tuleminen on kielletty.*”⁷¹

Tämä lainkohta mahdollistaa vartio- päivystys- tai poliisitehtävää suorittavan rauhanturvaajan voimankäytön myös niissä tilanteissa, kun uhka kohdistuu toisiin rauhanturvaajiin, suojeltaviin henkilöihin tai -kohteisiin. Koska vartio- päivystys tai poliisitehtävään asetetun sotilaan ei edellytetä pakenevan tai piiloutuvan uhan edessä, on tilanteen laukaiseminen näillä toimenpiteillä poissuljettu. Voimankäyttöä rajoittavat periaatteet ovat kuitenkin sovellettavissa myös näissä tilanteissa.

3.1.3 Rauhanturvaamislain 2 §

Lainkohtaa ei tähän siteerata, koska se ei laajuutensa vuoksi edesauta oikean voimankäytön valintaan. Lainkohdan sisällöstä voidaan kuitenkin todeta Suomen kansallisten asetusten ja operaatiokohtaisten voimankäytön säännösten välinen suhde.

⁷⁰ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 7

⁷¹ Rikoslain 45:26 a §

Eduskunta ja Valtioneuvosto tekevät päätöksen kriisinhallintaoperaation osallistumisesta ja ottavat kantaa kyseisen operaation voimankäytön säännöksiin. Jos operaation voimankäytön säännökset ovat ristiriidassa Suomen kansallisen lainsäädännön kanssa, saattaa Suomi tehdä varauman yhteisiin kaikkien osallistujamaiden hyväksymiin voimankäytön sääntöihin. Varaumalla selvitetään miten suomalaisten rauhanturvaajien voimankäyttö tulee poikkeamaan yhteisesti hyväksytyistä säännöistä.⁷²

Suomi on usein tehnyt kriisinhallintaoperaatioissa kaksi varaumaa johtuen monikansallisen voimankäyttösääntöjen liiallisesta sallivuudesta Suomen lainsäädännön periaatteisiin nähden. Nämä varaumat ovat:

- Kiinniotettua henkilöä, joka pakenee, ei pysäytetä kuolettavalla voimalla.
- Kuolettavaa voimaa ei käytetä, jos kyseessä olisi vain omaisuuden menettämisen estäminen.⁷³

Joukkojenhallintaoperaatioiden suunnittelussa sekä käytännön toteutuksessa tulee aina huomioida voimankäytön yleiset periaatteet. Yleisen käytössä olevan periaatteen mukaan voimankäyttö jaetaan kolmeen vaiheeseen: 1) kehotukset, määräykset ja käskyt 2) voiman näyttäminen 3) lievimmän tehokkaan voiman käyttäminen.⁷⁴

On kuitenkin ensisijaisen tärkeää muistaa, että ”*Joukkojenhallintatehtävässä puolustusvoimien joukoilla on aina oikeus itsepuolustukseen, oikeus turvata tehtävässä oman henkilöstönsä turvallisuus, puolustaa ryhmitystään, suojata kalustoaan ja ajoneuvojaan sekä oikeus puolustaa muita samassa tehtävässä toimivia joukkoja oikeudettomalta hyökkäykseltä.*”⁷⁵

3.2 Joukkojenhallinnan yleiset periaatteet

Kuten jo johdannossa mainittiin, Puolustusvoimissa tällä hetkellä laajimmin käytössä olevat joukkojenhallinnan toimintaohjeet ja koulutusmallit on laadittu Porin Prikaatissa. Nykyiset toimintamallit on muodostettu yhdistämällä poliisin joukkojenhallintaosaamista sekä ulkomaisten asevoimien, lähinnä Ison-Britannian asevoimien joukkojenhallintamalleja. Lisäksi suomalaisten rauhanturvajoukkojen omat käytännön kokemukset joukkojenhallintatilanteista

⁷² Nämä kansalliset varaumat ovat operaatioon lähdeettäessä tehtyjä voimankäyttöä koskevia kansallisia varauksia, jotka yleensä on käsitelty mm. eduskunnalle menevässä operaation selonteossa ja jotka on tehty Suomen operaatioon mukaantuloilmoituksessa ko. operaatiiovastaavalle taholle. Ne eivät ole suoraan säädöspäerustaisia, sillä voimankäyttöä säätävä yleissäännös on kriisinhallintalaissa, mutta ne on johdettu mm. rikoslain voimakeinojen käyttöä koskevan säännöksen soveltamiskäytännöstä. Myös Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 8-9

⁷³ sama

⁷⁴ Porin Prikaatin Kansainvälisessä Valmiusjoukkokoulutuksessa käyttämä opetusmateriaali

⁷⁵ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004

kriisinhallintaoperaatioissa on otettu huomioon. Näiden pohjalta Porin Prikaati on luonut ainoat kaksi Puolustusvoimien käyttöön hyväksytyä opasta. Nämä ovat siis Porin Prikaatin koulutusohje: Joukkojenhallinta kriisinhallintaoperaatioissa 2005, sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos).

Puhuttaessa joukkojenhallinnan taktiikasta ja yleisistä käyttöperiaatteista on kuitenkin aina hyvä muistaa eräänlaisena kultaisena ohjenuorana, että poliisin mukaan: ”*Taktiikasta voidaan esittää erilaisia mielipiteitä loputtomiin ja kuitenkin kaikkiin tilanteisiin ei sopivaa mallia löydy. Tiettyjä asioita kuitenkin on aina huomioitava ja aiemmista tapahtumista voidaan ottaa mallia.*”⁷⁶

Olipa voimankäytön taso mikä tahansa, on joukkojenhallintaoperaatiossa tärkeimpänä peruseriaatteena pidettävä mellakoivan väkijoukon jakamista toimintansa mukaisiin kokonaisuuksiin. Uusimmissa oppaissa ja ohjesäännöissä varsinkin ulkomailla tähän on jo alettu kiinnittää enemmän huomiota. Väkijoukkoa ei tule käsitellä yhtenäisenä massana vaan sen kiihkomielisin ja mahdollisesti väkivaltainen ydin tulee eristää maltillisemmista mielenosoittajista ja mahdollisista sivustaseuraajista. Näitä kahta kokonaisuutta kohtaan toimiessa käytettävät toimintamallit luonnollisesti eroavat toisistaan.⁷⁷

3.2.1 Tiedustelu ja dokumentointi

Kattavalla tiedustelulla on keskeinen merkitys joukkojenhallintatehtävien onnistumisessa. Kuten tutkimuksessa on jo aikaisemmin todettu, uusien väkijoukon käyttäytymisestä tehtyjen tutkimusten mukaan joukkojenhallinnassa toiminnan painopiste on lisääntynyt tiedustelun, suunnittelun ja ennaltaehkäisyn osa-alueilla. Tiedustelulla on määriteltävä ennalta mahdolliset toiminta-alueet lähiympäristöineen sekä häiriöitä tuottavia henkilöitä ja ryhmittymiä. Tiedustelutoiminnan tulee olla pitkäjänteistä ja jatkuvaa työtä alkaen jopa kuukausia ennen ennakoituja joukkojenhallintatilanteita jatkuen tilanteen läpi ja edelleen kooten tietoa tilanteen jälkeen uusia tapauksia varten.⁷⁸

---

⁷⁶ Joukkojenhallinnasta, kohta 8 Taktiikasta s. 12

⁷⁷ NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control s. 7–3

⁷⁸ Joukkojenhallinnasta, kohta 3 Tiedustelusta, sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 10

Riittävä tiedustelutieto kohdejoukon liikesuunnista, vahvuudesta, varustuksesta ja tumisen syistä on edellytyksenä joukkojenhallinnan oikeanaikaiselle keskittämiseksi. Yleisenä toimintaperiaatteena on ehkäistä ennakoita tilanteen muuttuminen vakavaksi. Tiedossa olevaan tapahtumaan pyritään varautumaan ja yllättäviä tilanteita varten pidetään yllä valmiutta. Joukkojenhallintatarve voi syntyä ennalta suunnitellussa luvallisessa tai luvattomassa kokoontumisessa joko suunnitellusti tai spontaanisti tilanteen eskaloitumisen myötä.⁷⁹

Kerätty tiedustelutieto pitää käsitellä ottaen huomioon toiminta-alueen sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen ympäristö, sekä paikallisen väestön aktiivisuus. Nämä tekijät eivät kuitenkaan välttämättä ole sidoksissa toisiinsa. Jalostetun tiedustelutiedon pohjalta voidaan muodostaa uhka-analyysi, jonka pohjalta voidaan ennakoita operaation yleistilanteen kehittymistä mellakoiksi. Uhka-analyysi on joustava ja jatkuva prosessi. Se muuttuu uuden tiedon mukaan tuottaen muuttuneita uhka-arvioita ja uhan kohteita.⁸⁰

Tiedustelulla on kyettävä tuottamaan uhka-analyysin tueksi ainakin seuraavia tietoja:

- Järjestyshäiriöitä tai mellakoita aiheuttavien tai mahdollisesti aiheuttavien ryhmittymien jäsenten henkilöllisyydet
- Järjestyshäiriöitä tai mellakoita aiheuttavien tai mahdollisesti aiheuttavien ryhmittymien johtajien henkilöllisyydet, asuin-, ja olinpaikat
- Järjestyshäiriöitä tai mellakoita aiheuttavien tai mahdollisesti aiheuttavien ryhmittymien organisaatio, tavoitteet, aseistus, kalusto ja tiedotusjärjestelmä
- Järjestyshäiriöiden tai mellakoiden mahdolliset ajankohdat ja sijainnit
- Arvio mielenosoituksiin ja mellakoihin mahdollisesti osallistuvan väkijoukon lukumäärä toiminta-alueella
- Alueet joissa väkijoukko voi kokoontua
- Paikallisväestön suhtautuminen järjestyshäiriöitä tai mellakoita aiheuttaviin tai mahdollisesti aiheuttaviin ryhmittymiin, siviiliviranomaisiin sekä kriisinhallintajoukkoon tai kriisinhallintajoukon mahdolliseen joukkojenhallintatoimintaan⁸¹

⁷⁹ Joukkojenhallinnasta, kohta 3 Tiedustelusta, sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 10

⁸⁰ FM 19-15, Chapter 4 Information Planning and Threat Analysis

⁸¹ Porin Prikaatin käyttämän koulutusmateriaalin, Poliisin, Yhdysvaltain armeijan kenttäohjesäännön, sekä NATO:n ja NORDCAPS:n tuottaman joukkojenhallintamateriaalin pohjalta koottu mahdollisimman yleispätevä luettelo, jossa on myös otettu huomioon Human Effects Advisory Panelin havainnot tiedusteluun liittyen

Tiedusteluosat vastaavat myös tilanteen dokumentoinnista. Dokumentointia varten on joukkojenhallintaosastolle käskettävä muusta osastosta riippumaton dokumentointiosasto, jonka tehtävä on tallentaa tilanne ja väkijoukon toiminta digitaalisesti kuvina ja videokuvana. Kuvaamisen tarkoituksena on tuottaa kuvamateriaalia tilanteen myöhempää arviointia ja analysointia varten. Kuvamateriaalista voidaan paikantaa ja tunnistaa joukon johtajat, mellakointiin kiihottavat agitaattorit ja väkivaltaan syyllistyvät henkilöt. Lisäksi tuotettu kuvamateriaali yhdessä muun dokumentointimateriaalin kanssa muodostaa erinomaisen opintopaketin tulevaa joukkojenhallintakoulutusta ajatellen. Hyvin arkistoitu aito joukkojenhallintatilanne luo realistisen harjoitustilanteen niin miehistölle kuin johtajillekin.⁸² Tähän palataan tutkimuksen luvussa 3.3.

Kuvamateriaali on tuotettava siten, että se kattaa koko tapahtuman kronologisessa järjestyksessä. Osasto on koulutettava tehtäviinsä ja välineisiin ennalta. Tilannejohtajan johtamispaikeille on asetettava kirjaaja, joka kirjaa tilanteen edetessä pöytäkirjaan kaikki tapahtumat, saadut ja annetut käskyt sekä operaation etenemisen. Pöytäkirja helpottaa tilanteen myöhempää tarkastelua ja analysointia.⁸³

3.2.2 Käytettävät voimakeinot

Kaikki tutkimuksessa analysoidut joukkojenhallintaoppaat ovat yhtä mieltä siitä, että jo pelkällä voimannäytöllä voidaan saada aikaan ratkaiseva vaikutus mellakoivan väkijoukon toimintaan. Yksikään tutkituista oppaista tai ohjeista ei kuitenkaan pysty selkeästi erottamaan milloin voimannäyttöön tulisi ryhtyä suurella osastolla ja milloin vain muutamalla partiolla. Ennako-oletuksista huolimatta väkijoukon tunnetila ei välttämättä toimi riittävän luotettavana indikaattorina. Kaikessa voimannäytössä on aina provokaation riski, mikä saattaa johtaa tilanteen eskaloitumiseen. Toisaalta onnistunut voimannäyttö voi johtaa äärimmäisen kiihtyneenkin väkijoukon rauhanomaiseen hajaantumiseen. Yhtä mieltä ollaan myös siinä, että joukkojenhallintaosaston omasuojaa ei kuitenkaan saa koskaan vaarantaa. Vastuu voimannäytön laajuudesta on aina oltava kohteella olevalla tilannejohtajalla.⁸⁴

⁸² Joukkojenhallinnasta, kohta 3 Tiedustelusta, Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 11 sekä NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control s. 7–11

⁸³ sama

⁸⁴ Joukkojenhallinnasta, kohta 3 Tiedustelusta, Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 12, NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control s. 7–8 sekä FM 19-15, Chapter 7 Force Options

Mikäli voimannäyttö ja ennaltaehkäiseminen ei tuota tulosta, on varauduttava tilanteen kahduttamiseen sallituin voimakeinoin. Voimannäytöllä pyritään ehkäisemään ennalta tarve voimankäyttöön. Joukkojenhallintaosasto liikkuu operaatioalueelleen aina koottuna osastona. Joukon tulisi olla vähintään kolmen joukkueen vahvuinen eli noin komppanian suuruinen kokonaisuus. Osana monikansallista joukkojenhallintaosastoa kansallinen joukkojenhallintaosasto voi olla myös pienempi.⁸⁵

Joukkojenhallintaosaston siirtämistapa toiminta-alueelle riippuu myös väkijoukon käyttäytymisestä. Tavalla, jolla joukkojenhallintaosasto saapuu paikalle, on aina pyrittävä viestittämään väkijoukolle osaston valmiutta. Joukko ryhmitetään välittömästi jalkautumisen jälkeen vallitsevan tilanteen edellyttämään ryhmytykseen. Nopealla ja tehokkaalla toiminnalla pyritään rauhoittamaan ilmapiiriä ja läsnäolijoita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että koko joukkojenhallintaosasto tulisi paljastaa väkijoukolle yhdellä kertaa. On hyvin tärkeää, että etenkin panssaroituja ajoneuvoja ei paljasteta väkijoukolle ennenaikaisesti. Tällöin niitä voidaan käyttää vielä yhtenä voimannäytön keinona luomaan tarvittaessa shokkivaikutus väkijoukkioon tilanteen niin vaatiessa. Joukkojenhallintatilanteessa toimitaan yleensä vähintään ryhmäkoossa, liikutaan näyttävästi ja harkitusti, sekä toimitaan määrätietoisesti, johdetusti ja kurinalaisesti.⁸⁶

Mikäli mellakoiva väkijoukko on liikkeellä, on sitä valmistauduttava mahdollisuuksien mukaan ohjaamaan liikenteenohjausvälinein, köysieristyksin, mellakka-aidoin, merikontein tai muilla sopivilla tilanteenmukaisilla välineillä. Näillä toimenpiteillä pyritään ajamaan joukkoa omaehtoisesti ja itse haluamaan joukkojenhallintaosastolle edulliseen paikkaan. Tarvittaessa joukonkiihottajat poistetaan väkijoukosta voimakeinoin.⁸⁷

Joukkojenhallintatilanteissa tulisi siis välttää aktiivisten voimakeinojen kuten patukan käyttöä ja pyrkiä passiivisiin toimin kuten esimerkiksi kilpirintamalla ohjaamaan joukon liikettä tai käyttäytymistä. Mikäli voimankäyttöön kuitenkin syystä tai toisesta ajaudutaan, on jokaisella joukkojenhallintaosaston jäsenellä oltava selkeä kuva vallitsevista voimankäytön säännöksistä. Poliisin mukaan miehistölle on kuitenkin aina korostettava, että tarvittavan voiman käyttöä hätävarjelutilanteessa ei rajata.⁸⁸

---

⁸⁵ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 11

⁸⁶ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 11 sekä NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control s. 7 – 8

⁸⁷ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 11 sekä NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control s. 7 – 10

⁸⁸ Joukkojenhallinnasta, kohta 4 Käskynjaosta sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 12

Voimankäytön voimakeinoina voidaan pitää mitä tahansa vastarinnan murtamiseksi peellista ja ennen kaikkea puolustettavaa fyysistä keinoa. Voimakeinon on kuitenkin aina oltava yleisesti hyväksytty, seurauksiltaan ennustettavissa ja suoritusvarma. Käytettävän voimakeinon on myös aina määrädyttävä vastarinnan määrän ja laadun perusteella. Joukkojenhallintatilannetta suunniteltaessa on varmistuttava tehtävän kannalta riittävästä resursseista. Jollei haluttua asiantilaa voida saavuttaa käytettävissä olevin resurssein ja puolustettavien voimakeinojen avulla, ei voimakäyttöön tulisi ryhtyä lainkaan.⁸⁹

Voimankäytön käyttöalat voidaan erilaisten voimakeinojen osalta luokitella seuraavasti:

- vastarinnan murtaminen
- henkilön poistaminen paikalta
- kiinniottaminen
- vapautensa menettäneen henkilön pakenemisen estäminen
- esteen poistaminen
- välittömästi uhkaavan rikoksen estäminen
- välittömästi uhkaavan muun vaarallisen teon tai tapahtuman estäminen.⁹⁰

Jokaisessa voimankäytön käyttöalassa pätee kuitenkin sama voimakäytön porrastus:

1. neuvottelut, puhuttelu, ohjeistaminen
2. käskytyt
3. kiinniotto
4. kaasun tai patukan käytöstä varoittaminen
5. kaasun tai patukan käyttö
6. aseiden näyttö
7. aseiden lataaminen
8. koirien käyttö
9. varoituslaukaukset
10. päätös aseiden käytöstä tai kuolettavan voiman käyttö⁹¹

Edeltävää luetteloa tarkasteltaessa on muistettava, että se on juuri joukkojenhallintatilanteita varten koottu, kansallisia voimankäytön säännöksiä noudattava etenemisjärjestys voimakeinojen käytössä. Lienee kuitenkin äärimmäisen harvinaista, että todellisessa tilanteessa edettäisiin täysin tämän mallin mukaan siten, että sen jokainen porras käytäisiin järjestyksessä läpi. Joissain tilanteissa joudutaan etenemään olosuhteiden mukaan jättäen joitakin voimankäytön por-

⁸⁹ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 12

⁹⁰ sama

⁹¹ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 10, RL 4:4 § sekä RL 45:26 a §

taita väliin. Voimankeinoon valintaan vaikuttavat viimekädessä annettu tehtävä sekä joukkojenhallintaosaston omasuoja.

3.2.3 Johtaminen joukkojenhallintatilanteessa

Joukkojenhallintatilanne on aina suunniteltava etukäteen myös viestiyhteyksien ja johtamisen osalta. Tilannejohtajalla on oltava jatkuva viestiyhteys tilanteen yleisjohtajaan joukon tilannekeskuksessa sekä muihin tilanteeseen liittyviin joukkoihin kuten esimerkiksi paikallisiin viranomaisiin. Mikäli ei toisin ole määrätty, kriisinhallintaoperaatioissa sotilaallinen joukkojenhallintaosasto vastaa johtamisyhteyksien luomisesta ja varmistamisesta paikallisten viranomaisten kanssa toimittaessa.⁹²

Johtosuhteiden on oltava joukkojenhallintatilanteissa äärimmäisen selkeät. Siihen voidaan katsoa olevan useitakin syitä. Kuten jo moneen kertaan on todettu, joukkojenhallintatehtävät kriisinhallintaoperaatioissa ovat voimankäytön säännöksiltään erittäin hienovaraisia. Vastustajan koostuessa pääosin aseistautumattomista siviileistä on varmistuttava, ettei liialliseen voimankäyttöön syyllistytä. Tästä syystä johtosuhteiden on oltava selkeät jotta väärinymmärrysten vaaraa ei pääse muodostumaan. Lisäksi joukkojenhallintatilanteessa johtamista vaikeuttaa melu ja käytettävä suojarustus. Kypärä, visiiri ja suojanaamari vaimentavat komentoja sekä niitä annettaessa että niitä vastaanotettaessa. Tällöin tilannejohtajan ja joukkueenjohtajan käyttämän äänentoistolaitteiston merkitys kasvaa. Ryhmänjohtajien esimerkin ja fyysisen ohjauksen merkitys on huomattava.⁹³

Kokemukset ovat osoittaneet, että tilannejohtajan johtovastuu joukkojenhallintatilanteessa on oltava jakamaton. Se on ainoa keino pitää tilanne kentällä hallinnassa. Poliisi käyttää tilannejohtajasta nimitystä kenttäjohtaja. He kiteyttävät kenttäjohtajan roolin melko napakasti.

”Kenttäjohtaja ei saa syyllistyä tehtävässään näpertelyyn, jolloin kokonaisuus hämärtyy. Johtaminen ja selkeä organisaatio on myös työturvallisuuden takaamisen tärkein elementti. Tarkoituksenmukaisuus kussakin tilanteessa ratkaisee käyttäkö kenttäjohtaja joukkojenhallintaosastoa yhtenä yksikkönä vai joukkueita tai ryhmiä erikseen suoraan alaisuudessaan.”⁹⁴

⁹² FM 19-15, Chapter 7 Force Options sekä NATO STANAG ATP-3.4.1.1 Chapter 7 Crowd Control s. 7 – 10

⁹³ Tutkijan omat kokemukset palvellessaan Suomen Kansainvälisessä Valmiusjoukossa vuosina 2002 – 2005, Joukkojenhallinnasta, kohta 3 Taktiikasta, sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 12 – 13

⁹⁴ Joukkojenhallinnasta, kohta 9 Johtamisesta

Yleisesti ottaen tilannejohtajan rooli luo melko selkeät vaatimukset hänen omalle nalleen. Hänen tulee valita johtamispaikkansa siten, että hänellä on näköyhteys koko tapahtuma-alueelle. Tähän voidaan käyttää esimerkiksi johtoajoneuvoa, jolloin voidaan tarvittaessa nopeasti vaihtaa johtamispaikkaa. Ajoneuvo sopii myös hyvin johtamiseen tarvittavien karttojen ja viestivälineiden käsittelyyn ja siirtelyyn. Liikkuvalla johtoajoneuvolla viestiyhteyksiin ja tilanekarttoineen mahdollistetaan tilannejohtaminen myös, mikäli näköyhteys joukkojenhallintaosastoon hetkellisesti menetetään.⁹⁵

Joukkojenhallintaa suorittavan osaston tilannekeskuksessa operaatiosta vastaa yleisjohtaja. Myös hänellä tulee olla selkeä kokonaiskuva tilanteen kehittymisestä, riskeistä ja joukkojenhallintaosaston toimintamahdollisuuksista. Hän päättää yleisistä toimintalinjoista saatuaan tilannejohtajalta selvityksen uhkakuvasta, vaihtoehtoisista toimintatavoista sekä eri vaihtoehtojen hyvistä ja huonoista puolista. Yleisjohtaja tekee periaateratkaisut myös voimankäytön päälinjoista. Hän lisäksi kontrolloi tiedottamista määrittäen selkeät ohjeet siitä, mitä tilanteesta voidaan missäkin vaiheessa tiedottaa.⁹⁶

Johtamisvälineiden suhteen joukkojenhallinnassa voidaan harjoittaa melkoista joustavuutta. Pelkästään organisaatiolle kiinteästi kuuluvat viestivälineet eivät saa rajoittaa viestiyhteyksien suunnittelua tai tilannejohtajan käytettävissä olevaa yhteydenpitovälineiden kirjoa. On muistettava, että joukkojenhallintatoimintaympäristö, etenkin asutuskeskuksissa, mahdollistaa erittäin laajan välineistön käytön operaatiosta riippuen. Yhdysvaltain asevoimat ovat esimerkiksi käyttäneet yhteydenpitoon omien välineidensä lisäksi paikallista puhelin- ja matkapuhelinverkkoa, lennättimiä sekä taksiautojen ja paikallispoliisin sisäistä viestintäverkkoa. Mellakoi-
van väkijoukon puhutteluun, ohjeistamiseen ja käskytykseen sekä muun yhteisön tiedottamiseen on käytetty kannettavia tai ajoneuvoasennettuja kaiuttimia sekä joissain tilanteissa myös julkisia radio- ja televisiokanavia.⁹⁷

3.2.4 Huolto

Joukkojenhallintatehtäviin osallistuvaa joukkoa on varauduttava huoltamaan jopa useita vuorokausia kestävä operaatiota varten. Kuitenkin tutkimuksessa nousi esiin huollon puutteellisuus useimmissa käytetyissä lähteissä. Huoltoa on yleisesti käsitelty vain muutamilla lauseilla. Esimerkiksi Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohjeen 2005 (luonnos) mukaan:

⁹⁵ Joukkojenhallinnasta, kohta 9 Johtamisesta

⁹⁶ Joukkojenhallinnasta, kohta 9 Johtamisesta sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 13

⁹⁷ FM 19-15, Chapter 7 Force Options

”Huollon suunnittelussa on otettava huomioon joukon omavaraisuus, jotta joukko kykenee tarvittaessa toimimaan ilman kulkuyhteyttä huolto-osiin. Erityisesti nestehuoltoon on varauduttava, koska nestehukka joukkojenhallintavarustusta käytettäessä muodostuu suureksi.”⁹⁸

Huollon osa-alueella ei siis ole havaittu mainittavia ongelmia tai kehitystarpeita sotilaallisessa joukkojenhallinnassa. Tämä saattaa johtua joko siitä, että sotilasorganisaatioiden huolto on jo lähtökohtaisesti poliisin huoltoa laadukkaampaa tai sitten siitä, että huollon tutkimus on jäänyt vähemmälle.

3.2.5 Tiedottaminen, arviointi ja jälkihuolto

Tiedottamista suunniteltaessa on aina otettava huomioon, että mielenosoittajien tarkoitus on lähes poikkeuksetta saada omalle toiminnalleen paljon julkisuutta ja tätä kautta hyväksyntää sekä yleinen mielipide muuttumaan ajamilleen asioille myönteiseksi. Juuri tästä syystä joukkojenhallintaosastoa pyritään käyttämään hyväksi provosoimalla liialliseen voimankäyttöön ja saamaan yleisön sympatia mielenosoittajien puolelle.⁹⁹

Voidaankin siis todeta, että hyvässä tiedottamisessa tulee käytännössä noudattaa samoja periaatteita kuin laadukkaassa journalismissa. Tiedottamisella ei saa asettua kenenkään puolelle vaan sillä tulee osoittaa, että kriisinhallintajoukko suorittaa sille kuuluvaa tehtävää yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi. Siksi tiedottaminen ei saa olla liioittelevaa eikä myöskään totuuden vastaista. Tiedottamisesta vastaa joukkojenhallintaoperaation yleisjohtaja normaalin tiedotuskäytännön mukaisesti. Joukkojenhallintaosaston tilannejohtaja ei tiedota toiminnastaan. Toiminta tiedotusvälineiden kanssa hoidetaan kuten muussakin operatiivisessa toiminnassa.¹⁰⁰

Tämän hetkisen tilastoinnin mukaan ei poliisilla tai kansainvälisellä kriisinhallintajoukolla ole vielä ollut traumaattisia kokemuksia aiheuttaneita joukkojenhallintatilanteita. Tähän on kuitenkin varauduttava sillä tulevaisuudessa tilanteet saattavat olla hyvinkin rajuja. Varsinkin kun näyttää siltä, että kriisinhallintaoperaatioista kotiutuneiden rauhanturvaajien psyykkiset ongelmat ovat lisääntymässä. Joukkojenhallintatilanteen jälkiarviointia varten tulee aina pe-

⁹⁸ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 13

⁹⁹ Joukkojenhallinnasta, kohta 12 Tiedottamisesta

¹⁰⁰ sama

rustaa erillinen arviointiryhmä, jonka tehtävänä on kartoittaa kokonaisuuden kulkua myöhempää toimintaa helpottamaan ja tukemaan tulevaa koulutusta.¹⁰¹

3.3 Joukkojenhallintakoulutus

Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon antama joukkojenhallintakoulutus noudattaa nyky muodossaan sekä Suomen poliisiviranomaisten että Ison-Britannian asevoimien tapaa kouluttaa henkilöstöä joukkojenhallintatilanteisiin. Varusmieskoulutuksen aikana varusmiehille annetaan kansainvälisen koulutusjakson aikana viisi päivää kestävä kurssimuotoinen joukkojenhallinnan peruskoulutus. Koulutus on käytännön järjestelyistä johtuen mahdollista tällä hetkellä antaa vain yhdelle joukkueelle kerrallaan.¹⁰²

Koulutuksessa harjaannutaan ensin ryhmän ja joukkueen toimenpiteisiin jalan sekä yhteistoiminnassa ajoneuvojen kanssa. Kurssin viidentenä päivänä harjoitusjoukolle järjestetään sovellettu harjoitus, jossa osasto toimii joukkojenhallintatilanteessa joukkuekokoonpanossa sekä jalan että ajoneuvojen tukemana mahdollisimman realistista maaliosastoa vastaan. Sovelletussa harjoituksessa pyritään syventämään tilannejohtamistaitoa sekä kykyä toimia erilaisissa ongelmatilanteissa kuten ampumatapauksissa tai kranaatti-iskuissa. Myös polttopulloja käytetään tässä harjoituksessa joukkojenhallintaosastoa vastaan.¹⁰³

Tärkeäksi harjoitusaiheeksi sovelletussa harjoituksessa muodostuu myös haavoittuneiden käsittely ja evakuointi sekä erilaiset kiinniottotilanteet. Tämän kaltainen sovellettu harjoitus mahdollistui vasta henkilökohtaisen suojamateriaalin kehityksen myötä. Esimerkiksi Kosovossa vuonna 2004 palvelleet eivät olleet suorittaneet nykymuotoista varusmieskoulutuksessa toteutettavaa koulutusta.¹⁰⁴

Edelleenkin joukkojenhallintakoulutus Puolustusvoimissa toteutetaan ilman pysyväsuhjetta, jonka laatiminen on työn alla. Pääesikunnan Kansainvälinen osasto on määrittänyt ainoastaan seuraavat ylläpitovastuut:¹⁰⁵

- Pääesikunta vastaa joukkojenhallinnan ohjeistuksesta puolustusvoimien kansainvälisissä tehtävissä.

¹⁰¹ Joukkojenhallinnasta, kohta 17 Jälkihoidosta sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 13

¹⁰² Kortteus s. 8, sekä Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 24

¹⁰³ sama

¹⁰⁴ sama

¹⁰⁵ PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004

- Maavoimaesikunta vastaa joukkojenhallintaan käytettävän voimankäyttövälineistön hyväksymisestä sekä välinekohtaisista teknisistä ja käyttöohjeista.
- Kriisinhallintatehtäviin lähetettävien joukkojen perustamisesta vastaava maanpuolustusalue laatii ja ylläpitää joukkojenhallinnan koulutus- ja taktisen ohjeen.
- Operaatiokohtaisesti suomalaisen rauhanturvajoukon komentaja laatii tarkennetut joukkojenhallintaohjeet, kun operaatiossa on aihetta varautua suomalaisen joukon käyttöön joukkojenhallintatehtävissä.

Tästä johtuen on siis erittäin aiheellista ja ajankohtaista tutkia ulkomaisia lähteitä joukkojenhallintakoulutuksen toteutuksesta. Ainoa tällä hetkellä käytössä oleva joukkojenhallinnan koulutusohje puolustusvoimissa on Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 joka sekkin on vasta luonnos. Se antaa vaatimukset varusmiespalvelun aikaisen joukkojenhallintakoulutuksen sisältämiin aiheisiin hyvin yksipuolisesti.

Kyseisen ohjeen mukaan joukkojenhallintakurssin aikana on koulutettava perusteiden lisäksi:

- palontorjuntakoulutus, jonka on sisällettävä palavan henkilön sammuttaminen
- jauhесамmuttimen käyttö
- toiminta sytyttäessä itse tuleen
- toiminta polttopullojen vaikutuspiirissä
- ensiapukoulutus¹⁰⁶

Tästä voidaan todeta, että koulutuksessa pyritään painottamaan polttoaseiskujen ehkäisemiseen ja niiden vaikutusten minimoimiseen tarkoitettuja toimenpiteitä. Suomessa tapahtuneissa mellakoissa tällaiset polttoaseiskut ovat poliisin mukaan erittäin harvinaisia¹⁰⁷, mutta kansainvälisillä kriisialueilla hyvinkin mahdollisia kuten tutkimuksessa on jo aikaisemmin todettu.

Kriisinhallintaoperaatioon valmistavan henkilöstön rotaatiokoulutuksessa joukkojenhallintakoulutukseen käytössä oleva aika on huomattavasti lyhyempi. Se ei muodostuisi ongelmaksi, mikäli kaikki rotaatiokoulutukseen saapuvat olisivat jo varusmiehenä saaneet joukkojenhallintakoulutuksen, jolloin rotaatiokoulutuksessa aihe koulutettaisiin kertauksena. Näin ei kuitenkaan ikävä kyllä ole. Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktisen ohjeen mukaan lisäksi kriisinhallintaoperaation toimialueella joukolle on pyrittävä järjestämään voimankäyttö- ja joukkojenhallintakoulutusta kaksi kertaa kuukaudessa opittujen taitojen ja valmiuden ylläpitämiseksi.

¹⁰⁶ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 24

¹⁰⁷ Joukkojenhallinnasta, kohta 6 Työturvallisuudesta

si.¹⁰⁸ Esimerkki rotaatiokoulutuksen koulutussuunnitelman läpiviennistä löytyy sen liitteestä 2.

Suomessa tällä hetkellä käytössä oleva koulutus noudattaa myös melko hyvin Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Supportin määrittelemän joukkojenhallintakurssin sisältöä. Kurssi on tarkoitettu sotilaille jotka jo hallitsevat taistelijan perustaidot, mikä voidaan rinnastaa kansainvälisellä koulutuskaudella palveleviin varusmiehiin. Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support:n laatima peruskoulutusohjelma sisältää kolme kahdeksantuntista päivää, jolloin Suomessa neljän päivän aikana koulutettavat perusteet koulutetaan kahdessa päivässä. Kurssin kolmantena päivänä toteutetaan sovellettu joukkojenhallintaharjoitus.¹⁰⁹

Väkijoukon käyttäytymistä ja joukkojenhallintaa tutkineen työryhmän mukaan joukkojenhallintakoulutuksella on kehitettävä merkittävästi tilannejohtamista, joka poikkeaa tavanomaisesta sotilaallisesta tilannejohtamisesta. Tilannejohtajakoulutuksessa on keskityttävä koko joukkojenhallintaosaston johtajan ja hänen suoranaisten alaistensa väliseen vuorovaikutukseen, sekä kaksisuuntaisen tilannetiedon välittämiseen. On myös huomioitavaa, että joukkojenhallintatilanteissa johtajien ja heidän alaistensa välisen etäisyyden merkitys korostuu. Mikäli johtaja on liian kaukana suoranaista alaisistaan tai vaihtoehtoisesti alaiset ovat liian hajallaan ja eri suunnissa, johtaja saattaa menettää otteensa alayksiköidensä johtamiseen ja tilanteen seuraamiseen.¹¹⁰

Lisäksi ratkaisevana tekijänä joukkojenhallintakoulutuksen tehokkuudelle ja kehittämiselle on kattava jo toteutuneiden joukkojenhallintatilanteiden taltiointi, arviointi ja arkistointi. Jokainen joukkojenhallintatilanne tulee tallentaa videomateriaalille myös siis koulutusta silmäläpäitäen. Jokaista joukkojenhallintatilanteesta tehtyä perusteellista tapaustutkimusta voidaan suoraan käyttää harjoitustilanteen luomiseen. Tällöin sovelletun harjoitustilanteen voidaan epäilemättä katsoa olevan todenmukainen.¹¹¹

¹⁰⁸ Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos) s. 24

¹⁰⁹ NORDCAPS PSO Tactical Manual 2007 Volume II Rewritten 4th Edition s. 73

¹¹⁰ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 3 s. 34 – 37, FM 19-15, Chapter 13, Training for Civil Disturbances sekä tutkijan omat kokemukset palvellessaan Suomen Kansainvälisessä Valmiusjoukossa vuosina 2002 – 2005

¹¹¹ Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Objective 3 s. 34 – 37, FM 19-15 Civil Disturbances, Chapter 13, Training for Civil Disturbances

Yhdysvaltain armeijan kenttäohjesääntö korostaa joukkojenhallinnan onnistumisen suhteen sitä, että joukkojenhallintaosaston jäsenten tieto- ja taitotason on oltava yhdenmukainen. Joukkojenhallintatilanteessa osasto liikkuu ja toimii niin tiiviin yhtenäisesti, että yksikin koulutustasoltaan heikompi jäsen saattaa vaarantaa koko osaston toiminnan. Koulutuksella on varmistuttava, että kaikki osaston jäsenet ovat ennen operatiiviseen valmiuteen siirtymistä samalla tasolla.¹¹²

Taktisella tasolla on muistettava, että koulutuksessa ei voida tyytyä vain mekaaniseen joukkojenhallintamuodostelmien harjoitteluun tai joukkokokonaisuuksien liikeharjoitteluun. Myös erikoisvälineistöä käyttävien osastojen jäsenten, kuten sammutusmiesten, tarkkaampujien sekä mahdollisia lamauttavia aineita ja välineitä käyttävien henkilöiden tulee harjaantua omassa tehtävässään vaikka sovelletuissa harjoituksissa heidän toimintaansa ei aina päästäkään harjoitteluun. Lisäksi joukkojenhallintaa on harjoitettava kaikenlaisissa ilmasto-olosuhteissa, toimintaympäristöissä ja kaikkina vuorokaudenaikoina.¹¹³

Joukkojenhallintakoulutuksessa tärkeäksi tekijäksi nousee myös harjoittelu henkisen paineen alla. Kuten jo edellä mainittiin, joukkojenhallintatehtävää toteuttava osasto joutuu toimimaan huomattavan stressin alla. Suojavarusteiden hankaloittama ympäristön havainnointi, mellaakoiva ja provosoiva väkijoukko sekä osastoon kohdistuvat väkivaltaisuuudet saattavat kokemattomalla henkilöllä johtaa itsehillinnän pettämiseen joka taas saattaa johtaa koko joukkojenhallintaosaston kurinalaisuuden katoamiseen. Pahimmillaan väkijoukon provokaatioon reagoiva osasto hajaantuu yksittäisiksi taistelijoiksi, jotka yrittävät kostaa heihin kohdistunutta väkivaltaa.¹¹⁴

3.4 Johtopäätökset

Joukkojenhallintatilanteet ovat sotilaallisesta näkökulmasta erikoistilanteita joiden voimankäyttöä säätelevät tiukat operaatiokohtaiset voimankäytön säännökset sekä kansalliset lait. Näillä säännöksillä on suuri vaikutus joukkojenhallintatilanteissa käytettäviin toimintamalleihin. Toimittaessa mellakoivaa ja lähtökohtaisesti aseistautumatonta siviiliväestöä vastaan huomattavasti raskaammin varustetulla sekä paremmin koulutetulla ja aseistetulla sotilasjoukolla johtajien rooli ja vaikutus joukon toimintaan korostuu. Aktiiviseen voimankäyttöön johtavilla päätöksillä voi olla ratkaiseva vaikutus koko tilanteen lopputulokselle.

¹¹² FM 19-15, Chapter 13, Training for Civil Disturbances

¹¹³ sama

¹¹⁴ Tutkijan omat kokemukset palvellessaan Suomen Kansainvälisessä Valmiusjoukossa vuosina 2002 – 2005, sekä FM 19-15, Chapter 13, Training for Civil Disturbances

Tiedustelun merkitys on myös joukkojenhallinnassa ensiarvoisen suuri. Pitkäkestoisella, kattavalla ja ennakoivalla tiedustelulla saatetaan kyetä jopa ehkäisemään joukkojenhallintatilanteet jo ennalta tai ainakin välttämään voimankäytön tarve mikäli joukkojenhallintatilanteeseen joudutaan. Pitkään toiminnan painopiste joukkojenhallinnassa on ollut kokoontuneen väkijoukon hajaannuttamisessa, mutta viimeisten ohjeistusten mukaan painopistettä on selvästi siirretty väkijoukon kokoontumisvaiheeseen puuttumiseen. Tähän on vaikuttanut väkijoukon käyttäytymismallien parempi ymmärtäminen.

Aina kun joukkojenhallintatilanteisiin joudutaan, on ehdottoman tärkeää, että koko tilanne taltioidaan sekä kirjallisesti että videokuvana. Dokumentointi palvelee myöhemmässä vaiheessa useita eri tarkoituksia. Taltioitua materiaalia voidaan käyttää laittomasta mielenosoituksesta tai mellakasta suoritettaviin tutkintoihin tai oikeustoimiin sekä kriisinhallintaoperaation yleistilanteen ylläpitoon ja uusien joukkojenhallintatilanteiden ehkäisemiseen. Lisäksi dokumentoinnilla on suuri merkitys joukkojenhallintakoulutukselle ja sen kehittämiseksi. Todellisesta joukkojenhallintatilanteesta kerättyä materiaalia voidaan käyttää suoraan realististen harjoitusskenaarioiden luomiseen.

Kriisinhallintatehtäviin osallistuville sotilaille annettava joukkojenhallintakoulutus on Suomessa toistaiseksi vielä varsin vähäistä. Syynä tähän ovat jo aiemmassa luvussa mainitut sotilaallisen joukkojenhallinnan taustat Suomessa sekä reserviläisarmeijan rakenteesta johtuva koulutukseen käytettävän ajan niukkuus. Ennen kriisinhallintaoperaatioon lähtöään yksittäinen taistelija on parhaimmillaan saanut varusmiespalveluksen aikaisen viiden päivän peruskurssin lisäksi rotaatiokoulutuksen sisältämän kertauskoulutuksen. Kuitenkaan harjoittelua ei todennäköisesti ole kertaakaan toteutettu komppaniakokoonpanossa. Näin ollen toimialueella annettavan koulutuksen merkitys korostuu. Kaksi kertaa kuukaudessa ei välttämättä riitä. Yleisjohtajien ja tilannejohtajien osalta koulutuksen ja harjoittelun määrä on kaikkein vähäisin.

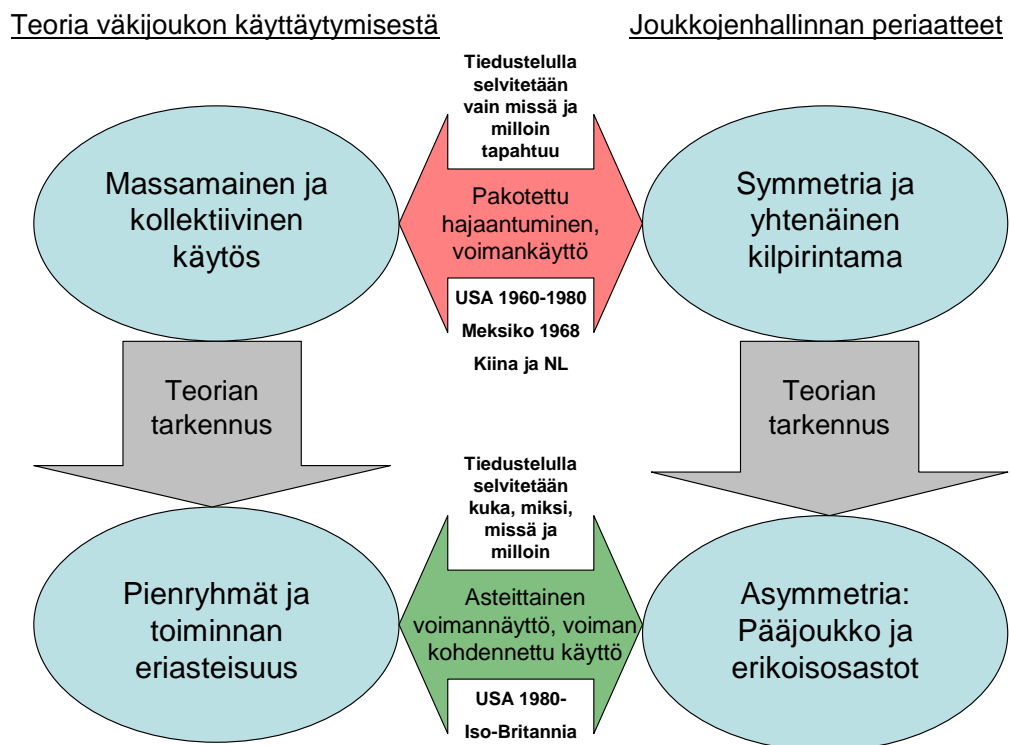
4. JÄÄKÄRIKOMPPANIAN KÄYTTÖ JOUKKOJENHALLINTATILANTEISSA

Määriteltäessä jääkärikomppanian käyttöä joukkojenhallintatilanteissa on aiheellista tarkastella Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkärikomppaniaa sekä sen käyttöperiaatteita tutkimuksen luvussa 2 käsiteltyä vastustajaa vastaan. Tällöin voidaan hyödyntää Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jo olemassa oleva tieto sekä käytännön kokemukset ja keskittyä

uusien kehittämistarpeiden määrittelyyn. Saatuja tuloksia voidaan tämän jälkeen soveltaa luvussa 1 määriteltyyn jääkärikomppaniaan.

4.1 Vastustajan vaikutus joukkojenhallintaan

Kuten jo edellä on osoitettu, väkijoukon monimuotoisuus, sen sisältämät pienryhmät ja ennen kaikkea näiden tekijöiden asettamat vaatimukset joukkojenhallintaosaston toiminnalle on otettava huomioon joukkojenhallintataktiikassa. Mellakoivan väkijoukon käyttämät väkivallattomat ja väkivaltaiset toimintamallit on tunnettava etukäteen ja toimintaa niitä vastaan on harjoitettava, sillä molemmissa on omat toisistaan eroavat riskinsä. Väkivallatonta ja passiivista vastarintaa harjoittavaa väkijoukkoa vastaan toimittaessa on varmistuttava siitä, etteivät käytettävät voimakeinot ylitä liiallisen voimankäytön rajaa. Väkivaltaista vastarintaa kohdattaessa esille nousevat taas joukkojenhallintaosaston omasuojakysymykset. Tutkijan näkemys joukkojenhallinnan toimintaperiaatteiden suhde vallalla olevaan käsitykseen väkijoukon käyttäytymisestä ja sen kehitys 1900-luvun alusta tähän päivään on esitetty kuvassa 5.

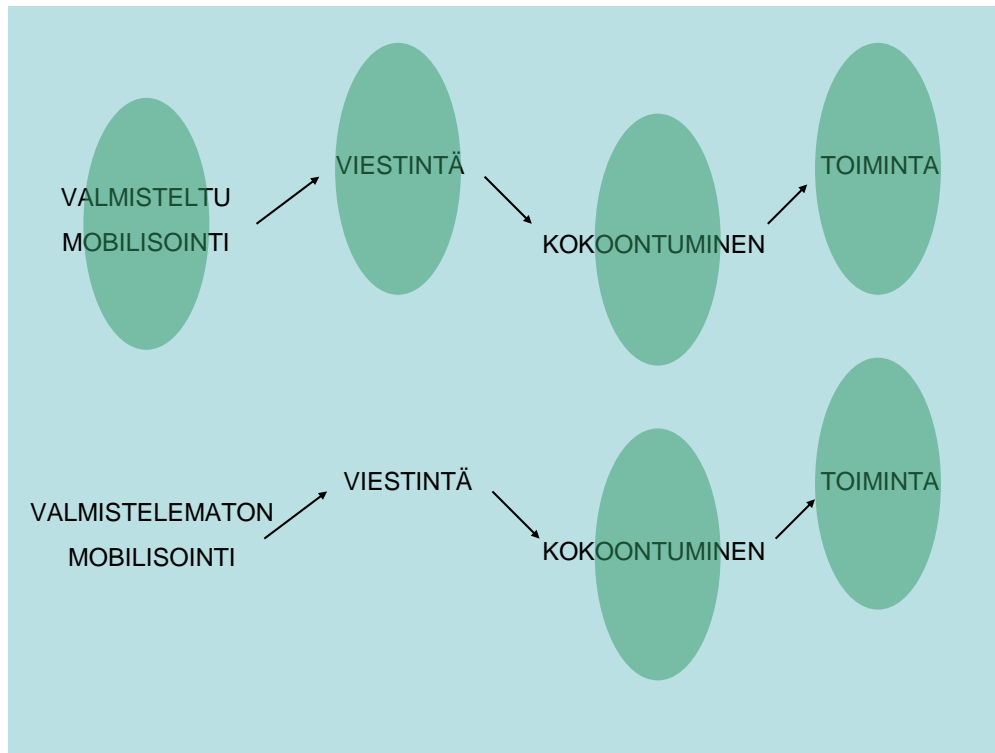
Kuva 5: Väkijoukon käyttäytymisestä voimassa olevan teorian ja sen kehityksen vaikutus joukkojenhallinnan periaatteisiin.

Yleinen uskomus massamaisesti ja kollektiivisesti toimivasta väkijoukosta johti myös symmetrisesti ja massamaisesti toteutettuun joukkojenhallintatoimintaan. Tiedustelulla pyrittiin ensin vain selvittämään ennakoivasti mahdollisten mellakoiden ja väenkokousten paikat ja ajankohdat puuttumatta sen tarkemmin itse kokoontumisprosessiin. Yhtenäisellä ja vahvasti painopisteytetyllä kilpirintamalla pyrittiin mellakoivan väkijoukon pakotettuun hajauttamiseen tarvittaessa vaikka väkivalloin. Joukkojenhallintaosastojen suoritusosat olivat muodostettu melko yksipuolisesti, sillä niistä puuttuivat erikoistilanteisiin, kuten kiinniottoon, neuvotteluun ja tarkka-ampujatoimintaan suunnitellut ja koulutetut ryhmät. Voimankäytön välineinä toimivat yleensä joko pamput tai tuliaseet, välimuotoja ei juurikaan tunnettu tai käytetty. Esimerkkejä ja viitteitä tällaisesta toiminnasta voidaan havaita Meksikon vuoden 1968 opiskelijamellakoissa, kylmän sodan aikaisissa mellakoissa Kiinassa ja Neuvostoliitossa sekä tutkimuksessa tarkastelluissa mellakoissa Yhdysvalloissa 1960 – 1980.

Uusien tutkimusten muuttaman ja yleisesti hyväksytyyn käsityksen mukaan väkijoukko ei enää toimi kootusti vaan se koostuu erilaisista pienryhmistä joiden toiminta voi olla hyvinkin eriasteista niin aktiivisuudeltaan kuin toiminnan päämäärältään. Tämä on johtanut joukkojenhallinnassa toimintaperiaatteiden ja taktiikan tarkistamiseen. Aktiivisuutta on pyritty lisäämään tehostamalla ennakoivaa tiedustelua erilaisten häiriöitä aiheuttavien ryhmittymien tai tahojen toiminnasta. Tällöin on entistä helpompaa puuttua väkijoukon muodostumiseen jo kokoontumisvaiheessa, jolloin voimankäyttöön ei tarvitse aina ryhtyä lainkaan. Mikäli mellakka kuitenkin pääsee syntymään, pyritään sen leviäminen rajoittamaan ja väkijoukko saamaan siirtymään hajautumisvaiheeseen asteittaisella voimannäytöllä ja tarvittaessa lievimmällä mahdollisella ja kohdennetulla voimankäytöllä. Joukkojenhallintaosaston suoritusosa muodostuu varsinaisen hallintaosaston lisäksi erilaisiin erikoistilanteisiin soveltuvista ryhmistä joilla huomioidaan paremmin väkijoukon monimuotoisuus. Tällainen kehitys on jo havaittavissa yhdysvaltalaisessa ja brittiläisessä sotilaallisessa joukkojenhallinnassa sekä tietenkin poliisin joukkojenhallintatoiminnassa lähes kaikkialla. Suomalaisen sotilaallisen joukkojenhallinnan osalta kehitys on kuitenkin vielä kesken, eikä kaikkia vaikuttavia tekijöitä ole vielä otettu huomioon.

Kuten jo aiemmin on todettu, erilaisten kokoontumismallien ymmärtäminen ja vaikuttaminen väkijoukkoon jo kokoontumisvaiheessa lisää mahdollisuuksia tilanteen rauhanomaiseen laukaisemiseen. Lisäksi väkijoukon johtajiin on voitava vaikuttaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta heitä voidaan käyttää hyväksi joukkojenhallintaosaston tahdon toteuttamiseen. Tämä on kuitenkin mahdollista pääasiassa vain silloin kun väkijoukko kokoontuu suunnitelmallisesti. Oikein kohdennetun tiedustelun ja oikein tulkitun tiedustelutiedon merkitys korostuu.

Kuva 6: Tutkijan näkemys onnistuneen tiedustelun luomista mahdollisuuksista vaikuttaa väkijoukon muodostumisprosessiin valmistellussa ja valmistelemattomassa mobilisoinnissa.

Kuvassa 6 on korostettu vihreän värisillä ovaaleilla ne väkijoukon kokoontumisvaiheen osat alueet joihin ennakoivan tiedustelun tuottamilla tiedoilla ja niiden hyväksikäytöllä voidaan ehkäisevästi vaikuttaa. Tämä on huomattavasti helpompaa väkijoukon mobilisoinnin ollessa valmisteltua, sillä tällöin mahdollisista kokoontumisista voidaan havaita viitteitä jo ennen mobilisoinnin aloittamista. Kokoontumista suunnittelevan ja järjestävän ryhmittymän tai henkilön kanssa voidaan neuvotella ja sopia järjestelyistä etukäteen tai tarvittaessa voidaan vaikuttaa häiritsevästi mielenosoitusta tai mellakkaa suunnittelevan osapuolen viestintäjärjestelmään. Luonnollisesti näillä tiedoilla pystytään myös hallitsemaan tai ainakin hillitsemään väkijoukon varsinaista kokoontumista ja häiriköivää toimintaa kokoontuneena.

Valmistelemattomaan mobilisointiin on kattavastakin tiedustelusta huolimatta vaikea puuttua ennen kuin väkijoukko alkaa kokoontua, sillä se tapahtuu spontaanisti. Syynä saattaa olla esimerkiksi äkillinen ilkeä ilme tai väkivallanteko kuten pommi-isku tai murha, jolloin lähistöllä ollut väestö saattaa tuntea vahvaa epäoikeudenmukaisuutta, joka saattaa helposti ja nopeasti laajentua mellakoinniksi. Tällöin nopeallakaan reagoinnilla ei kyetä muuhun kuin mellakoinnin rajoittamiseen ja väkijoukon hajaannuttamiseen tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Toimintaympäristön, paikallisen väestön ja operaatioalueen tapahtumahistorian tuntemus nousee ennakoinnin suhteen tärkeään rooliin.

4.2 Toimintaympäristön ja tehtävän vaikutus joukkojenhallintaan

Joukkojenhallintatilanteet ovat sotilaallisesta näkökulmasta erikoistilanteita joiden voimankäyttöä säätelevät tiukat operaatiokohtaiset voimankäytön säännökset sekä kansalliset lait. Näillä säännöksillä on suuri vaikutus joukkojenhallintatilanteissa käytettäviin toimintamalleihin. Toimittaessa mellakoivaa ja lähtökohtaisesti aseistautumatonta siviiliväestöä vastaan huomattavasti raskaammin varustetulla sekä paremmin koulutetulla ja aseistetulla sotilasjoukolla johtajien rooli ja vaikutus joukon toimintaan korostuu. Aktiiviseen voimankäyttöön johdettavilla päätöksillä voi olla ratkaiseva vaikutus koko tilanteen lopputulokselle.

Yhdysvaltain armeijan kenttäohjesääntö luo oman määritelmänsä joukkojenhallintaosaston kokoonpanosta siihen kuuluvien elementtien osalta. Sen mukaan tehokas joukkojenhallintaosasto on riippuvainen organisaatorakenteesta joka sisältää moninaisen sotilaallisen joukon lisäksi siviiliedustuksen. Muodostettaessa yksiköitä joukkojenhallintatehtäviä varten on otettava huomioon seuraavat rakenteelliset periaatteet:

- olennaisuus
- tasapaino
- koordinointi
- joustavuus
- tehokkuus¹¹⁵

Näiden periaatteiden mukaisesti muodostettava joukkojenhallintaosasto koostuu vain tehtävän toteuttamisen kannalta välttämättömistä osista eikä osaston alayksiköt näin ollen toteuta keskenään päällekkäisiä tehtäviä. Osaston sisäinen tiedonkulku on suunniteltava siten, että se mahdollistaa täydellisen koordinoinnin ilman katkoksia tai viiveitä. Joustavuudella pyritään siihen, että osaston organisaatorakennetta kyetään muuttamaan niin, ettei joukkojenhallintaosaston toimintakyky häiriinny vaikka operaation luonne tai toimintaolosuhteet muuttuisivatkin äkisti. Näiden osa-alueiden hallitseminen mahdollistaa joukkojenhallintaosaston kokonaisorganisaation tehokkaan käytön.¹¹⁶

Yhdysvaltalaisen ajattelumallin mukaan joukkojenhallintatehtävää toteuttava kokonaisorganisaatio jaetaan kahteen osaan. Nämä ovat tilanteen ulkopuolella toimiva valvontaosa sekä tilanteessa joukkojenhallintaa suorittava suoritusosa.¹¹⁷

---

¹¹⁵ FM 19-15, Chapter 3 Federal Intervention

¹¹⁶ sama

¹¹⁷ sama

Valvontaosan muodostavat aluevastuussa olevan sotilasjoukon johtaja sekä omaisten yhteyshenkilöt. Suoritusosa taas muodostuu varsinaisesta joukkojenhallintaosastosta joka suorittaa valvontaosalta saamaansa kokonaistehtävää yleisen järjestyksen palauttamiseksi. Suoritusosa voidaan edelleen jakaa toimintansa mukaan kolmeen alaosaan jotka ovat pääjoukon muodostava hallintaosasto, neuvotteluryhmä sekä erillinen erikoisryhmä.¹¹⁸

Edellisen kaltainen organisaatorakenne on periaatteeltaan hyvä, koska siinä on selkeästi jätetty huomioon muuttuneet käsitykset väkijoukon koostumuksesta ja käyttäytymisestä. On kuitenkin jälleen muistettava, että kyseisten periaatteiden mukaan luodut kokoonpanot ovat suunniteltu käytettäväksi Yhdysvaltain sisäisissä mellakoissa, paikallisen toimintaympäristön erityispiirteet huomioon ottaen. Kansainvälisen kriisinhallintaympäristön vaatimukset on otettava huomioon operaatiokohtaisesti jokaisen joukkojenhallintaosaston kokoonpanoa suunniteltaessa.

Tiedustelun merkitys on joukkojenhallinnassa ensiarvoisen suuri. Tämä on havaittavissa siten, että pitkäkestoisella, kattavalla ja ennakoivalla tiedustelulla saatetaan kyetä jopa ehkäisemään joukkojenhallintatilanteet jo ennalta tai ainakin välttämään voimankäytön tarve mikäli joukkojenhallintatilanteeseen joudutaan. Pitkään toiminnan painopiste joukkojenhallinnassa on ollut kokoontuneen väkijoukon hajaannuttamisessa, mutta viimeisten ohjeistusten mukaan painopistettä on selvästi siirretty väkijoukon kokoontumisvaiheeseen puuttumiseen. Tähän on vaikuttanut väkijoukon käyttäytymismallien parempi ymmärtäminen.

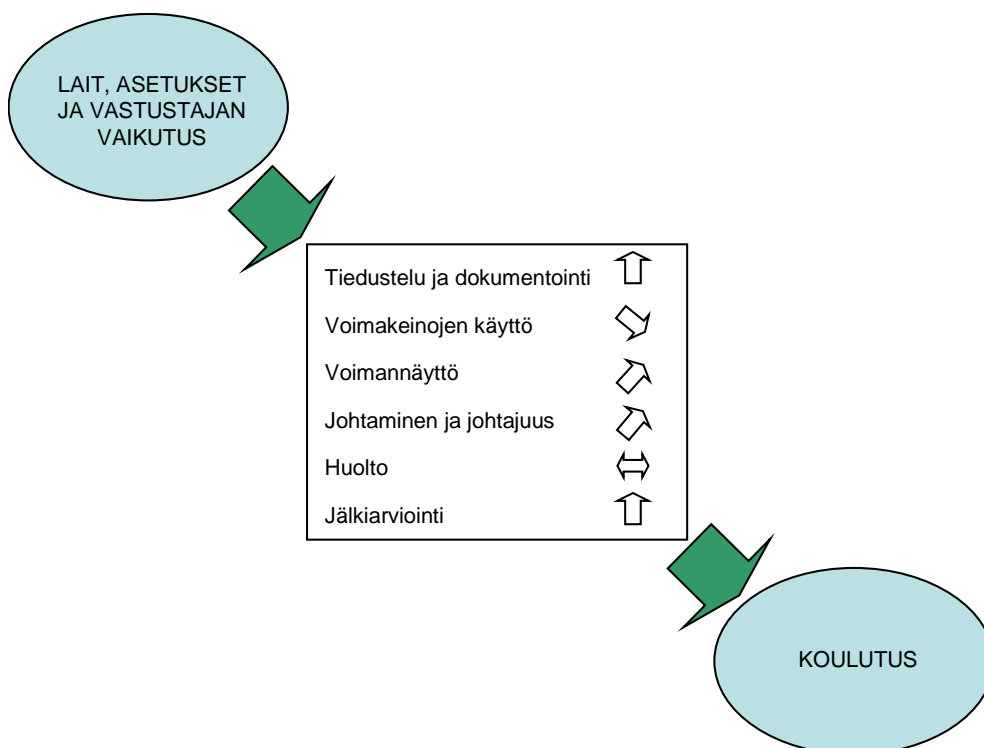
Aina kun joukkojenhallintatilanteisiin joudutaan, on ehdottoman tärkeää, että koko tilanne taltioidaan sekä kirjallisesti että videokuvana. Dokumentointi palvelee myöhemmässä vaiheessa useita eri tarkoituksia. Taltioitua materiaalia voidaan käyttää laittomasta mielenosoituksesta tai mellakasta suoritettaviin tutkintoihin tai oikeustoimiin sekä kriisinhallintaoperaation ylläpitoon ja uusien joukkojenhallintatilanteiden ehkäisemiseen. Lisäksi dokumentoinnilla on suuri merkitys joukkojenhallintakoulutukselle ja sen kehittämiseksi. Todellisesta joukkojenhallintatilanteesta kerättyä materiaalia voidaan käyttää suoraan realististen harjoitusskenaarioiden luomiseen ja toteuttamiseen.

---

¹¹⁸ FM 19-15, Chapter 3 Federal Intervention

Nämä muuttuneet käsitykset joukkojenhallinnan toimintaympäristöstä ja tehtäväkentästä ovat luoneet muospaineita joukkojenhallinnan yleisiin periaatteisiin. Niiden vaikutus tulisi näin ollen näkyä ensimmäisenä etenkin joukkojenhallintakoulutuksessa. Koulutus on vastaisuudessa suunniteltava siten, että painopisteiden muutos otetaan huomioon myös koulutuksen läpiviennin suunnittelussa.

Kuva 7 on periaatteellinen ja perustuu tutkijan tekemiin päätelmiin tutkimuksessa käytettyjen lähteiden perusteella. Toimintaympäristön ja tehtäväkentän luomat kehittämistarpeet korostuvat eniten tiedustelun ja dokumentoinnin sekä jälkiarvioinnin osa-alueilla kun taas voimakeinojen käyttöä ratkaisuna tilanteiden laukaisemiseen on pyrittävä vähentämään. Voimannäytön ja johtamisen roolit myös korostuvat nykyaikaisessa joukkojenhallinnassa haviteltaessa joukon tehokasta käyttöä. Huollon osa-alueella ei kuitenkaan ole havaittu mainittavia ongelmia tai kehitystarpeita sotilaallisessa joukkojenhallinnassa. Tämä saattaa johtua joko siitä, että sotilasorganisaatioiden huolto on jo lähtökohtaisesti laadukasta tai sitten siitä, että huollon tutkimus on jäänyt vähemmälle.

Kuva 7: Tutkijan näkemys toimintaympäristön ja tehtäväkentän vaikutuksesta joukkojenhallinnan osa-alueiden kehitystarpeille.

4.3 Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkärikomppania

Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkäripataljoonan joukkotuotanto toteutetaan Porin Prikaatin joukkotuotantosuunnitelman mukaan tällä hetkellä Satakunnan Jääkäripataljoonan 1. Jääkärikomppaniassa. Voimassa oleva Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon varusmieskoulutusjärjestelmä perustuu Porin Prikaatin operatiivisen osaston käskyyn vuodelta 2002. Sen sisältöä on myöhemmässä vaiheessa tarkennettu koulutuksesta ja kriisinhallintaoperaatioista kokemuksen kautta saatujen palautteiden myötä, mutta itse koulutusjärjestelmä toteutetaan edelleen käskyn mukaisesti. Keskeisintä koulutusjärjestelyissä ovat vapaaehtoisuus ja hakumenettely koulutukseen, kaikille annettava johtajakoulutus, pitkä kriisinhallintakoulutusjakso, kaikille annettava eritasoinen kuljettajakoulutus sekä joukon kiinteyden kannalta varusmiesten vuoden yhtämittäinen palvelusaika samassa koulutuskokoonpanossa.¹¹⁹ Pataljoonan organisaatiokaavio on tutkimuksen liitteenä 3.

Varusmiehille annettava kriisinhallintakoulutus käsittää kriisinhallinnan perusteiden lisäksi seuraavat asiakokonaisuudet: voiman- ja aseenkäyttökoulutus, partiointi, tarkkailuaseman toiminta, tarkistuspisteen toiminta, etsintäkoulutus, joukkojenhallintakoulutus, saattuekoulutus, kohteen suojaaminen ja aluevalvonta, räjähdetietoisuus, viestikoulutus, helikopterikoulutus, tilannejohtajakoulutus, lääkintä-, pelastus- ja suojelukoulutus, tukikohdan rakentaminen ja tukikohtapalvelu, liikunta- ja huoltokoulutus sekä tilannekeskuskoulutus. Jokainen Suomen Kansainvälisessä Valmiusjoukossa palveleva varusmies saa johtajakoulutuksen. Koulutusjakso kestää yhteensä kuusitoista viikkoa ja se ajoittuu 362 vuorokauden palveluksessa palvelusajan loppuun. Tätä ennen koulutettavalle joukolle on annettu sodan ajan joukon koulutus, jonka kesto joukkokoulutusvaiheessa on viidestä seitsemään viikkoa. Aselaji- ja koulutushaara-kohtaiset taidot opetetaan koulutettaville aliupseerikurssilla sekä aliupseerikurssin jälkeisellä kurssikaudella, jonka kesto on seitsemän viikkoa. Reserviupseerikoulutuksen saaneille upseerikokelaille kurssikausi kestää vain viisi viikkoa.¹²⁰

Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkärikomppania muodostuu komppanian päällikön ja hänen varapäällikkönsä lisäksi komentojoukkueesta, neljästä jääkärijoukkueesta sekä huoltojoukkueesta. Se vastaa kokoonpanoltaan ja kalustoltaan läheisesti Porin Jääkäriprikaatin jääkärikomppaniaa sisältäen kuitenkin yhden jääkärijoukkueen enemmän. Lisäksi se on kalustoltaan monipuolisempi johtuen juuri siitä, että se on suunniteltu toteuttamaan myös kansain-

¹¹⁹ PORPR OP-OS ak R3414/5.4/D/II/26.07.2002: Suomen varusmieskoulutusjärjestelmän kehittäminen sekä Koskinen, Jouni: SKVJ jääkäripataljoonan yhteistoimintakyvyn kehittäminen NATO standardeilla, Esiupseerikurssin tutkielma, EUK59, 2007, s. 22

¹²⁰ PORPR OP-OS ak R3414/5.4/D/II/26.07.2002 sekä Koskinen s. 24

välisen kriisinhallinnan tehtäväkentän edellyttämiä tehtäviä, joista tässä tutkimuksessa kitytään vain joukkojenhallintaan.¹²¹

Joukkojenhallinnassa käytettävien varusteiden ja materiaalin osalta komppanian kehitys on edennyt viimeaikoina paljon. Kaksituhattaluvun alkupuoliskolla Kosovon mellakoista saatu- jen kokemusten mukaan suomalaisen kriisinhallintajoukon henkilökohtaisissa suojarusteis- sa sekä varsinaisissa joukkojenhallintavälineissä havaittiin melkoisia puutteita. Tästä johtuen käynnistettiin mediassakin laajaa huomiota saanut lisäjoukkojenhallintamateriaalin hankinta- projekti. Kyseisen projektin tuloksena Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon joukkojenhal- lintamateriaaliin lisättiin mm. kranaattipistoolit. Tarkka lista vuoden 2005 aikana hankituista varusteista on tutkimuksen liitteenä 4.

Puolustusvoimien materiaalilaitoksen esikunnan kansainvälisen alan laatima muistio kansain- välisten joukkojen kehittämisestä vuosina 2005 ja 2006 kertoo joukkojenhallintamateriaalin hankintojen loppuunsaattamisesta seuraavaa:

”JOUHA-materiaali on pääosin toimitettu. Piikkimatot on toimitettu eikä niitä enää hankita. Kokeiluraportin mukaan piikkimatto ei pysäytä vaan korkeintaan hidastaa ajoneuvoa. Piikkimattoa ei hyväksytä sotavarusteeksi, eikä sille ole nähtävissä käyttöä Puolustusvoimissa eikä kriisinhallintajoukoissa. Puolustus- voimilla olevien piikkimattojen kohtalo tullaan selvittämään.

Kannettavan vaahtosammuttimen hankintaan ei ole ollut tarvittavia käyttäjän vaatimuksia. 1 kg sammutin ei ole riittävä, tällä hetkellä on kokeilussa 2 kg kannettava sammutin, joka sekin saattaa olla liian pieni. Kokeiluraportti saa- daan marraskuussa 2005.

Mellakka-aidasta tehdään tarjouspyyntö viikolla 45. On mahdollista, että aidat saadaan toimitettua tämän vuoden puolella.”¹²²

Joukkojenhallintakoulutuksessa Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkärikomppania toimii saapumiserittäin aina hieman vaihtelevissa kokoonpanoissa. Myös yhden saapumiserän koulutuksen aikana joukkojenhallintaosaston kokoonpano vaihtelee tilanteittain. Tällä pyri- tään havainnollistamaan harjoitusjoukolle joukkojenhallintatehtävien monipuolisuuden hu- mioiminen joukkojenhallintaosaston muodostamisessa. Samat peruselementit löytyvät kuitenkin

¹²¹ Porin Prikaatin käyttämä koulutusmateriaali Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon koulutuksessa

¹²² Puolustusvoimien materiaalilaitoksen esikunta, Kansainvälinen ala, Muistio: Kansainvälisten joukkojen kehittäminen vuonna 2005 ja 2006-kokous Hämeenlinnassa, 8.11.2005

kin jokaisesta komppanian kokoonpanosta. Esimerkkinä voidaan käyttää vuoden 2008 maaliskuussa toteutetun harjoitusoperaatio *Operation Stonewallin* joukkojenhallintaosaston kokoonpanoa. Operaation tarkoituksena oli esitellä kriisinhallintajoukon joukkojenhallintakykyä ja -valmiutta kuvitellun operaatioalueen paikalliselle medialle.¹²³ Harjoituksessa käytetyn joukkojenhallintaosaston organisaatiokaavio on tutkimuksen liitteenä 5.

Kyseisessä harjoitusoperaatiossa komppanian suoritusosan muodostivat varsinaisen hallintaosaston lisäksi komentoryhmä ja erillinen erikoisryhmä. Hallintaosasto taas koostui kahdesta jääkärijoukkueesta sekä eristysjoukkueesta. Kumpikin jääkärijoukkue sisälsi oman kiinniotto-ryhmänsä, jonka lisäksi joukkueeseen A kuului vielä tarkka-ampujaryhmä.¹²⁴

Komppanian kokoonpano oli muodostettu edellä mainitunlaiseksi, koska sen piti kyetä joukkojenhallintatehtävän suorittamiseen täysin itsenäisesti. Komppanian oli pystyttävä eristämään mellakoiva väkijoukko, ottamaan kiinni joukkoa kiihottava agitaattori, sekä pakottamaan mellakoiva väkijoukko hajaantumaan vaarantamatta joukkojenhallintaosaston omasuojaa. Tästä johtuen varsinaiseen kilpirintamaan oli käytössä vain kaksi jääkärijoukkuetta mikä on varsin vähän.¹²⁵ Operaation toteutus ja liikesuunnitelma on kuvattu tarkemmin tutkimuksen liitteessä 6.

Operation Stonewall on hyvä esimerkki yleisimmistä puutteista Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon joukkojenhallinnassa. Käytetystä kokoonpanosta voidaan havaita, että osastosta puuttuvat kokonaan neuvottelu- ja dokumentointielementit. *Operation Stonewall* ei ole tämän suhteen yksittäistapaus, sillä tutkijan ollessa itse mukana Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon joukkojenhallintakoulutuksen kehittämisessä vuosina 2003 – 2005 ei kyseisiin elementteihin juurikaan panostettu. Näiden osa-alueiden laiminlyönnin jatkuminen saattaa tuottaa ongelmia tulevaisuudessa varsinkin pitkään kestävien kriisinhallintaoperaatioiden osalta.¹²⁶

4.4 Jääkärikomppaniasta joukkojenhallintayksiköksi

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että jääkärikomppaniaa kyetään käyttämään joukkojenhallintaan kunhan tarvittavat reunaehdot täyttyvät. Suurimmat puutteet muodostuvat odotetusti joukkojenhallintavarusteiden ja -koulutuksen osalta. Lisäksi jääkärikomppanian organi-

¹²³ Porin Prikaatin käyttämä koulutusmateriaali Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon koulutuksessa

¹²⁴ sama

¹²⁵ sama

¹²⁶ Porin Prikaatin käyttämä koulutusmateriaali Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon koulutuksessa sekä tutkijan omat kokemukset palvellessaan Suomen Kansainvälisessä Valmiusjoukossa vuosina 2002 – 2005

saatioon on tehtävä muutoksia, jotta se täyttäisi paremmin joukkojenhallintatehtävien tamat vaatimukset. Joukkojenhallintaan tarvittavaa erikoismateriaalia lukuun ottamatta jääkärikomppanian voidaan katsoa soveltuvan kalustoltaan ja aseistukseltaan kuitenkin hyvin joukkojenhallintaan. Jääkärikomppania muodostaa kokonsa puolesta pienimmän tehokkaaseen joukkojenhallintaan itsenäisesti kykenevän osaston.

Jääkärikomppaniaa voidaan siis käyttää joukkojenhallintaan pataljoonan osana kiinteässä yhteistoiminnassa pataljoonan muiden osien kanssa tai vahvennettuna itsenäiseen joukkojenhallintaan. Komppania soveltuu yksikkönä hyvin käytettäväksi alueen eristämiseen, tärkeiden kohteiden suojaamiseen tai mellakoivan väkijoukon valvontaan, hallintaan, pysäyttämiseen ja hajauttamiseen. Lisäksi jääkärikompanialla on kyky torjua itsenäisesti joukon omasuojaa vastaan kohdistuvia uhkia kuten tarkka-ampujatoimintaa, panttivankitilanteita ja terroritoimintaa. Nykyaikaisen jääkärikomppanian radiokalusto myös mahdollistaa riittävän tiedonkulun aina ryhmätasolle asti. Joukkojenhallintatilanteiden ominaispiirteet, kuten joukkojen tiivis ryhmitys sekä joukkojenhallintavarusteiden aiheuttamat ongelmat radiokaluston käsittelyssä aiheuttavat jopa tilanteen, jossa kaikkea jääkärikomppanian käytössä olevia viestivälineitä ei pystytä tai tarvitse käyttää.

<p style="text-align: center;">VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monipuolinen ja tehokas aseistus • Kykenee vahvennettuna itsenäiseen joukkojenhallintaan • Tehokas ja runsas viestivälineistö • Kykenee suoriutumaan verrattain laajasta tehtäväkentästä • Panssaroidulla kalustolla hyvin soveltuva joukkojenhallintaan 	<p style="text-align: center;">HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Joukkojenhallintaan tarvittavan erikoismateriaalin puute • Joukkojenhallintakoulutuksen puute • Organisaatioltaan liian kankea ja yksipuolinen nopeasti muuttuviin joukkojenhallintatehtäviin • Tarvitsee vahvennuksia itsenäiseen joukkojenhallintaan
<p style="text-align: center;">MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oikealla materiaalilla ja uudistetulla joukkojenhallintakoulutuksella käyttökelpoinen perusyksikkö joukkojenhallintaan • Voidaan käyttää tehokkaaseen voimannäyttöön 	<p style="text-align: center;">UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monipuolisen ja tehokkaan aseistuksen mahdollistama liiallinen voimankäyttö • Yksikkönä liian provosoiva

Taulukko 1: Tutkijan näkemys jääkärikomppanian käytöstä joukkojenhallintaan SWOT-analysinä.

Taulukon 1 SWOT-analyysistä voidaan todeta perusteet jääkärikomppanian käytöstä joukkojenhallintaan. Jääkärikomppanian sodan ajan käyttöön suunniteltu monipuolinen ja tehokas aseistus mahdollistaa joukkojenhallintatehtäviin suhteutettuna erittäin voimakkaan voimannäytön ja joukon omasuojan, mutta se saattaa johtaa väkijoukon provosoitumiseen sekä joukkojenhallintaosastona toimivan jääkärikomppanian liialliseen voimankäyttöön. Koska jääkärikomppania on käyttöperiaatteiltaan ja suoritevaatimuksiltaan suunniteltu sodan ajan tehtäviin, joukkojenhallintatehtävät eivät muodosta sille haasteita suorituskyvyn suhteen. Se kykenee suoriutumaan hyvinkin laajasta tehtäväkentästä ja panssaroidulla ajoneuvokalustolla se on omiaan joukkojenhallintaan, koska panssaroidut ajoneuvot soveltuvat hyvin voimannäyttöön, omasuojaan ja väkijoukon huomion kiinnittämiseen.

Jotta jääkärikomppaniaa voitaisiin käyttää joukkojenhallintaan, on se kuitenkin ensin varustettava ja koulutettava asianmukaisesti nykykäsitystä vastaaviin joukkojenhallintatilanteisiin. Lisäksi jääkärikomppanian sodan ajan kokoonpanoa on muutettava vastaamaan joukkojenhallinnan erityispiirteitä ja vastustajan toiminnan asettamia vaatimuksia. Jääkärikomppanian voidaan todeta kokonaisuutena muodostavan joukkojenhallintaosaston suoritusosan, josta on vielä muodostettava varsinaisen hallintaosaston lisäksi neuvotteluryhmä ja erikoistilanteisiin koulutettu erikoisryhmä. Nämä kyetään muodostamaan jääkärikomppanian oman organisaation sisältä.

5. POHDINTA

5.1 Tutkimustulokset ja johtopäätökset

Tutkimuksen perusteella jääkärikomppaniasta voidaan muodostaa joukkojenhallintaan kykenevä perusyksikkö. Jääkärikomppanian käyttö kriisinhallintaoperaatioissa palvelevien perusyksiköiden pohjana on hyvin perusteltua sen kattavan suorituskyvyn johdosta. Joukkojenhallintatehtävien suorittamiseen jääkärikomppanian voimankäyttökykyä voidaan kuitenkin pitää sellaisenaan tarpeettoman suurena. Tämä johtuu siitä, ettei jääkärikomppaniaa ole alun perin suunniteltu kokoonpanoltaan, aseistukseltaan, varusteiltaan tai käyttöperiaatteiltaan joukkojenhallintatehtäviä varten.

Jääkärikomppanian johtosuhteiden uudelleenjärjestely joukkojenhallintatilanteita varten ei vaadi mittavia toimenpiteitä. Komppanian päällikön rooli jääkärikomppanian tilannejohtajana on oltava selkeä ja jakamaton. Tilannejohtajana hän tekee ratkaisut joukkojenhallintaosaston suoritusosan toiminnasta sekä voimankäytön laajuudesta tapauskohtaisesti joukkojenhallintaoperaation yleisjohtajalta saamiensa perusteiden puitteissa. Käskeyjen välittämiseen alaisilleen komppanian päällikön tulisi ensisijaisesti käyttää voimakasta äänentoistoa, mikäli kaikki alaiset ovat ihanneolosuhteiden mukaisesti riittävän lähellä. Tällöin myös häiriköivälle väkijoukkolle käy paremmin selväksi esimerkiksi se milloin joukkojenhallintaosasto valmistautuu voimankäyttöön. Tilannejohtajana komppanian päällikön vastuu on verrattain suuri, sillä joukkojenhallintaoperaation yleisjohtaja johtaa koko toimintaa yhdessä operaation valvontaosan kanssa erillisessä tilannekeskuksessa, joka saattaa sijaita kaukana varsinaisesta joukkojenhallintakohteesta.

Nykyaikainen käsitys vastustajana toimivan väkijoukon ominaispiirteistä ja toimintamalleista asettaa muutosvaatimuksia jääkärikomppanian kokoonpanoon. Kolmesta jääkärijoukkueesta muodostettavan varsinaisen hallintaosaston lisäksi komppaniasta on erikseen koottava neuvotteluryhmä sekä erikoisryhmä. Neuvotteluryhmän tehtävänä on ylläpitää keskusteluyhteyttä väkijoukon johtajiin sekä selvittää häiriötä aiheuttavan tahon toiminnan päämäärä ja pyrkiä tilanteen rauhanomaiseen ratkaisuun vedoten yksilöiden maltillisuuteen. Tällä pyritään välttämään tilanteen eskaloituminen ja tarve voimankäytölle. Neuvotteluryhmän tehtäviin voidaan myös yhdistää joukkojenhallintatilanteen dokumentointi myöhempää käyttöä varten. Tämä on kuitenkin otettava huomioon ryhmän henkilömäärää suunniteltaessa. Erikoisryhmää taas valmistaudutaan käyttämään tilanteissa, joissa vaaditaan voimankäytön porrastuksen ylimpiä tasoja. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi väkijoukon aseistettujen elementtien eliminointi, väkijoukon kaappaaman joukkojenhallintaosaston jäsenen pelastaminen sekä väkijoukkoa kiihottavan agitaattorin kiinniotto. Erikoisryhmä on komppanian tärkein reservi.

Jotta jääkärikomppaniaa voitaisiin tehokkaasti käyttää joukkojenhallintatehtävissä, on se ensin varustettava tarvittavilla voimankäyttö- ja suojavälineillä. Suomalaiseen lainsäädäntöön perustuvien voimankäyttöoikeuksien perusteella voidaan todeta, että välineiksi riittävät kranaattipistoolien lisäksi tutkimuksen liitteessä 4 luetteloidut välineet. Yhdysvaltain asevoimien kokemusten pohjalta voidaan todeta, että joukkojenhallinta-aineiden kuten kyynelkaasun käyttö osana voimankäytön asteikkoa on vaikutukseltaan kyseenalainen, sillä se saattaa johtaa väkijoukon paniikinomaiseen hajaantumiseen. Se ei ole toivottua, sillä paniikissa hajaantuva väkijoukko on erittäin altis loukkaantumisille.

Tiedustelun osalta jääkärikomppania tarvitsee tukea ylemmältä johtoportaalta, sillä telulla on ylläpidettävä tilannetietoisuutta koko kriisinhallintaoperaation toimialueen tapahtumista ja paikallisen väestön ilmapiiristä. Vain pitkäaikaisella ja kattavalla tiedustelulla voidaan ennakoida ja ennaltaehkäistä mahdollisia joukkojenhallintaa vaativia tilanteita. Jääkärikomppania ei yksin tällaiseen tiedustelutoimintaan yleensä kriisinhallintaoperaatiossa kykene.

Joukkojenhallintakoulutuksessa Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon käyttämää koulutusrakennetta voidaan perusteidensa osalta soveltaa käytettäväksi jääkärikomppanian koulutuksessa. Tutkimuksen siinä havaitsemat puutteet on kuitenkin otettava huomioon jääkärikomppanian koulutusta suunniteltaessa. Lisäksi harjoitusmääriä on lisättävä jo joukkojenhallinnan peruskoulutusvaiheessa, jolloin painopiste ei enää muodostuisi toimialueella järjestettävän koulutuksen varaan. Koulutuksessa on käytettävä hyväksi autenttisissa tilanteissa taltioitua kuvamateriaalia, jotta harjoitusskenaarioista voidaan luoda mahdollisimman realistisia. Tämä korostuu etenkin johtajien koulutuksessa.

Tutkimuksen mukaan edellä mainituilla havainnoilla ja muutoksilla jääkärikomppania soveltuu käytettäväksi joukkojenhallintaan kriisinhallintaoperaatioissa osana suurempaa joukkokonaisuutta tai itsenäisenä yksikkönä tarvittavilla vahvennuksilla. Itsenäisenä joukkojenhallintaosastona jääkärikomppaniaa tulisi käyttää joko mellakoivan väkijoukon eristämiseen, asteittaiseen voimannäyttöön tai väkijoukon hajaannuttamiseen pyrkivään asteittaiseen voimankäyttöön. Itsenäisenä joukkojenhallintaosastona toimiva jääkärikomppaniaa tulisi vahventaa ainakin sotilaspoliisin koirapartiolla, joka voidaan liittää osaksi osaston erikoisryhmää. Koirilla on havaittu olevan häiriköivään väkijoukkoon rauhoittava vaikutus. Joukkojenhallinnassa jääkärikomppaniaa tulisi ensisijaisesti käyttää kootusti, koska komppaniaa pienempien osastojen käyttö joukkojenhallintaan on tutkimuksen mukaan kyseenalaista. Mikäli operaatioalueella toimii paikallisviranomaisia, on heidän kanssaan sovittava yhteistoiminnasta. Paikallisviranomaisia voidaan käyttää tarvittaessa eristystehtäviin sekä kiinniotto- ja pidätystehtäviin jolloin niihin ei tarvitse sitoa jääkärikomppanian osia.

5.2 Tarkastelu ja jatkotutkimustarpeet

Tutkimuksen alakysymyksiin saatiin tutkimuksen aikana melko kattava vastaus. Varsinaiseen pääkysymykseen tutkimuksessa vastattiin asetettuihin tavoitteisiin nähden tyydyttävästi. Tutkimuksen laatua olisi parantanut sisällönanalyysin metodien käyttö järjestelmällisesti työn alusta saakka. Järjestelmällisempien menetelmien käyttö olisi vaatinut tutkijalta vielä parempaa esiymmärrystä aiheesta. Tutkimukselle olisi ollut eduksi, mikäli tutkija olisi pystynyt pe-

rehtymään ulkomaisten ohjesääntöjen taustalla olevaan tieteelliseen tutkimukseen. Tämän työn tulosten luotettavuutta heikentää se, että merkityksellisiä lähteitä on saattanut jäädä tutkijan puutteellisten hakumenetelmien vuoksi löytämättä.

Tutkimustuloksiin on syytä kuitenkin suhtautua tietyllä varauksella. Etenkin Yhdysvalloissa tehtyihin havaintoihin perustuvat tutkimukset väkijoukon käyttäytymisestä ja ihmisen käyttäytymisestä väkijoukossa eivät vielä anna riittäviä perusteita näiden johtopäätösten yleistämiseen vastustajan suhteen kaikissa olosuhteissa. Vaikka kaikissa näissä tutkimuksissa vakuutetaan yksilöiden sosiaalisten ja kulttuurillisten taustojen merkityksen olevan lähes olematon käsiteltäessä kollektiivista käyttäytymistä, ei varsinaisia tieteellisiä todisteita ollut saatavilla.

Tutkijan omakohtaisten kokemusten ja ennakoasenteiden vaikutus tutkimuksen johtopäätöksiin on arvioitava tulosten objektiivisuuden kannalta. Vaikka tutkija yritti tietoisesti rajoittaa omia mielipiteitänsä ohjaamasta tutkimuksen suuntaa, on osaan tutkimuksen johtopäätöksistä saattanut vaikuttaa tutkijan oma tausta sotilaallisessa joukkojenhallinnassa. ei voida kyllin korostaa, että tutkija ei ole koskaan osallistunut todelliseen joukkojenhallintatilanteeseen todellisessa mellakassa.

Tämän työn tarkoituksena oli tuottaa perustutkimus, jota voidaan jatkotutkimuksella joko laajentaa tai jonkin osa-alueen osalta syventää. Eräs mahdollisuus olisi tehdä case study – tyyppinen jatkotutkimus, jossa kuvattaisiin yhden tai muutaman joukkojenhallintatilanteen tapahtumia ja havaintoja yksityiskohtaisemmin Toinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää eri alueilla asuvien kansakuntien väestörakenteiden ja sosiaalisten suhteiden vaikutus mellakoinnin esiintymisaktiivisuuteen ja -muotoihin.

LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos)

Joukkojenhallinnasta, Sisäasiainministeriön koulutusmoniste, 1999

PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004, "JOUHA-menetelmät, ohjeistus ja materiaali kansainvälisissä tehtävissä"

PORPR OP-OS asiak R3414/5.4/D/II/26.07.2002: Suomen varusmieskoulutusjärjestelmän kehittäminen

Porin Prikaatin koulutusohje: Joukkojenhallinta kriisinhallintaoperaatioissa, 2005

Puolustusvoimien materiaalilaitoksen esikunta, Kansainvälinen ala, Muistio: Kansainvälisten joukkojen kehittäminen vuonna 2005 ja 2006-kokous Hämeenlinnassa, 8.11.2005

2. JULKAISTUT LÄHTEET

AJP-3 Allied Joint Operations (NATO Unclassified), NATO/NSA, September 2002.

ATP-3.4.1.1 Peace Support Operations, Techniques and Procedures (NATO/PfP Unclassified), NATO/NSA, August 2001

Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus, Vastapaino, Tampere 1993

Field Manuals, FM 19-15 Civil Disturbances, Department of the Army, Washington DC, 1985

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, Tammi 2007, Helsinki

Huttunen, Mika ja Metteri, Pasi: Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta muksesta, Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, n:o 1/2008

Institute for Non-Lethal Defence Technologies, Human Effects Advisory Panel: Crowd Behaviour, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons, Pennstate 2001

Iskanius, Markku: Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät, Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, n:o 1/1997

Jääkärikomppanian opas (JkOpas) 1989, luonnos

Kenttäohjesääntö, Yleinen osa, Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet, Pääesikunta / suunnitteluosasto, Helsinki, 2007

Komppanian opas (KOpas) 2002, luonnos

Kortteus, Reijo: Voimankäyttö joukkojenhallintatehtävissä kriisinhallintaoperaatioissa, Maasotakoulu, Opinnäytetyö, Jatkokurssi, 2006

Koskinen, Jouni: SKVJ jääkäripataljoonan operatiivisen yhteistoimintakyvyn kehittäminen NATO standardeilla, Esiupseerikurssin tutkielma, EUK 59, 2007

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 31.3.2006/211

McPhail, Clark: Studies in Symbolic Interaction: Stereotypes of Crowds and Collective Behaviour: Looking Backward, Looking Forward, 1997

NORDCAPS PSO Tactical Manual 2007 Volume II Rewritten 4th Edition

Nurmela, Teemu: Sotilaallisen kriisinhallintajoukon taistelutilaan vaikuttavat tekijät, Maanpuolustuskorkeakoulu, Esiupseerikurssin tutkielma, EUK 59, 2007

Porin Jääkäriprikaati, Harjoitusvahvuus A1, 2004

Porin Prikaatin koulutusohje: Joukkojenhallinta kriisinhallintaoperaatioissa, 2005

Rantapelkonen, Jari: Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen, Strategian laitos, Julkaisusarja 1 N:o 17, 2000

Rauhanturvaamislain 2 §

Rikoslain 4:4 §

Rikoslain 45:26 a §

Spilerman, Seymour: Structural characteristics of cities and the severity of racial disorders, American Sociological Review, Institute for Research on Poverty, University of Wisconsin, 1976

Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston kanslia, Helsinki, 2004.

Vilkko, Kari: SRJK Panostaa joukkojenhallintaan ja liikkuvuuteen, Sinibaretti-lehti nro 2/2006

3. MUUT LÄHTEET

Porin Prikaatin Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon koulutuksessa käyttämä koulutus- ja oppituntimateriaali. Materiaali on tutkijan hallussa

Tutkijan henkilökohtaiset kokemukset palvellessaan Suomen Kansainvälisessä Valmiusjoukossa vuosina 2002 – 2005

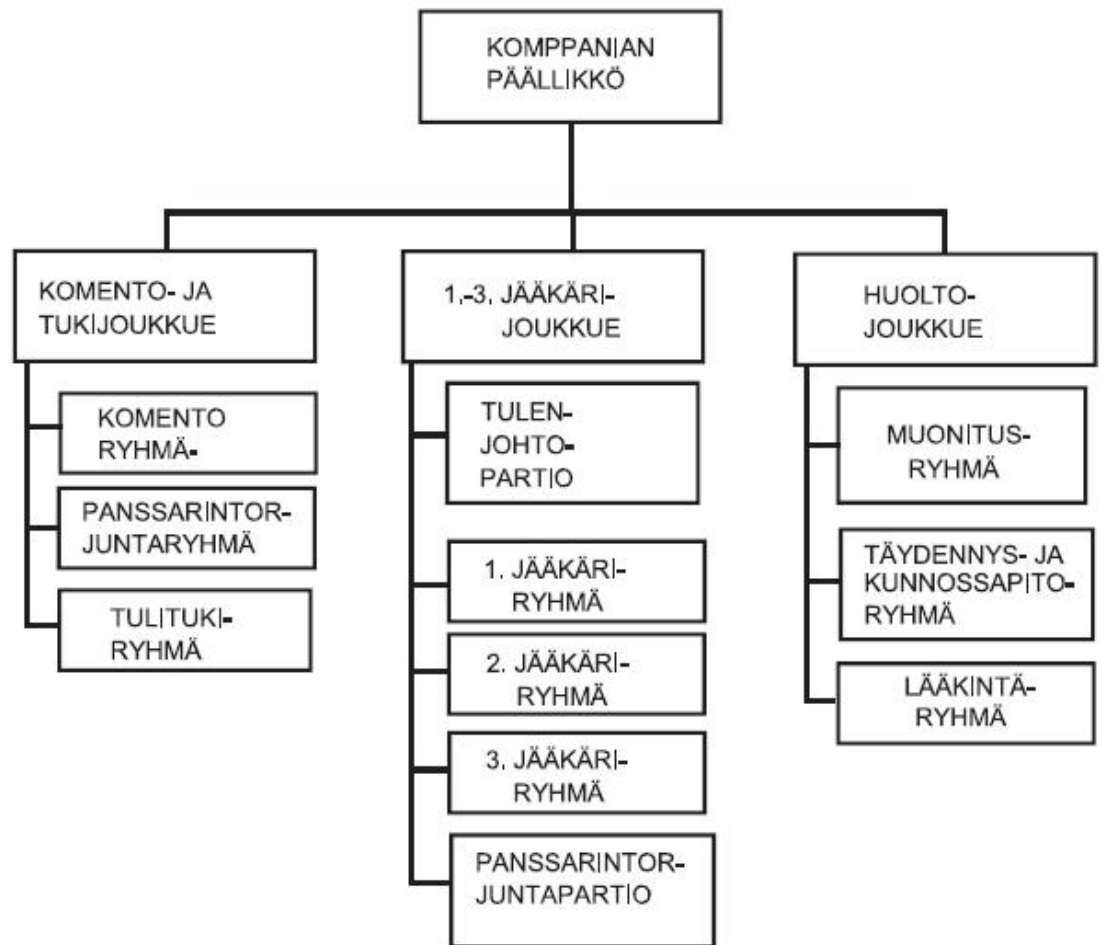

KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1	Tutkimusasetelma	4
Kuva 2	Tutkimuksen viitekehys ja näkökulma	5
Kuva 3	Väkijoukon muodostumisen kolmivaiheinen prosessi	18
Kuva 4	Mellakoiden esiintyminen vuorokaudenaikaan suhteutettuna Los Angelesissa 1965, Detroitissa 1967 ja Washingtonissa 1968	21
Kuva 5	Väkijoukon käyttäytymisestä voimassa olevan teorian ja sen kehityksen vaikutus joukkojenhallinnan periaatteisiin.	43
Kuva 6	Tutkijan näkemys onnistuneen tiedustelun luomista mahdollisuuksista vaikuttaa väkijoukon muodostumisprosessiin valmistellussa ja valmistelemattomassa mobilisoinnissa.	45
Kuva 7	Tutkijan näkemys toimintaympäristön ja tehtäväkentän vaikutuksesta joukkojenhallinnan osa-alueiden kehitystarpeille.	48
Taulukko 1	Tutkijan näkemys jääkärikomppanian käytöstä joukkojenhallintaan SWOT-analyysinä.	52

LIITTEET

- Liite 1 Valmiusyhtymien jääkärikomppanioiden organisaatiokaavio
- Liite 2 Esimerkki rotaatiokoulutuksen koulutussuunnitelman läpiviennistä
- Liite 3 Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon jääkäripataljoonan organisaatiokaavio
- Liite 4 Luettelo vuonna 2005 hankituista joukkojenhallintavarusteista
- Liite 5 Operation Stonewall joukkojenhallintaosaston organisaatiokaavio
- Liite 6 Operation Stonewall liikesuunnitelma ja operaation kulku

Tarkasteltavan jääkärikomppanian organisaatio. Kyseinen kokoonpano vastaa yleispätevästi valmiusyhtymien jääkärikomppanioiden kokoonpanoja.

Porin Jääkäriprikaati, Harjoitusvahvuus A1, 2004

Aineryhmä ja aine		Yht	Oppit (teor)	Harj (käyt)	
1.	Yleinen Kriisinhallintakoulutus	19,5	17	2,5	
1.1	Palvelussuhdeasiat - Kriha- tehtävissä palvelevien asema - Palvelussuhteen ehdot ja palkkaus - Sairaus- ja tapaturmakorvaukset - Palkkatilin avaaminen - Palvelussitoumusten allekirjoittaminen	3,5	3,5		Palvelussitoumukset allekirjoitetaan koulutuksen päätyttyä
1.2	Kriisinhallitsijaa koskeva lainsäädäntö - Sodan oikeussäännöt - Lakiasiat	1	1		
1.3	Gender issue - Sosiaalinen sukupuoli	1	1		
1.4	Uskonnot toimialueella - Toimialueen uskonnot ja niiden vaikutus toimialueen kulttuuriin. - Työhyvinvointi kriisinhallinta tehtävässä - Debriefing koulutus	2	2		
1.5	Kuljettajakoulutus - Toimialueen liikenneturvallisuusohje - Toiminta liikenneonnettomuuspaikalla - PAK:n määräykset	4,5	2	2,5	
1.6	Prikaatinkomentajan ja KRIHAK:n johtajan oppitunti	0,5	0,5		
1.7	Toimialueen kulttuuri ja siviiliorganisaatiot: 1. Siviiliorganisaatiot: - UNMIK-organisaatio - EULEX-organisaatio - KPS - KPC - MSD - Punainen risti - UNHCR 2. Kulttuuri: - Yhteiskunta - Perheen merkitys - Tavat ja käyttäytyminen - Sivistystaso - Ruoka- ja liikennekulttuuri - Uskonnot - Tulevaisuuden haasteet	2	2		Toimialuekouluttaja

1.8	Toimialueen sotilasorganisaatiot: - KFOR:n tehtävä, organisaatio ja toiminta-alue - MNTF C:n tehtävä, organisaatio ja toiminta-alue - SKJK:n tehtävä ja organisaatio	1	1		Toimialuekouluttaja
1.9	Turvallisuus- ja käyttäytymismääräykset toimialueella: 1. Turvallisuusmääräykset: - Uhat KFOR:a kohtaan - Ajoneuvon käyttö - Suomalaiseen sotilaaseen kohdistuva tiedustelu - Tietojärjestelmien turvallisuus - Liikkuminen toimialueella - Aseen käsittely	1	1		Toimialuekouluttaja
1.10	Toimialueen viimeaikaiset tapahtumat:	1,5	1,5		Toimialuekouluttaja
1.11	Yksikköesittelyt: AK, TIEDK, EHK, SPOL, LMT, NSE, MNTF C HQ	1	1		Toimialuekouluttajat
1.12	Ampumavaiheen varo-oppitunti	0,5	0,5		
2.	Kriisinhallintakoulutus	36,5	9	27,5	
2.1	Kartta ja GPS - Koordinaattien ottaminen kartalta - Paikantaminen kartan avulla - GPS käyttö	5	2,5	2,5	
2.2	Viestiliikenne	5	2	3	Toimialuekouluttajat
2.2.1	Viestiliikenne 1 - Viestiliikenteen perusteet: - Numerot ja kirjaimet - MovCon-Ticket:n täyttäminen - Toimialueen viestiliikenteen perusteet - RAATE-viestijärjestelmän ominaisuudet MNTF C:n alueella - TETRA-radion ominaisuudet: - Yleiset ominaisuudet - Soittaminen - Tekstiviestin lähettäminen (ml ryhmätekstiviesti) - Suorakanavatila	2,5	1	1,5	Toimialuekouluttajat
2.2.2	Viestiliikenne 2 - SANLA-verkko MNTF C:n alueella - LV 217M:n ja SANLA:n käytön perusteet: - Käyttökuntoon laitto	2,5	1	1,5	Toimialuekouluttajat

	<ul style="list-style-type: none"> - LV 217M:n käyttö puheella viestittämiseen - SANLA:n käyttökuntoon laitto - Viestittäminen SANLA:lla - MovCon-harjoitus TETRA:lla 				
2.3	Partiointi	5	1,5	3,5	Toimialuekouluttajat
2.3.1	Partiointi 1 <ul style="list-style-type: none"> - Partiointin perusteet: <ul style="list-style-type: none"> - Jalka- ja ajoneuvopartion kalusto - Partion kokoonpano - Miesten tehtävät - Etenemismuoto - Partiota tukevat osasto - Toimenpiteet ennen ja jälkeen partiointin - TIKE:en Ilmoitettavat asiat - Yksinkertaiset Caset jalkapartio tilanteista: <ul style="list-style-type: none"> - Pyyntö ampua koira - Humalaisen puhuttaminen ja käsyttäminen - Traktorin varkaus - Toiminta kohdattaessa luvallinen haulikko 	2,5	1	1,5	Toimialuekouluttajat
2.3.2	Partiointi 2 <ul style="list-style-type: none"> - Jääkärijoukkueen Briiffin esimerkki <ul style="list-style-type: none"> - Tehtävä-osterin esittely - Tiedustelutietojen esittely - Caset ajoneuvopartio tilanteissa: <ul style="list-style-type: none"> - Haulikko jossa on väärä lupa - Paikallisen auton työntö ojasta - Serbin ja albaanin tappelu - Tiedonkeruutehtävä 	2,5	0,5	2	Toimialuekouluttajat
2.4	Räjähdetietoisuus <ul style="list-style-type: none"> - Toiminta kohdattaessa miina - Toiminta kohdattaessa RAT - Yleisimpien räjähteiden esittely - Harjoituksena toiminta kohdattaessa miina ajoneuvolla ja jalan - Miinapuutarha 	2,5	1	1,5	Osa koulutuksesta toimialuekouluttajalla
2.5	Ajoneuvon tarkastuspiste <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastuspisteen perusteet: <ul style="list-style-type: none"> - Paikan valinta - Kalusto - Miesten tehtävät - Henkilötarkastus - Ajoneuvotarkastus - Lomakkeen täyttö - Harjoitteet toiminnasta kohdattaessa ase ja räjähdde 	2,5		2,5	Toimialuekouluttajat

	- Erilaiset tarkastuspisteet (ryhmä-, joukkue- ja komppania-VCP)				
2.6	Joukkojenhallinta	5		5	Toimialuekouluttajat
2.6.1	Joukkojenhallintaharjoitus 1 - Varusteiden pukeminen - Toiminta ja etenemismuodot: - Tauko- ja marssiryhmitys - Toiminnan kilpirintama - Toiminta havaittaessa ase / räjähdde - Toiminnan PASI:n kanssa - Toiminta käytettäessä kyynelkaasua (suojanaamarin käyttö) - Joukkojenhallinnassa käytettävien elementtien esittely - Koira - Tarkka-ampuja - Sammutusosasto - Joukkueiden ja komppanian käytön periaatteet	2,5		2,5	Toimialuekouluttajat
2.6.2	Joukkojenhallintaharjoitus 2 - Sovellettu harjoitus maaliosaston kanssa	2,5		2,5	Toimialuekouluttajat
2.7	Tulkin käyttö: - Tulkin käytön pariaatteet - Sotilastulkin ja paikallistulkin erot - AK:n ja Camp Villen tulkkien esittely - Caset tulkin käytössä: - Ongelmia KEK:n kanssa, ei saada sähköä - Ongelmia VCP:n paikan kanssa, häiritsee kaupankäyntiä - Naapurin lehmät laiduntaa väärässä paikassa - Tapaaminen paikallisen kyläpäällikön kanssa - Pelto ajettu rikki KFOR:n toimesta - Partioraportin täyttö	2,5	1	1,5	Toimialuekouluttajat
2.8	Suojanaamarin tiiveyskoe	1,5		1,5	
2.9	Miinaharava: - Käyttökuntoon ja kuljetuskuntoon laitto - Käyttöperiaate etsinnässä - Kolmen erikokoisen metalliesineen etsiminen 1,5 x 1,5 alueelta	1		1	Toimialuekouluttajat
2.10	Toiminta tilannejohtajana	6,5	1	5,5	Toimialuekouluttajat

2.10.1	Toiminta tilannejohtajana 1: <ul style="list-style-type: none"> - Tilannejohtajan rooli partiossa - Tilannejohtajan käytettävissä olevat tukkiosastot - Caset tilanteista: <ul style="list-style-type: none"> - Liikenneonnettomuus KFOR - Paikallinen - Liikenneonnettomuus Paikallinen - Paikallinen - Väijytys - Toiminta kohdattaessa räjähdde 	2,5	0,5	2	Toimialuekouluttajat
2.10.2	Toiminta tilannejohtajana 2: <ul style="list-style-type: none"> - Caset kattavat tärkeimmät koulutuksen aiheet sovelletusti - Tarkoituksena luoda koulutettaville tunne, että tärkeimmät asiat osataan ennen toimialueelle siirtymistä - Caset tilanteista: <ul style="list-style-type: none"> - Toiminta kohdattaessa taloon tehty kranaatti-isku - Ajoneuvotarkastuspiste, toiminta löydettyä ase - Paikallisten rakentama tiesulku - Liikenneonnettomuus/ tappelu - Toiminta kohdattaessa ruumis - Toiminta kohdattaessa kidnappaus 	4	0,5	3,5	Toimialuekouluttajat
3.	Ase- ja ampumakoulutus	13,5	0	13,5	
3.1	Pistoolikäsitteily <ul style="list-style-type: none"> - Ampumakuntoon laitto - Lataaminen, tähtääminen ja laukaiseminen - Ampuma-asennot - Toimintatavat ja menetelmät henkilökohtaista asetta tilanteenmukaisesti käytettäessä, taktinen käyttö ja ROE 	2		2	
3.2	Pistooliammunta <ul style="list-style-type: none"> - Hyvä ampuma-asento - Tähtääminen ja laukaisu - Erilaiset ampuma-asennot - Voimankäytön säännökset - Aseenkäyttö hätävarjelu tilanteessa - Soveltavat ammunnat lähietäisyydeltä 	2,5		2,5	
3.3	RK 95 käsittely <ul style="list-style-type: none"> - Ampumakuntoon laitto - Lataaminen, tähtääminen ja laukaiseminen - Ampuma-asennot - Toimintatavat ja menetelmät henkilökohtaista asetta tilanteenmukaisesti käytettäessä, taktinen käyttö ja ROE 	2		2	Osa koulutuksesta toimialuekouluttajalla

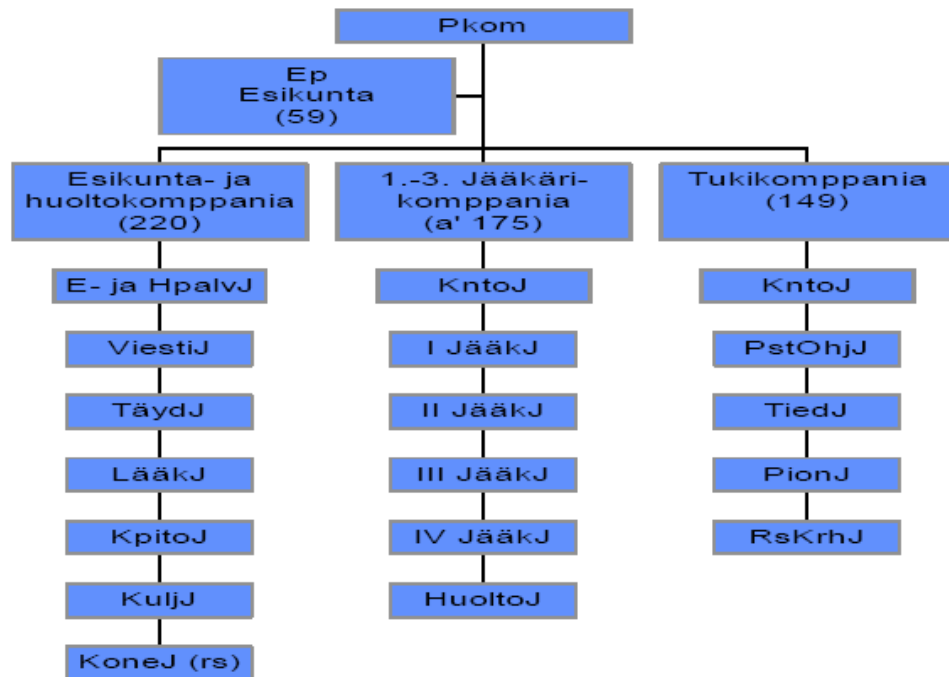

3.4	RK-ammunta - Hyvä ampuma-asento - Tähtääminen ja laukaisu - Erilaiset ampuma-asennot - Voimankäytön säännökset - Aseenkäyttö hätävarjelu tilanteessa - Soveltavat ammunnat lähietäisyydeltä	2,5		2,5	
3.5	Ilmatorjuntakonekivääri - Itkk:n ampumakuntoon laitto, lataaminen, tähtääminen ja laukaiseminen - sovellettu simulaattoriammunta	2		2	1h simulaattorilla
3.6	Kranaattipistooli - Kranaattipistoolin ampumakuntoon laitto, lataaminen, tähtääminen ja laukaiseminen	1		1	
3.7	Kranaattipistooliammunta - Totuttautumisammunta	0,5		0,5	
3.8	Valonvahvistin 2000 -ammunta	0,5		0,5	
3.9	Haulikkoammunta - Lataaminen, tähtääminen ja laukaiseminen - Totuttautumisammunta	0,5		0,5	
4.	Voimankäyttökoulutus	5,5	1	4,5	
4.1	ROE - Sotilaan oikeudet hätävarjelussa ja voiman käyttöperiaatteet - Käskyttäminen - Voimakäytön kaava - Aseen käyttö uhkaavassa tilanteessa - Hallintaotteiden perusteet	3,5	1	2,5	Oppitunti sotilaslakimiehen pitämä
4.2	Pampun käyttö	1		1	
4.3	Hallinta- ja kuljetusotteet	1		1	
5.	Lääkintäkoulutus	5	1	4	
5.1	Lääkinnän perusteet - Henkeä pelastavan ensiapu - Tyypillisimmät lastoitukset - Erilaiset kantotavat	2,5	1	1,5	Osa koulutuksesta toimialuekouluttajilla
5.2	Sovellettu lääkintäharjoitus - Perusteiden kertaaminen - Case harjoittelu	2,5		2,5	Osa koulutuksesta toimialuekouluttajilla
6.	Järjestelyt	21	5,5	15,5	

6.1	Matkatietolomakkeiden täyttäminen	1	1		
6.2	Juoksutesti - Karsiva raja 2300m	2		2	
6.3	Lihaskuntotesti	2,5		2,5	
6.4	Lääkärintarkastus	2		2	
6.5	Rokotukset	1		1	
6.6	Tulopuhuttelu - Porin Prikaatin, Krihak:n ja koulutuksen esittely	0,5	0,5		
6.7	Varustaminen - Koulutus ja matkavaatteet	2		2	
6.8	Valokuvaus	2	2		
6.9	Rotaatioupseerin oppitunti - Käyttäytyminen koulutuksessa ja pelisäännöt	1	1		
6.10	Palaute	1	1		
6.11	Varusteiden pakkaaminen	2		2	
6.12	Varusluovutukset	3		3	
6.13	Majoituksen siivoaminen ja luovutus	1		1	

Tämä esimerkki on vuoden 2008 Kosovoon lähetetyn SKJK/KFOR -operaation vaihto henkilöstön koulutussuunnitelmasta

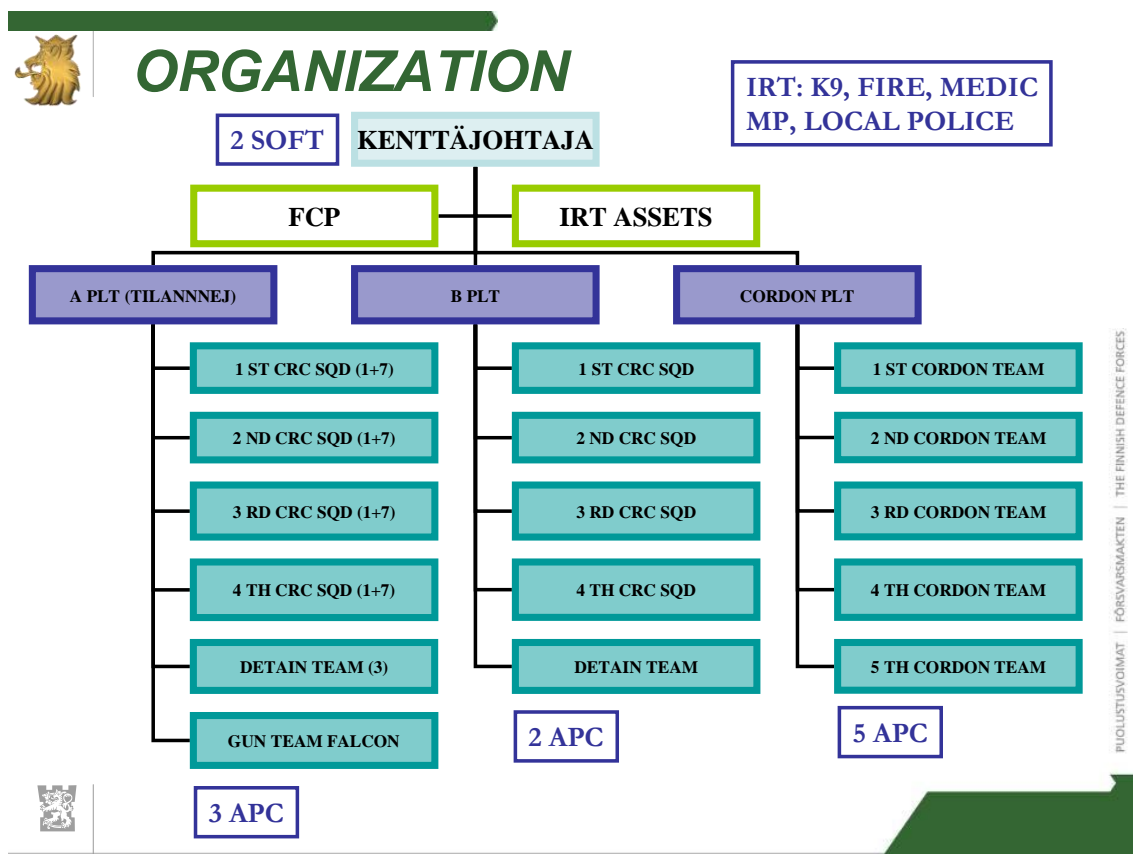
SKJV JÄÄKÄRIPATALJOONAN KOKOONPANO

Koskinen, Jouni: SKJV jääkäripataljoonan operatiivisen yhteistoimintakyvyn kehittäminen NATO standardeilla, Esiupseerikurssin tutkielma, EUK 59, 2007

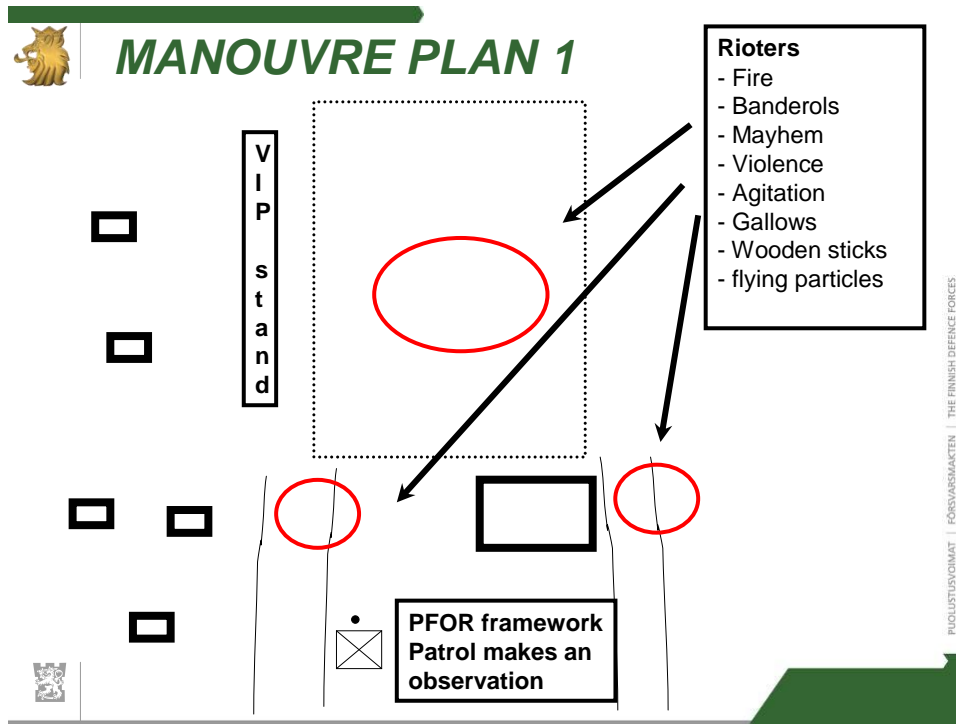
SUOJAKILPI MELLAKKA
VARSIKENKÄ
SUOJAKILPI, LUOTI-IRASKAS
SUOJALASIT
SUOJAKILPI MELLAKKA
SÄÄRISUOJAT
REISI- JA ALASUOJAT
SUOJAKÄSINEET JOUHA
KYPÄRÄN VISIIRI
SUOJALASIT
KANTOHIHNA SUOJAKILVEN
KASVONSUOJUS, MOOTTORIKELKKAIL
HAALARI, PALOSUOJA-JOUHA
LUOTISUOJALIIVI+OLKAVARREN SUO
KÄSIRAUDAT\SEKALAISET
KOTELO, KÄSIRAUTA-ASP
SUOJALIIVI, ALUS-PRO COMFORT OLIIVI
LISÄLEVY, SUOJALIIVI\TERÄS 165X250X1,8MM
NISKASUOJA, KYPÄRÄN\JOUHA C.P.E. BALLIST
RINTASUOJA\JOUHA C.P.E.
KYYNÄRSUOJAT\JOUHA C.P.E.
NISKASUOJA, KYPÄRÄN\JOUHA C.P.E. BALLIST
RINTASUOJA\JOUHA C.P.E.
KYYNÄRSUOJAT\JOUHA C.P.E.
TYYNY, HARJOITUS-ASP
HARJOITUSPUKU, JOUKKOJEN HALLINTÄYD CPE
VARUSTEVYÖ, SOTILASPOLIISIN\2162 B
NAAMIOSUOJUS, KYPÄRÄN\JOUHA C.P.E. MUSTA
KYPÄRÄ, KOMPOSIITTI-M05
KAIUTINLAITTEISTO\SOUND CANNON
YLEISTASKU, VARUSTEVYÖN\JOUHA
PÄÄNSUOJUSITSEPUOLUSTUS
KULJETUSLAUKKU\JOUHA KYPÄRÄN
LISÄLEVY, SUOJALIIVIN\KAAREVA 25 X 30 CM
JUOMAREPPU\THERMOBAK 3L

PEkansainv-os:n asiak 657/14.50.1/D/I/16.11.2004, "JOUHA-menetelmät, ohjeistus ja materiaali kansainvälisissä tehtävissä

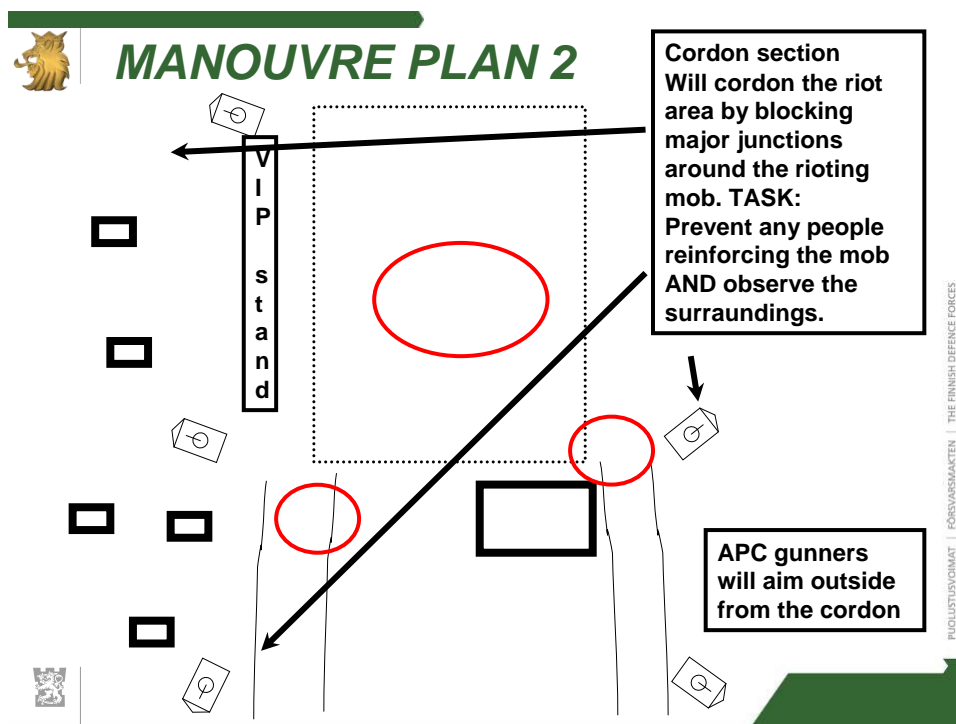

Joukkojenhallintaosasto muodostuu tässä tapauksessa komppanian päällikön alaisuudessa olevasta tilannejohtokeskuksesta (FCP) sekä erikoistilanteita varten reservissä olevasta erikoisryhmästä (IRT ASSETS). Osaston pääosan muodostavat eristysjoukkue (CORDON PLT) joka sisältää viisi eristysryhmää (CORDON TEAM) sekä kaksi joukkojenhallintajoukkuetta (A PLT ja B PLT) joissa kummassakin on neljä joukkojenhallintaryhmää (CRC SQD) sekä kiinniottoryhmä (DETAIN TEAM). Lisäksi joukkueelle A on alistettu oma tarkka-ampujaryhmä (GUN TEAM FALCON). Erikoisryhmässä on tässä kokoonpanossa lääkintä-, palontorjunta- ja sotilaspoliisielementti koirineen sekä paikallispoliisin edustus.

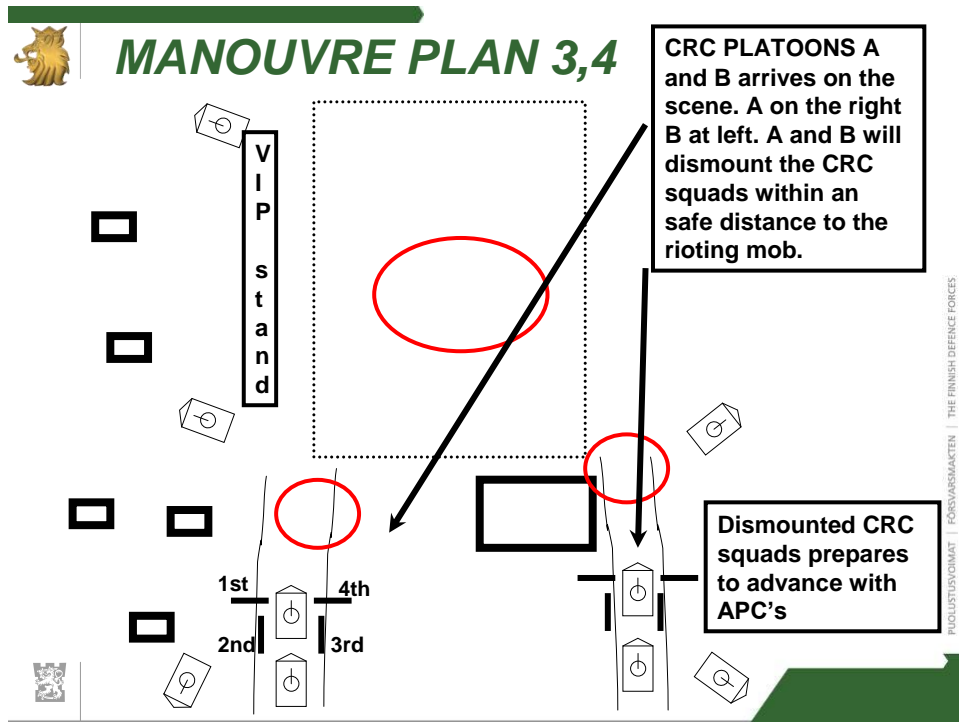
Porin Prikaatin Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon koulutuksessa käyttämä koulutus- ja oppituntimateriaali.

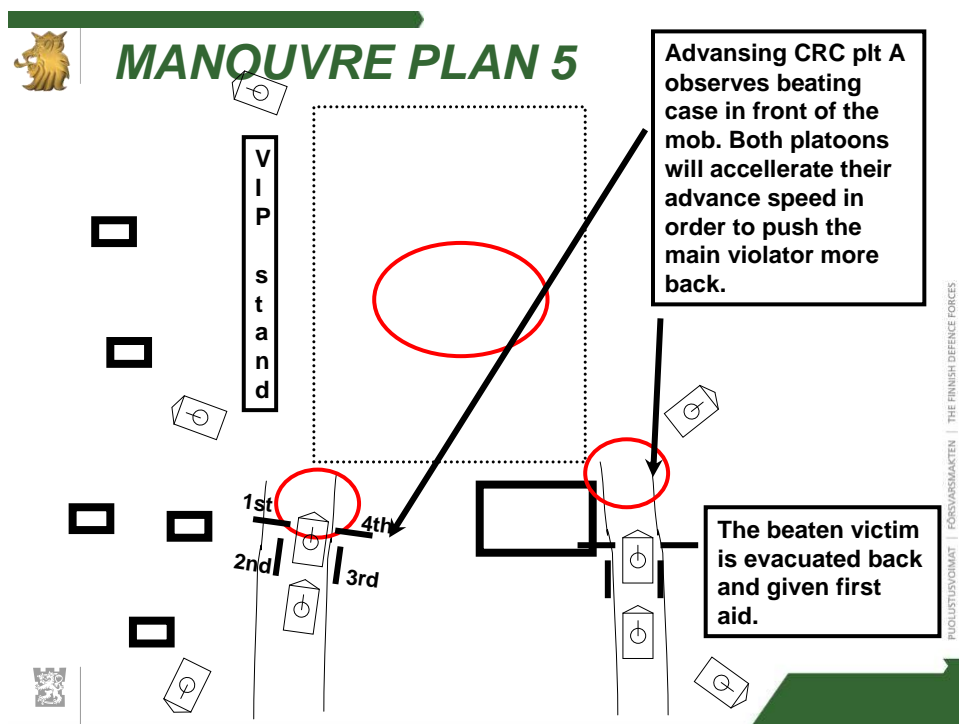
Tiedustelupatio tekee havainnon mellakoivasta väkijoukosta.

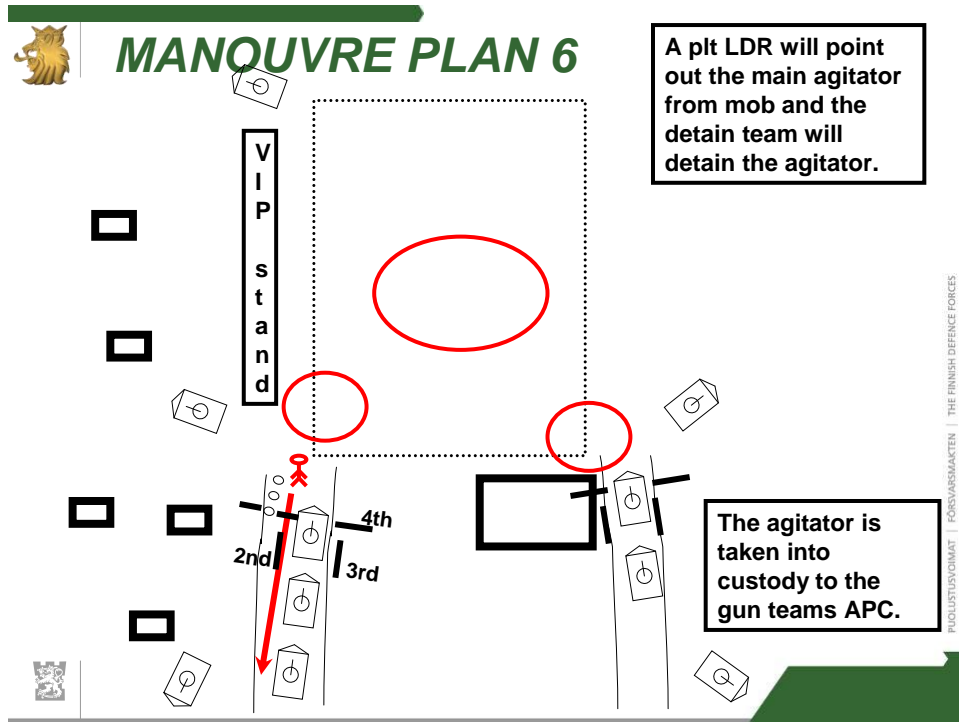
Eristysjoukkue eristää mellakka-alueen sulkemalla liikkumisreitit näin ollen estäen ihmisiä liikkumasta alueelta ulos tai alueelle sisään.

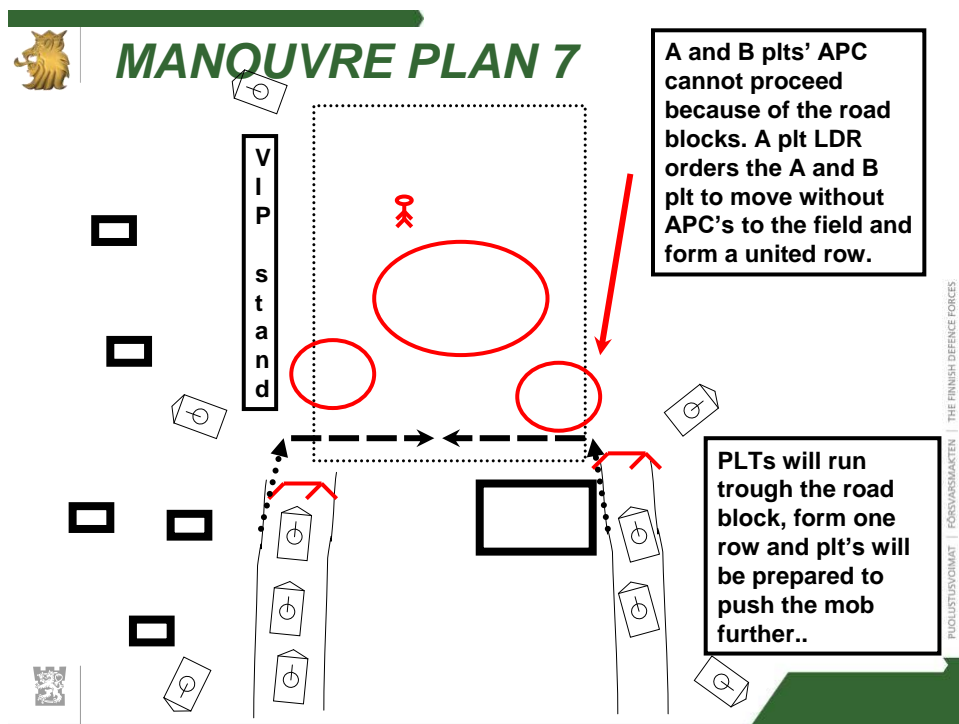
Joukkueet A ja B saapuvat alueelle ja jalkauttavat henkilöstön kilpirintamaan ajoneuvojen talle.

Joukkue A evakuoii väkijoukon pahoinpitelemän henkilön kilpirintaman taakse ja suorittaa tälle ensiavun. Molemmat joukkueet työntävät kilpirintamalla väkijoukkoa kauemmas.

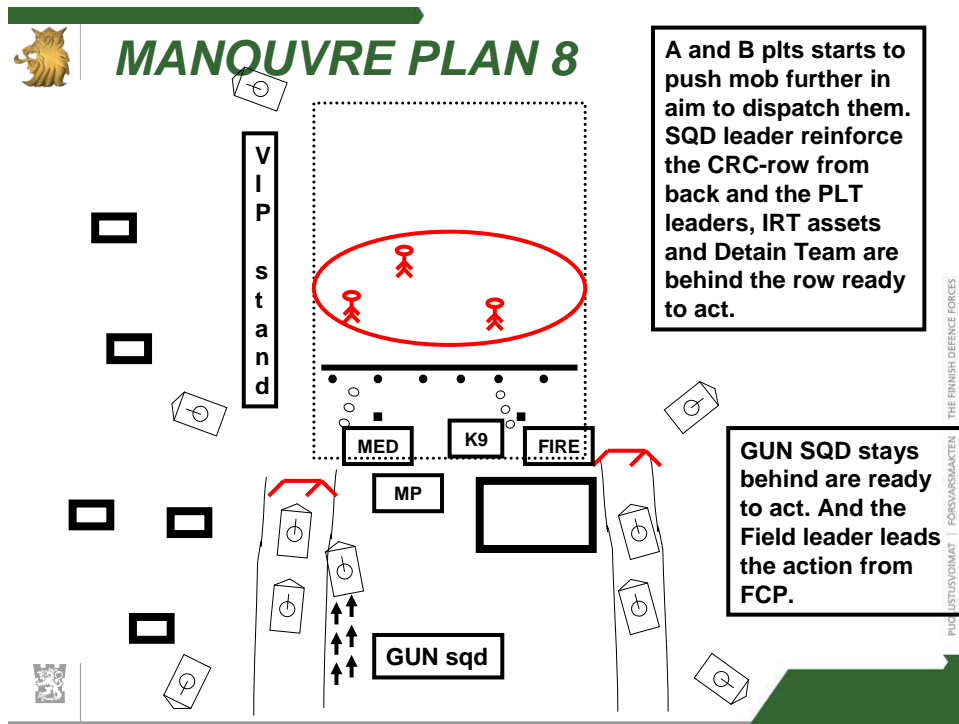

Joukkueen A johtaja osoittaa kiinniottoryhmälleen väkijoukkoa kiihottavan agitaattorin joka otetaan kiinni ja viedään taakse pois väkijoukon näkyvistä ja kuuluvista.

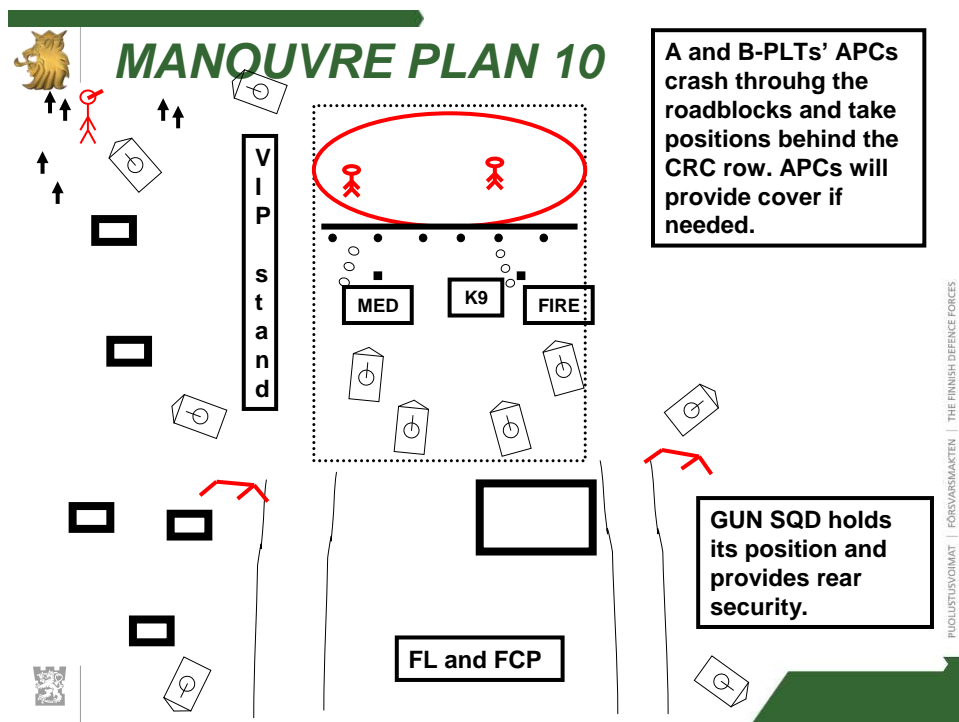

Väkijoukon rakentamat tiesulut estävät ajoneuvojen etenemisen, jolloin molemmat joukkueet joutuvat etenemään jalan niiden ohi ja muodostamaan kahden joukkueen yhtenäisen kilpirintaman.

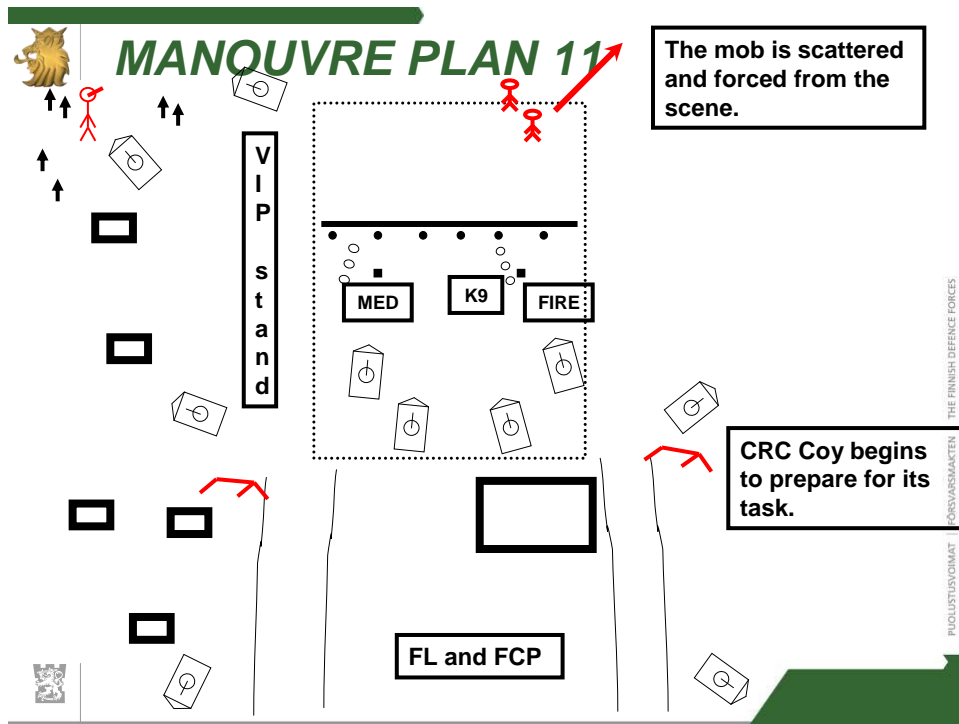

Joukkueet alkavat työntää yhtenäisellä kilpirintamalla väkijoukkoa taakse. erikoisryhmä seuraa hallintaosan välittömässä läheisyydessä valmiina toimimaan. Tarkka-ampujaryhmä ryhtymä tuliasemiin riittävän etäisyyden päähän kilpirintamasta. Myös tilannejohtokeskusta tuodaan eteenpäin.

Ajoneuvot murtavat tiesulut ja siirtyvät tukemaan jalan liikkuvaa joukkojenhallintaosastoa.

Väkijoukko toteaa vastarinnan olevan turhaa aloittaa hajaantumisen.

Porin Prikaatin Suomen Kansainvälisen Valmiusjoukon koulutuksessa käyttämä koulutus- ja oppituntimateriaali.